

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi; Et In Conimbricensi Academia
Sacrarvm Litterarvm Olim Primarii Professoris Emeriti De
Divina Gratia Pars ...**

Continens Prolegomena sex, & duos priores libros De Necessitate Divinæ
Gratiæ Ad Honesta Opera

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1620

Prolegomenon III. De Commvni Ratione Gratiæ, Et Variis Modis, Sev
Membris, Avt Significatis Eivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94086](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94086)

PROLEGOMENON III.

DE COMMUNI RATIONE GRATIÆ, ET VARIIS MODIS, SEV MEMBRIS, AVT SIGNIFICATIS EIVS.

CAPUT PRIMUM.

An gratia, de qua in praesenti agitur, sit donum Dei gratuitum?

Ost explicationem liberi arbitrij, quod est veluti gratiæ fundamentum, duo de gratia ipsa prominenda videntur. Vnum est, quid nomine gratia in praesenti intellegitur, magis quid nomine significet, quam quid res ipsa sit, declarando. Aliud est, varia genera gratiarum distinguere, tum ut nonnullas gratias, quæ ad præsentem doctrinam non pertinent, separamus; tum etiam ut terminos varios explicemus, quibus postea nobis videntur est, ut ita sit expeditior disputatio. Tum denique ut hereticorum deceptio- nes vitemus, qui sub varijs huius vocis amphibolo- gis suis errores introducere conantur.

^{2.} Quid hic nomine gratia in eti- lata. libr. 2. Rhetori, ad Theodec. & cap. 7. dicens. grati- iam esse, per quam dicuntur rogatigatis aliquid facere, non pro re aliqua, neque ut sibi quequam, qui faciunt subveniant, sed ut cui faciant. Et, quod caput est, hanc gratiæ proprietatem supponit Apostolus ad Roman. 11. cum dixit. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia non est gratia, quia nimis, si ex operibus esset, non gratia daretur, ac subinde gratia non esset. Est ergo de ratione gratia, ut gratia datur. Vnde etiam cap. 4. dixit. Et, qui operatur, merces non deputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, utique quia quod solvitur ut debitum, non gratia datur. Vnde etiam est illud Augustini tract. 3. in Ioann. *Quid est gratia? gratis data.* *Quid est gratia? donata, non redditiva, & serm. 6. de Verb. Domini cap. 1. Ideo gratia, quia gratia datur. Et similia habet in Psalm. 49. in fine, & alibi saepe, dicta testimonia Pauli expendens. Eandemque gratiæ etymologiam notauit Isidor. libro septimo. Erymolog. capit. 3. Qui etiam ob hanc causam in Comment. ad libri 1. Reg. cap. 10. gratiam lactis matris comparat. *Quia lac, inquit, est in carne gratitutum, & in matre non querit accipere, sed satagit dare: hoc mater gratia dat, & contumescit si defit, qui accipiat.* Quomodo autem hac etymologia, seu de nominatio gratiæ per quandam excellentiam, seu autonomiam in propriam Dei gratiam, de qua tra- etiamus, conueniat, in discursu materia, & præsertim in lib. 4. explicandum est.*

^{3.} Gratia, donum gratiæ, quod ad donum redirentur, pugnanda.

Divisiones gratiarum sunt, &c. Ad duo vero capita omnes gratiæ reducuntur, pertinentque ad duo prima significata ex tribus, quæ posuit D. Thom. 1. 2. qu. 110. art. 1. Primo enim gratia significat amorem, nam est primum donum, quod ab aliquo alteri conferri potest, soletq; non solum gratis exhiberi, sed etiam esse radix aliorum donorum, ac beneficiorum, quæ gratis donantur, ut ibidem D. Thomas notauit. Et sumitur ex illo Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Hinc ergo nomen gratia significare solet in Scriptura amorem, ut in illis locis, in quibus dicitur homo inueni gratiam apud Deum, ut de Noe dicitur Genes. 6. & de Moysi Exod. 23. Et de Virgine Luc. 1. Et in eis etiam, in quibus unus homo dicitur gratiam apud alium inuenire, ut Genes. 30. *Inueniam gratiam in conspectu tuo.* Et Exod. 3. *Dabo populo huic gratiam coram Aegyptis,* & apud Latinos sunt phrasæ similes in vñi, sic enim dicitur quis inire gratiam cum aliquo, vel recipi, esse, aut restituiri in gratiam illius, id est, in benevolentiam, vel amicitiam eius. Secundo vero significat gratia dona, quæ ex amore gratis dantur, quæ significatio est frequentissima in Scriptura, Ephes. 4. *Vinciq; nostrum datus est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum, si enim unus delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in omnes abundauit, & cap. 12. *Habentes donationem secundum gratiam, quæ data est vobis,* &c.

Occurrit autem notandum circa has duas significations, ex prima ortum videri, ut proprietas, vel ^{4.} Id quæ ad conditio personæ, quæ illam reddit amabilem, seu illi gratiæ analogiam, ac benevolentiam cœciliat, gratia vocetur, quæ gratia ut pulchritudo, seu elegancia, & corporis ornatus vocatur.

gratia dici solet; iuxta illud Prouerb. vit. Fallax gratia, & vana est pulchritudo, &c. Et similiter orationis venu- stas gratia vocari solet; iuxta illud Ecclesiastici. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & lingua eucharis* (id est gratiosa) *in bono homine abundat,* & Psalm. 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis.* Cui consonat illud Luc. 4. *Mirabatur in verbis gratie, quæ procedebant de ore ipsius.* Quamuis etiam possint verba gratiæ dici, quæ alii proficiunt, & ad eorum salutem sunt utilia; iuxta illud ad Ephes. 4. *Sit ideo bonus ad edificationem fidei, ut de gratiam au- dentibus.* Hic autem locum habet differentiatione inter a- morem diuinum, & humanum, quam D. Thomas supra notauit, quod amor humanus supponit in obie- & eto bonitatem quam amat, & ideo illa bonitas, seu pulchritudo, quæ in una persona supponitur, ut alte- rius amorem sibi conciliat, non potest dici propriæ gratia respectu illius, quia nullo modo est donum gratis ab illo collatum, sed solum ita vocatur per quandam analogiam, quia est incentiu[m] quoddam amoris, & complacentiae, quæ est quadam gratia proprie dicta in prima significatione superiorius posita.

At vero

At vero amor divinus non supponit obiectum bonum, sed facit, ideoq; donum illud, quod hominem reddit amabilem Deo, propriissime dicitur gratia secundo modo supra polito, scilicet quia est donum gratias a Deo collatum, de quo maximè intelligitur illud Ioann. i. Plenus gratia & veritatis. & illud, *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*, &c. & similia. Et haec est gratia, de qua potissimum in hac materia tractamus, sub qua tamen multa comprehenduntur, quae in sequentibus distinguemus.

ad vitramque eius partem. Prior enim, scilicet Deum esse capacem gratiae posteriori modo acceptare, per se nota est, & ex dictis manet probata, quia illi maximè accepit, sed gratia debentur pro acceptis beneficiis, & ita haec non dat. gratia ad Deum est vnu ex potissimum actibus Religionis, ut suo loco diximus cum D. Thoma 2. 2. q. 82. art. 17. & qu. 106. art. 1. ad 1. At verò est conuersio, seu actiū Deus non est capax gratiae, seu gratitudinis, aut gratiarum actionis, vt ex dictis etiam concluditur. Quia Deus non est capax gratiae, id est, beneficij gratuiti recipiendi, vt olenum est; ergo nec est capax gratitudinis, seu gratiarum actionis. Patet consequentia, quia vt D. Thomas dixit 2. 2. q. 110. art. 1. ad 1. ex beneficiis gratis ab uno exhibitis gratiarum actio in alio consurgit; ablato ergo fundamento, & quasi obiecto, non potest habere locum actus. Vnde licet Deo aliæ virtutes tribuantur, vt misericordia, iustitia, charitas, &c. gratitudo nunquam illi tribuitur, neque in Scriptura, neque à Patribus, neque à Theologis. Vnde fit, obligationem, quam Jurisperit antidoralem vocant, non habere locum in Deo, illa enim ex beneficio accepto oritur, eique opponitur, & ideo antidoras dicitur in l. Sed est. 27. §. Consuluit. ff. de Petit. hæred. Cum ergo Deus non sit capax beneficij recipiendi, nec antidoras donationem facere potest, licet ut supremus gubernator premia pro meritis retribuat, ut in fratre dicitur.

Denique animaduerti potest, quod licet gratia, 8.
prout gratitudinem, vel graciarum actionem signi- In quo diffidet
ficat, non conueniat Deo, ut gratiam alteri exhibent, rati gratia,
sed homini Deo gratias agenti, nihilominus illam et gratia-
virtus, qua homo agit gratias Deo, & ipse accusa- do,
minis Deo gratias agentis est Donum Dei. Vnde fit,
ut vnum, & idem dominum secundum diuersos re-
spectus, sit gratia in vtraque significacione praedi-
cta: nam per est ab homine, & respicit Deum, ut obie-
ctum, seu terminum, ad quem tendit, est gratitudo,
non Dei ad hominem, sed hominis ad Deum, ut vero
est a Deo, vt a benefactore donante ipsam grati-
tudinem ad ipsum, & est donum in homine receptum,
habet rationem gratia Dei, id est, doni gratitudo a Deo
collati. Hic ergo non consideramus gratiam prout
gratitudinem etiam ad ipsum Deum significat: sic enim
est peculiariis virtus, vel specialis actus virtutis reli-
gionis, de quo quatenus specialem rationem virtutis
habet, in opere de Religionis virtute tractatum est:
prout vero illa ipsa gratia in nobis est donum Dei,
eadem ratio est de illa, qua de ceteris donis gratia,
de quibus in praesenti est consideratio. Et ita gratia,
de qua tractamus, recte dicitur donum gratis colla-
tum.

CAPVT II.

*Vtrum omne donum gratuitum sit vera gratia Dei,
& Christi.*

Quia semper ad illum dicere possumus, & debemus
Tuas sunt omnia, & que de manu tua accepimus, dedimus tibi
1. Paralip. 29. Item benefactor, propriam gratiam facit, sub ea ratione superior est recipiente, nam est ea
fa alicuius boni illius; Deus autem sub nullo respectu
potest esse homine inferior: ergo non potest ab illo
recipere beneficium, sed illi conferre. Denique ideo
nulla est in nobis virtus, quæ inclinet ad beneficium
præstandum Deo, sed ad colendum, & honorandum
& gratias agendum illi debitas pro beneficiiis acceptis
& eadem ratione ipsum summam amorem, tanquam de-
bitum illi reddimus, neque in diuino obsequio po-
test inquam homo facere aliiquid ultra debitum fal-
tem ob gratitudinem, vel religionem. In quo mul-
tum semper differt inter Deum, & hominem, etiam si
homo ut Dominus ad seruum suum comparetur. Ad
propterea Deus inquam est capax recipiendi gra-
tiam, sed præstandi.

Et hinc facile probatur alterum membrum quo-

Ratio dubitandi est, quia omnia beneficia natura-
lia sunt dona Dei, ut per se notum est, & gratis ¹⁰ Ratio dubitandi
conferuntur: nam in bonis naturalibus maxime lo-
cum habet illud. *Quis prior dedit illi, & rerrubetur ei?* nam
ante natura dona, quæ per creationem inchoantur,
nihil erat homo, unde nec poterat aliquid operari,
nec mereri; ergo beneficia naturæ gratis à Deo dona-
ta sunt; ergo sunt vera gratia. Nam sicut Paulus dixit,
*Si autem gratia, iam non ex operibus, ita nos è conuerso
dicere possumus.* Si non ex operibus; ergo ex gratia.
In contrarium vero est, quia gratia condistinguitur à
natura, beneficia autem naturalia sub natura com-
prehenduntur; ergo non sunt gratia. Item quia gra-
tia Dei communicatur nobis per Christum, iuxta il-
lud ad Ephes. 1. *Benedixit nos omni benedictione spirituali in
caelestibus in Christo.* At verò beneficia naturalia non
dantur nobis per Christum, quia, ut dicit Augustinus
epist. 105. *Christus non prouulnus, ut homines conderentur,*
sed

Cap. II. Vtrum omne donum gratitum sit vera gratia Dei, & Christi. 33

sed pro impiis mortuus est, ut iustificarentur, ergo beneficia naturalia non dantur nobis a Deo propter Christum; ergo non sunt vera gratia Dei.

2. *Duo puncta in hac ratione dubitandi attinguntur. Vnum est, an sub appellatione, & significacione propria nominis gratiae dona naturae comprehendantur. Aliud est, an omnis gratia Dei sit etiam gratia Christi, seu per Christum. Circa primum Pelagius, ut suum errorem occularet, & gratiam, quam re ipsa negabat, verbis saltem confiteri videtur, ipsam naturam rationalem, & liberi arbitrij donum, gratiam appellabat. Nec videtur haec nominis gratiae acceptatio aliena a modo loquendi Scripturæ, & Patrum, praesertim, si nomen gratiae ad sola natura dona non limitetur, sed generatim extendatur ad omnia diuina prouidentia beneficia. Sic enim dicitur Sapient.*
16. Preter hoc omnium nutrici gratia adseriebat. Vbi vel ipsam Dei prouidentiam, vel omne beneficium gratiae illa proueniens nutricem gratiam Sapiens appellat. Vnde etiam Augustinus distinguere solet duplum gratiam, vnam creationis, alteram salvacionis. Sic enim dixit Psalm. 144. in fine, Deum gratia sua nos fecisse, & refecisse, quorum primum ad gratiam creationis, atque adeo ad naturalia beneficia, secundum ad gratiam sanctificationis, ac subinde supernaturale pertinet. Sic etiam Hieronymus epist. 139. ad Cyprian. Homo (ait) a principio conditionis sua Deo vittur auctore, & cum illius sit gratia, quod creatus est illius misericordie, quod subiicit, & vniuit, nihil boni a gere potest absque eo, qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per singula operem gratiam non negaret. Eandem diuinam indicavit idem Hieronymus. libro 1. contra Pelagian. & Africani Patres cum Augustino in epist. 93. diuisionem illam insinuat, dum aiunt, beneficium creationis non improbandaratione posse gratiam appellari, quia videlicet omne liberale beneficium potest gratia vocari. Denique ita senserunt Theologi, qui gratiam in naturale, & supernaturale donum distinxerunt, ut Richard. in 2. dist. 4. art. 2. quæst. 2. Bonavent. art. 1. q. 2. Gabr. q. 2. art. 2. Marfil. in 2. q. 4.

3. *Nihilominus dicendum est secundum Scripturam vnum cum sermo est de gratia Dei, quam ipse hominibus communicat, vocem illam non significare donum naturæ, seu libertatis naturalis, sed superius donum, quo Deus sanctificat naturam, eique ad bene operandum, & vincendum peccatum auxilium praestat. Hoc adnotarunt dicti Patres Africani cum Augustino dicta epistola 95, ut occurserent Pelagio, qui ad euentandam veram gratiam, solam naturalem libertatem beneficio Dei acceptam, vel legem eriam, & doctrinam nomine gratiae intelligebat, ut testis etiam est Hieronymus dialog. 1. contra Pelagian. & epist. 139. ad Cyprian. in fine, & August. epist. 105. ad Sixtum, & 107. ad Vitalem, & lib. de Natur. & grat. capit. 11. 54. & 71. & lib. 1. de Grat. Christi cap. 31. 37. & 47. & lib. 2. de Peccat. origin. cap. 8. 9. 16. 17. & 18. & optimè lib. de Prædestinat. Sanctorum c. 5. vbi sola illa dona, que dantur ad discernendum bonos a malis, vult propriæ ad gratiam pertinere, non vero illas quæ bonis, & malis communia sunt. Sicut allegati Patres in hoc impugnant Pelagium, docentque communis vnu Scripturæ gratiam Dei significare donum superadditum naturæ. Et ratio reddi potest, nam gratia dicta est, quia gratis darur naturæ iam existenti, sed sola supernaturale dona omnino gratis a Deo conferuntur comparatione naturæ: nam quæ naturalia sunt, illi aliquo modo sunt debita; ergo gratia propriæ supernaturale donum significat.*

4. *Declaratur assumptum, nam licet prima creatione, quæ homo ex nihilo habet, ratione quadam generalissima dici possit donum gratitum, tamen secundum Scripturæ morem gratia significat donum homini collatum, & ita in rigore illius creationem supponit. 1. Corinth. 1. Gratias ago Deo semper pro rebus in gratia, que*

*data est rebus in Christo Iesu. Et ad Ephes. 1. Gratificavit nos in dilectione filio suo. Et ibidem haec gratificatio vocatur adoptiva filiatio, que quidem supponit personam, non facit. Quapropter gratia propriissime sumpta supponit personam, vel naturam, cui fit, & ideo prima hominis creatio secundum Scripturæ phrasim, non dicitur propriæ gratia, quia nihil supponit, sed primum esse confert. Proprietates autem resultantes ex natura, & subtilia, que ex vi ipsius naturæ illi debentur, gratia etiam in rigore non sunt, ut notauit Diuus Thomas 1.2. quæstione 111. articulo 1. ad 2. quia *Quod resulit* cum datur ex aliquali debito naturæ, non omnino *ut ex naturæ* gratis datur, quod erit notauit Driedo. de Grat. & *ra non est* liber. arbit. tract. 2. c. 2. p. 1. Et eadem ratione concursus generalis Dei debitus libero arbitrio, & ipsius *ta.* libertatis donario, & conservatio non veniunt nomine gratiae, sed naturæ, ut bene considerarunt Soto *libr. 1. de Natur. & grat. cap. 3. & Stapleton. libr. 4. de Grat. & liber. arbit. capit. 2.* Ex alio Augustini principio, quod hic concursus communis est bonis, & malis: sicut gratia Dei simpliciter dicta, & Theologico, vel potius Apostolico more loquendo, donum supra naturam, & super omne debitum naturæ collatum significat; quod per anonomiam solet à Paulo donum Dei vocari, ut ad Ephes. 1. Gratia est salutis per fidem, & hoc non ex rebus. Deinde donum est, ut ne quis glorieatur, ut optime Augustinus exponit lib. de Grat. & lib. arbit. cap. 8.*

5. *Neque Theologi antiqui, aut Patres priori loco citati aliquid diuersum ab hac doctrina senserunt, nec *Secundum* Pelagianis aliqua ex parte cesserunt. Aliud est enim *Scriptura* loqui de gratia secundum Scripturæ morem, aliud *more donum* vero secundum latinam, & generaliter nominis est, *superius naturæ* gratificationem. Hoc enim posteriori modo verum est, nomen gratiae de se vniuersali est, quam sit priori modo quasi per anonomiam sumptum. Et ita sumpta gratia in illa generalitate recte diuidi potest in gratiam naturalem, & supernaturalem, quia per hoc non tollitur vera gratia Dei, & Christi, sed adstruitur ita tamen, ut liberalitas Dei in donis etiam naturæ recognoscatur, licet maior in altioribus gratia donis intercedat. Pelagius autem loquebatur de gratia secundum morem Scripturæ, & illam volebat intelligi esse naturam ipsam gratis per creationem collatum, vel etiam ipsam arbitrij libertatem, vel ad summum legem, aut doctrinam, vel remissionem peccatorum tantum, in quibus solis volebat gratiam Domini nostri Iesu Christi, que in Scripturis prædicta catur, considerare.*

6. *Igitur ad hunc rotetur vitandum interrogationi proposita simpliciter respondendum est, non omne *Dei beneficium* gratis collatum esse gratiam ab solu- *Questionis* tè dictam, de qua loquuntur Scripturæ, sed propriam *sicut sit in 1. gratiam* esse beneficium naturæ superadditum, ipsi- que non debitum, per quam vitiham particularum excludimus à ratione gratiae simpliciter dictam naturam ipsam, quam beneficia illi coniuncta, ut ipsi connaturalia, & secundum naturæ ordinem ei debita, ut iam declarauit. Et quod haec significatio sic frequentissima in Scriptura notissimum est, praesertim in novo testamento, in quo gratia gratis dari dicitur in ordine ad vitam æternam consequendam, *Vt iustificati gratia ipsius*, heredes sumus secundum *hunc vitam æternam*, ad Tit. 3. Actor. 15. *Per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus saluari.* In veteri autem testamento minus frequens est vñshuius vocis, quia tunc etiam rarior, & occulitor erat haec gratia. Tamen ita etiam sumitur Psalm. 83. cum dicitur *Gratiam & gloriam dabit Dominus & Proverb. 3. Ipse deluder illusores, & mansuetus dabit gratiam*, vel iuxta versionem 7. d. *Dominus superbus resulit, humilius autem dabit gratiam.* Quem locum ita etiam referunt Iacobus cap. quartu, & Petrus 1. canon. cap. 5. qui aperte de donis gratiae supernaturalis, quibus Deo grati efficiuntur, loquuntur. Inde in allegato etiam loco Sapient. 16. nomen nutrici gratiae non tam ordinata*

ordinaria; generali & prouidentia; quam singulari benevolentiae amoris Dei, à quo supernaturalia beneficia procedunt, accommodatur. Loquitur enim Sapiens de operibus mirabilibus, quæ Deus in favorem populi sui operatus est, & præsertim de manna, quod omnibus satisfaciebat; vniuersusque voluntati deseruiens. Quod certè ex naturali qualitate habere non poterat, sed quia nutrici gratiæ Dei, id est, singulari Dei dilectioni, ac voluntati obediebat, vnde subiungit, *Vt scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quoniam non naturali fructu pascunt homines, sed sermo tuus hōs, qui in te crediderant, conseruat.* Nomen ergo gratiæ in vñ Scripturæ, & Ecclesiæ gratiū donum ordinem naturæ superans, & à Deo gratis collatum ex speciali benevolentia significat.

7.

Supernaturalis in substantia, & in modo, naturam superat.

Addendum vero est, duobus modis posse diuinum donum, seu beneficium ordinem naturæ superare, primo in se, & absolutè spectatum, quod solet dici in sua substantia, vel entitate (qualisunque illa sit) supernaturali, & hoc dicitur absolutè supra naturam, quia per nullam vim cōnaturalē creaturæ fieri potest; cuiusmodi est incarnationis, Eucharistia, virtus per se infusa, & similia. Secundū potest dici beneficium supra naturam, quod secundum institutionem naturæ, & communem cursum, ac virtutem creatarum causarum fieri non potest, conferunt autem ex superiori Dei prouidentia, ut est sanitas miraculosa, virtus per accidens, infusa, & similia. Et utrumque donum comprehenditur proprie nomine gratiæ, etiam secundum Scripturam vñsum, ut ex dictis intelligi potest, & ex sequentibus capitibus evidenter fieri, & ideo etiam in propria gratia locum habet illa distinctione, quod quædam est gratia naturalis ordinis, alia supernaturalis, quia vtraque esse potest beneficium naturæ non debitu, & à Deo gratis collatum, quod satis est ad rationem gratiæ. Vnde contrario quodcumque bonum, quod non solum in se naturale est, sed etiam ex solo cursu naturæ, semel disposita, & instituta sequitur, gratia non est, quia inter dona ex vi naturæ debita computatur. Sive tale bonum naturaliter inueniatur in tota aliqua specie, sive tantum in hoc, vel illo individuo, supposita eius complexione, & communi cursu naturalium causarum; nam hoc est satis, ut tale bonum sit debitum tali individuo secundum communem cursum naturæ, ac proinde à Deo proueniat, ut auctore naturæ, non ut auctore gratiæ. Dicit etiam potest talis proprietas debita simpliciter speciei, etiam non sit debita illi absolute in omni eius individuo, & hoc est satis, ut gratia non mereatur, iuxta Scripturæ phrasim, ut supra etiam Soto sentit. Quia quantum de ratione naturalis debiti participat, tantum à ratione gratiæ deficit, ut latius in lib. 1. & 2. exponentius.

8.

Opinio ext. prius sunt gratia Dei, sine etiam gratia Christi. Aliqui dari gratiæ enim volunt gratiam Dei latius patere, & vniuersaliter, non solum de possibili, quod est certum, sed etiam de facto.

Et ideo gratiam Dei distinguunt in aliam quæ simul est gratia Christi, seu per Christum, & quæ ex solidi Dei fine respectu ad Christum, nam è contrario nulla potest esse gratia Christi, quæ non fit principali gratia Dei, ut per se constat. Primum membrum certissimum est de tota gratia redemptoris hominum. Secundum autem modum gratiæ Dei, & non Christi inductione ostendo. Primum in Angelis. Secundo in hominibus in statu innocentia. Tertio in hominibus lapsis quoad aliquas gratias, quæ non conferunt ad salutem animæ, nec ad honestatem morum sed vel ad scientiam naturalem, vel ad aliam utilitatem. Ut si Deus peculiari gratia Aristotelem inuitat, ut naturalem scientiam assequeretur, vel si artem pingendi specialiter Appellem docuit, vel quid simile, talis enim gratia, ut aiunt, non est data per Christum, quia non

venit Christus, ut boni Philosophi, vel artifices, sed ut boni, & sancti homines efficeremur. Propter quod illa gratia, quæ datur à Deo non ad recte viendum, non datur per Christum, ut sentit Augustinus cum Patribus Africanis epist. 90. 91. & 105. & ideo licet sit gratia Dei, non potest dici gratia Christi. Quartè addere possumus ipsum Christum, nam gratiam Dei habuit, quam ipse non meruit, & sic per Christum ipsum non fuit. Ex quo inferunt huius sententia Augustini, *Vt scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quoniam non naturali fructu pascunt homines, sed sermo tuus hōs, qui in te crediderant, conseruat.*

Nobis vero distinctio illa necessaria non videtur. *Nobis* ^{9.} *Natura* ^{10.} *Naturæ* ^{11.} *Naturæ* ^{12.} *Naturæ* ^{13.} *Naturæ* ^{14.} *Naturæ* ^{15.} *Naturæ* ^{16.} *Naturæ* ^{17.} *Naturæ* ^{18.} *Naturæ* ^{19.} *Naturæ* ^{20.} *Naturæ* ^{21.} *Naturæ* ^{22.} *Naturæ* ^{23.} *Naturæ* ^{24.} *Naturæ* ^{25.} *Naturæ* ^{26.} *Naturæ* ^{27.} *Naturæ* ^{28.} *Naturæ* ^{29.} *Naturæ* ^{30.} *Naturæ* ^{31.} *Naturæ* ^{32.} *Naturæ* ^{33.} *Naturæ* ^{34.} *Naturæ* ^{35.} *Naturæ* ^{36.} *Naturæ* ^{37.} *Naturæ* ^{38.} *Naturæ* ^{39.} *Naturæ* ^{40.} *Naturæ* ^{41.} *Naturæ* ^{42.} *Naturæ* ^{43.} *Naturæ* ^{44.} *Naturæ* ^{45.} *Naturæ* ^{46.} *Naturæ* ^{47.} *Naturæ* ^{48.} *Naturæ* ^{49.} *Naturæ* ^{50.} *Naturæ* ^{51.} *Naturæ* ^{52.} *Naturæ* ^{53.} *Naturæ* ^{54.} *Naturæ* ^{55.} *Naturæ* ^{56.} *Naturæ* ^{57.} *Naturæ* ^{58.} *Naturæ* ^{59.} *Naturæ* ^{60.} *Naturæ* ^{61.} *Naturæ* ^{62.} *Naturæ* ^{63.} *Naturæ* ^{64.} *Naturæ* ^{65.} *Naturæ* ^{66.} *Naturæ* ^{67.} *Naturæ* ^{68.} *Naturæ* ^{69.} *Naturæ* ^{70.} *Naturæ* ^{71.} *Naturæ* ^{72.} *Naturæ* ^{73.} *Naturæ* ^{74.} *Naturæ* ^{75.} *Naturæ* ^{76.} *Naturæ* ^{77.} *Naturæ* ^{78.} *Naturæ* ^{79.} *Naturæ* ^{80.} *Naturæ* ^{81.} *Naturæ* ^{82.} *Naturæ* ^{83.} *Naturæ* ^{84.} *Naturæ* ^{85.} *Naturæ* ^{86.} *Naturæ* ^{87.} *Naturæ* ^{88.} *Naturæ* ^{89.} *Naturæ* ^{90.} *Naturæ* ^{91.} *Naturæ* ^{92.} *Naturæ* ^{93.} *Naturæ* ^{94.} *Naturæ* ^{95.} *Naturæ* ^{96.} *Naturæ* ^{97.} *Naturæ* ^{98.} *Naturæ* ^{99.} *Naturæ* ^{100.} *Naturæ* ^{101.} *Naturæ* ^{102.} *Naturæ* ^{103.} *Naturæ* ^{104.} *Naturæ* ^{105.} *Naturæ* ^{106.} *Naturæ* ^{107.} *Naturæ* ^{108.} *Naturæ* ^{109.} *Naturæ* ^{110.} *Naturæ* ^{111.} *Naturæ* ^{112.} *Naturæ* ^{113.} *Naturæ* ^{114.} *Naturæ* ^{115.} *Naturæ* ^{116.} *Naturæ* ^{117.} *Naturæ* ^{118.} *Naturæ* ^{119.} *Naturæ* ^{120.} *Naturæ* ^{121.} *Naturæ* ^{122.} *Naturæ* ^{123.} *Naturæ* ^{124.} *Naturæ* ^{125.} *Naturæ* ^{126.} *Naturæ* ^{127.} *Naturæ* ^{128.} *Naturæ* ^{129.} *Naturæ* ^{130.} *Naturæ* ^{131.} *Naturæ* ^{132.} *Naturæ* ^{133.} *Naturæ* ^{134.} *Naturæ* ^{135.} *Naturæ* ^{136.} *Naturæ* ^{137.} *Naturæ* ^{138.} *Naturæ* ^{139.} *Naturæ* ^{140.} *Naturæ* ^{141.} *Naturæ* ^{142.} *Naturæ* ^{143.} *Naturæ* ^{144.} *Naturæ* ^{145.} *Naturæ* ^{146.} *Naturæ* ^{147.} *Naturæ* ^{148.} *Naturæ* ^{149.} *Naturæ* ^{150.} *Naturæ* ^{151.} *Naturæ* ^{152.} *Naturæ* ^{153.} *Naturæ* ^{154.} *Naturæ* ^{155.} *Naturæ* ^{156.} *Naturæ* ^{157.} *Naturæ* ^{158.} *Naturæ* ^{159.} *Naturæ* ^{160.} *Naturæ* ^{161.} *Naturæ* ^{162.} *Naturæ* ^{163.} *Naturæ* ^{164.} *Naturæ* ^{165.} *Naturæ* ^{166.} *Naturæ* ^{167.} *Naturæ* ^{168.} *Naturæ* ^{169.} *Naturæ* ^{170.} *Naturæ* ^{171.} *Naturæ* ^{172.} *Naturæ* ^{173.} *Naturæ* ^{174.} *Naturæ* ^{175.} *Naturæ* ^{176.} *Naturæ* ^{177.} *Naturæ* ^{178.} *Naturæ* ^{179.} *Naturæ* ^{180.} *Naturæ* ^{181.} *Naturæ* ^{182.} *Naturæ* ^{183.} *Naturæ* ^{184.} *Naturæ* ^{185.} *Naturæ* ^{186.} *Naturæ* ^{187.} *Naturæ* ^{188.} *Naturæ* ^{189.} *Naturæ* ^{190.} *Naturæ* ^{191.} *Naturæ* ^{192.} *Naturæ* ^{193.} *Naturæ* ^{194.} *Naturæ* ^{195.} *Naturæ* ^{196.} *Naturæ* ^{197.} *Naturæ* ^{198.} *Naturæ* ^{199.} *Naturæ* ^{200.} *Naturæ* ^{201.} *Naturæ* ^{202.} *Naturæ* ^{203.} *Naturæ* ^{204.} *Naturæ* ^{205.} *Naturæ* ^{206.} *Naturæ* ^{207.} *Naturæ* ^{208.} *Naturæ* ^{209.} *Naturæ* ^{210.} *Naturæ* ^{211.} *Naturæ* ^{212.} *Naturæ* ^{213.} *Naturæ* ^{214.} *Naturæ* ^{215.} *Naturæ* ^{216.} *Naturæ* ^{217.} *Naturæ* ^{218.} *Naturæ* ^{219.} *Naturæ* ^{220.} *Naturæ* ^{221.} *Naturæ* ^{222.} *Naturæ* ^{223.} *Naturæ* ^{224.} *Naturæ* ^{225.} *Naturæ* ^{226.} *Naturæ* ^{227.} *Naturæ* ^{228.} *Naturæ* ^{229.} *Naturæ* ^{230.} *Naturæ* ^{231.} *Naturæ* ^{232.} *Naturæ* ^{233.} *Naturæ* ^{234.} *Naturæ* ^{235.} *Naturæ* ^{236.} *Naturæ* ^{237.} *Naturæ* ^{238.} *Naturæ* ^{239.} *Naturæ* ^{240.} *Naturæ* ^{241.} *Naturæ* ^{242.} *Naturæ* ^{243.} *Naturæ* ^{244.} *Naturæ* ^{245.} *Naturæ* ^{246.} *Naturæ* ^{247.} *Naturæ* ^{248.} *Naturæ* ^{249.} *Naturæ* ^{250.} *Naturæ* ^{251.} *Naturæ* ^{252.} *Naturæ* ^{253.} *Naturæ* ^{254.} *Naturæ* ^{255.} *Naturæ* ^{256.} *Naturæ* ^{257.} *Naturæ* ^{258.} *Naturæ* ^{259.} *Naturæ* ^{260.} *Naturæ* ^{261.} *Naturæ* ^{262.} *Naturæ* ^{263.} *Naturæ* ^{264.} *Naturæ* ^{265.} *Naturæ* ^{266.} *Naturæ* ^{267.} *Naturæ* ^{268.} *Naturæ* ^{269.} *Naturæ* ^{270.} *Naturæ* ^{271.} *Naturæ* ^{272.} *Naturæ* ^{273.} *Naturæ* ^{274.} *Naturæ* ^{275.} *Naturæ* ^{276.} *Naturæ* ^{277.} *Naturæ* ^{278.} *Naturæ* ^{279.} *Naturæ* ^{280.} *Naturæ* ^{281.} *Naturæ* ^{282.} *Naturæ* ^{283.} *Naturæ* ^{284.} *Naturæ* ^{285.} *Naturæ* ^{286.} *Naturæ* ^{287.} *Naturæ* ^{288.} *Naturæ* ^{289.} *Naturæ* ^{290.} *Naturæ* ^{291.} *Naturæ* ^{292.} *Naturæ* ^{293.} *Naturæ* ^{294.} *Naturæ* ^{295.} *Naturæ* ^{296.} *Naturæ* ^{297.} *Naturæ* ^{298.} *Naturæ* ^{299.} *Naturæ* ^{300.} *Naturæ* ^{301.} *Naturæ* ^{302.} *Naturæ* ^{303.} *Naturæ* ^{304.} *Naturæ* ^{305.} *Naturæ* ^{306.} *Naturæ* ^{307.} *Naturæ* ^{308.} *Naturæ* ^{309.} *Naturæ* ^{310.} *Naturæ* ^{311.} *Naturæ* ^{312.} *Naturæ* ^{313.} *Naturæ* ^{314.} *Naturæ* ^{315.} *Naturæ* ^{316.} *Naturæ* ^{317.} *Naturæ* ^{318.} *Naturæ* ^{319.} *Naturæ* ^{320.} *Naturæ* ^{321.} *Naturæ* ^{322.} *Naturæ* ^{323.} *Naturæ* ^{324.} *Naturæ* ^{325.} *Naturæ* ^{326.} *Naturæ* ^{327.} *Naturæ* ^{328.} *Naturæ* ^{329.} *Naturæ* ^{330.} *Naturæ* ^{331.} *Naturæ* ^{332.} *Naturæ* ^{333.} *Naturæ* ^{334.} *Naturæ* ^{335.} *Naturæ* ^{336.} *Naturæ* ^{337.} *Naturæ* ^{338.} *Naturæ* ^{339.} *Naturæ* ^{340.} *Naturæ* ^{341.} *Naturæ* ^{342.} *Naturæ* ^{343.} *Naturæ* ^{344.} *Naturæ* ^{345.} *Naturæ* ^{346.} *Naturæ* ^{347.} *Naturæ* ^{348.} *Naturæ* ^{349.} *Naturæ* ^{350.} *Naturæ* ^{351.} *Naturæ* ^{352.} *Naturæ* ^{353.} *Naturæ* ^{354.} *Naturæ* ^{355.} *Naturæ* ^{356.} *Naturæ* ^{357.} *Naturæ* ^{358.} *Naturæ* ^{359.} *Naturæ* ^{360.} *Naturæ* ^{361.} *Naturæ* ^{362.} *Naturæ* ^{363.} *Naturæ* ^{364.} *Naturæ* ^{365.} *Naturæ* ^{366.} *Naturæ* ^{367.} *Naturæ* ^{368.} *Naturæ* ^{369.} *Naturæ* ^{370.} *Naturæ* ^{371.} *Naturæ* ^{372.} *Naturæ* ^{373.} *Naturæ* ^{374.} *Naturæ* ^{375.} *Naturæ* ^{376.} *Naturæ* ^{377.} *Naturæ* ^{378.} *Naturæ* ^{379.} *Naturæ* ^{380.} *Naturæ* ^{381.} *Naturæ* ^{382.} *Naturæ* ^{383.} *Naturæ* ^{384.} *Naturæ* ^{385.} *Naturæ* ^{386.} *Naturæ* ^{387.} *Naturæ* ^{388.} *Naturæ* ^{389.} *Naturæ* ^{390.} *Naturæ* ^{391.} *Naturæ* ^{392.} *Naturæ* ^{393.} *Naturæ* ^{394.} *Naturæ* ^{395.} *Naturæ* ^{396.} *Naturæ* ^{397.} *Naturæ* ^{398.} *Naturæ* ^{399.} *Naturæ* ^{400.} *Naturæ* ^{401.} *Naturæ* ^{402.} *Naturæ* ^{403.} *Naturæ* ^{404.} *Naturæ* ^{405.} *Naturæ* ^{406.} *Naturæ* ^{407.} *Naturæ* ^{408.} *Naturæ* ^{409.} *Naturæ* ^{410.} *Naturæ* ^{411.} *Naturæ* ^{412.} *Naturæ* ^{413.} *Naturæ* ^{414.} *Naturæ* ^{415.} *Naturæ* ^{416.} *Naturæ* ^{417.} *Naturæ* ^{418.} *Naturæ* ^{419.} *Naturæ* ^{420.} *Naturæ* ^{421.} *Naturæ* ^{422.} *Naturæ* ^{423.} *Naturæ* ^{424.} *Naturæ* ^{425.} *Naturæ* ^{426.} *Naturæ* ^{427.} *Naturæ* ^{428.} *Naturæ* ^{429.} *Naturæ* ^{430.} *Naturæ* ^{431.} *Naturæ* ^{432.} *Naturæ* ^{433.} *Naturæ* ^{434.} *Naturæ* ^{435.} *Naturæ* ^{436.} *Naturæ* ^{437.} *Naturæ* ^{438.} *Naturæ* ^{439.} *Naturæ* ^{440.} *Naturæ* ^{441.} *Naturæ* ^{442.} *Naturæ* ^{443.} *Naturæ* ^{444.} *Naturæ* ^{445.} *Naturæ* ^{446.} *Naturæ* ^{447.} *Naturæ* ^{448.} *Naturæ* ^{449.} *Naturæ* ^{450.} *Naturæ* ^{451.} *Naturæ* ^{452.} *Naturæ* ^{453.} *Naturæ* ^{454.} *Naturæ* ^{455.} *Naturæ* ^{456.} *Naturæ* ^{457.} *Naturæ* ^{458.} *Naturæ* ^{459.} *Naturæ* ^{460.} *Naturæ* ^{461.} *Naturæ* ^{462.} *Naturæ* ^{463.} *Naturæ* ^{464.} *Naturæ* ^{465.} *Naturæ* ^{466.} *Naturæ* ^{467.} *Naturæ* ^{468.} *Naturæ* ^{469.} *Naturæ* ^{470.} *Naturæ* ^{471.} *Naturæ* ^{472.} *Naturæ* ^{473.} *Naturæ* ^{474.} *Naturæ* ^{475.} *Naturæ* ^{476.} *Naturæ* ^{477.} *Naturæ* ^{478.} *Naturæ* ^{479.} *Naturæ* ^{480.} *Naturæ* ^{481.} *Naturæ* ^{482.} *Naturæ* ^{483.} *Naturæ* ^{484.} *Naturæ* ^{485.} *Naturæ* ^{486.} *Naturæ* ^{487.} *Naturæ* ^{488.} *Naturæ* ^{489.} *Naturæ* ^{490.} *Naturæ* ^{491.} *Naturæ* ^{492.} *Naturæ* ^{493.} *Naturæ* ^{494.} *Naturæ* ^{495.} *Naturæ* ^{496.} *Naturæ* ^{497.} *Naturæ* ^{498.} *Naturæ* ^{499.} *Naturæ* ^{500.} *Naturæ* ^{501.} *Naturæ* ^{502.} *Naturæ* ^{503.} *Naturæ* ^{504.} *Naturæ* ^{505.} *Naturæ* ^{506.} *Naturæ* ^{507.} *Naturæ* ^{508.} *Naturæ* ^{509.} *Naturæ* ^{510.} *Naturæ* ^{511.} *Naturæ* ^{512.} *Naturæ* ^{513.} *Naturæ* ^{514.} *Naturæ* ^{515.} *Naturæ* ^{516.} *Naturæ* ^{517.} *Naturæ* ^{518.} *Naturæ* ^{519.} *Naturæ* ^{520.} *Naturæ* ^{521.} *Naturæ* ^{522.} *Naturæ* ^{523.} *Naturæ* ^{524.} *Naturæ* ^{525.} *Naturæ* ^{526.} *Naturæ* ^{527.} *Naturæ* ^{528.} *Naturæ* ^{529.} *Naturæ* ^{530.} *Naturæ* ^{531.} *Naturæ* ^{532.} *Naturæ* ^{533.} *Naturæ* ^{534.} *Naturæ* ^{535.} *Naturæ* ^{536.} *Naturæ* ^{537.} *Naturæ* ^{538.} *Naturæ* ^{539.} *Naturæ* ^{540.} *Naturæ* ^{541.} *Naturæ* ^{542.} *Naturæ* ^{543.} *Naturæ* ^{544.} *Naturæ* ^{545.} *Naturæ* ^{546.} *Naturæ* ^{547.} *Naturæ* ^{548.} *Naturæ* ^{549.} *Naturæ* ^{550.} *Naturæ* ^{551.} *Naturæ* ^{552.} *Naturæ* ^{553.} *Naturæ* ^{554.} *Naturæ* ^{555.} *Naturæ* ^{556.} *Naturæ* ^{557.} *Naturæ* ^{558.} *Naturæ* ^{559.} *Naturæ* ^{560.} *Naturæ* ^{561.} *Naturæ* ^{562.} *Naturæ* ^{563.} *Naturæ* ^{564.} *Naturæ* ^{565.} *Naturæ* ^{566.} *Naturæ</i*

Cap. III. Vtrum gratia non solum creatum, & internum, sed increatum, &c. 85

& ad omnium salutem, & ita eminentissimo modo fuit gratia, & gratum faciens, & gratis data. Illa autem auctem supposita omnis alia gratia fuit connaturalis Christo, ideoq; sub praesenti sermone non comprehenditur, quia magis data est Christo per modum naturae, quam per modum gratiae.

CAPUT III.

Virum gratia non solum creatum donum, sed etiam increatum significat, nec solum internum, sed etiam externum?

1. **E**xpliicimus, quid gratia Dei, & Christi sit, saltem quoad generalem descriptionem quid nominis, nunc quid sub illa generali ratione, & significatione gratia comprehendatur, declarandum superest, non tam de rebus ipsis exacte inquirendo, quod in discursu totius materiae agendum est, quam verborum significazioni, quibus postea vtendum est, distinetè proponendo: quod per divisiones alias gratiae, quæ à Theologis traduntur, facilius expediemus. Prima diuina videlicet in creatum & saluandum. sed hæc coincidit cum illa, quæ capite praecedenti data est de gratia donorum naturalium, seu qua secundum ordinem naturalem debentur, & gratia supernaturalium beneficiorum, quæ nullo modo naturæ debita sunt, priora enim ad gratiam creatum pertinent, posteriora ad saluandum, ut videtur licet in epistolis Augustini 90. 91. 95. & 105. Ideoque in praesenti solum est sermo de gratia saluante, iuxta ea, quæ in superiori capite conclusimus, vbi etiam alteram diuisionem, seu subdiuisionem gratia saluantis insinuauimus: nam sub illa comprehenduntur non tantum dona in se supernaturalia, sed etiam omnia beneficia, quæ licet in se naturalis ordinis sint, modo supernaturali, & ex prouidentia omnino gratuita, & non debita conferuntur. Ut enim dixit Anselmus libro de Concord. part. 2. Cum omnia subiaceant dispositio[ni] Dei, quidquid contingit homini, quod adiuuat liberum arbitrium ad accipendam, vel seruandam rectitudinem, sua gratia imputandum est, utique quotiescumque illud capte est, ut ex speciali Dei favore, & dispositione proueniat, & non tantum ex generali cursu naturalium cauilarum, & inferius in libr. 1. & 2. dicemus, vbi hanc partitionem latius explicatur sumus. His ergo diuisionibus prætermis, duas alias in hoc capite tractandas proponimus.

2. Prior, seu tercia in ordine est, qua gratia in creatum, & increatum diuiditur. Quam quidem supponit Magister in 1. distin. 17. dum docet inter dona gratiae charitatem esse donum increatum, alia vero esse dona creata, vbi aliqui Theologi eandem distinctionem admittunt, licet in speciali opinione de dono charitatis à Magistro dissentiant. Expressè Alens. 3. parte, quæstione 61. memb. 1. alias quæst. 69. memb. 1. artic. 1. & Marfil. in 2. quæst. 17. art. 1. Dionys. Cistercien. in 2. distin. 27. art. 1. Sumit etiam ex Diu Thoma dicta quæst. 110. art. 1. vbi amorem, & benevolentiam Dei dicit esse primum gratia significatum, quia est primum donum gratuitum: amor ergo diuinus, quo Deus nos diligit, erit gratia Dei, amor autem ille increatus est, erit ergo gratia increata. Ab illo autem amore procedere dicit in hominem aliquem effectum pertinente ad gratiam creataem, ut ibi, & in artic. 2. explicat. Eandem distinctionem ponit Abulens. March. 19. quæstione 178. vbi gratiam incream dicit esse voluntatem Dei mouentem hominem ad bonum. Latius prosequitur eandem distinctionem Gaspar Casal. libr. 1. de Quadripart. iust. cap. 4. & Salmer. 1. tom. super epist. Pauli lib. 1. Proem. parte 2. disp. 7. Bellarmin. lib. 1. de Gratia, & liber. arbitr. cap. 2. in principio.

3. In qua partitione nulla est difficultas quoad mem-

Pars I.

brum de gratia creata, ut statim explicabitur, & ex discursu totius materiae constabit. Aliud vero membrum aliqui non admittunt, & ideo improbant partitionem solum propter auctoritatem Augustini libr. de Prædestinat. Sanctor. cap. 10. distinguuntis gratiam à prædestinatione, quia prædestinatione est gratia preparatio, quæ est aeterna, gratia vero ipsa donatio, quæ temporalis est. Ibi enim significat Augustinus gratiam solum significare effectum Dei temporalem, & consequenter aliquid creatum. Sed nihilominus *Verum est negari non potest*, quin nomine gratiae dona etiam *dari in rebus* increatae propriè significentur. Et in primis omnes tam gratia. Theologi ponunt gratiam vniuersitatis increataam in Christo; nam ipsam personam diuina gratia communicata humanæ naturæ gratia fuit infinita & increata, licet comunicata non fuerit sine fine aliquo dono creato vniuersitatis hypostaticæ. Hoc enim non excludit, quin Verbum ipsum increatum humanitati vniuersum gratia veræ, & propriæ dicatur. Et quamvis in praesenti de illa gratia non tractemus, sed de gratijs, quæ personis creatis communicantur, nihilominus per quandam proportionem ad illam intelligimus aliquid increatum donum possèin nobis veram haberationem gratiae.

Vnde ipsa persona Spiritus Sancti, atque adeo tota Trinitas vera est gratia increata, quatenus peculiari modo iustis conferunt, iuxta illud Ioann. 14. *Ad diuissimam, & eum venientem, & mansiōnem apud eum faciemus*, & illud *diuinus Paracletus ve-* Roman. 3. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Ex quibus, & alijs locis in libr. 12. de Trinit. capit. 5. ostendit, iustis non solum dari dona increata, sed etiam ipsam per personam Spiritus sancti, qui donum Dei per antonomasiā appellatur Auctor. 8. Omne autem donum gratuitum propriissimè appellatur gratia; ergo sicut illud donum increatum est, ita etiam est gratia increata. Quod his verbis tradidit Augustinus serm. 61. de Verbis Domini capit. 1. *Gratia quippe Dei, donum Dei est, donum autem maximum ipse Spiritus Sanctus est*, & ideo gratia dicitur. Et Iudic. lib. 7. Etymolog. cap. 3. cum dixisset, *Spiritus Sanctus ideo donum dicitur, eo quod datur, subdit inferius*; *Ipse est gratia, quia quia non meritis nostris, sed voluntate diuina gratia datur, inde gratia nuncupatur*. Et de hac gratia increata specialiter loquitur Alensis supra. Vnde licet Magister errauerit, negando charitatem creatam habitualem, tamen in hoc verum dixit, quod cum charitate creata etiam increata donatur. Sicut ergo persona Verbi est gratia increata, respectu humanitatis assumptæ, ita Spiritus Sanctus respectu iustorum, diuerso tamen modo: nam Verbum est gratia per vniuersitatem substantialem, Spiritus per accidentalem. Vnde etiam Verbum personaliter, & omnino propriè habet, quod sit talis gratia, Spiritus autem Sanctus solum appropriatè, nam commune est toti Trinitati iustis donari, & in eis habitare.

Deinde etiam ipsa voluntas Dei, amor & prædestinatio rectissimè dicitur gratia increata, & aeterna. Ita Amor, presentit D. Thomas supra, & non est alienum à doctrina destinatio, Augustini: nam ipse hæc 88. distinguit gratiam Dei, & voluntas quia prædestinati sumus in adoptionem filiorum, & quae erimus de peccato de peccato tenebrarum, quarum prior in creata est, gratia dicitur posterior creata. Et eodam modo de gratia, quia prædestinatur, loquitur idem Augustinus cum alijs Patribus Africaniis in epistol. 95. Idem probatur, quia amor Dei est summum Dei beneficium, & radix aliorum, ut sumitur ex illo Ioann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum viuagentum daret*, & ex illo Pauli ad Ephes. 2. *Deus, qui dimes est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum efferimus mortuus peccato, coniungimus nos Christo*. Quibus verbis ostendit, ipsam Dei charitatem erga nos esse primum donum, & maximè liberale ex sola misericordia, iuxta illud 1. Ioann. 4. *Non quia nos prius dilexerimus Deum, sed quia prius ipse dilexit nos*: ipse ergo amor gratuitus Dei dici potest gratia. Possetque de hoc dono non male intel-

86 Prolegom. III. De communi ratione grat. & de varijs eius memb.

intelligi quod dicitur Sapient. 16. *Gratiam Dei matrice omnia*, nam amor Dei omnia fouet, & nutrit; amor autem Dei in se increatum quid est. Et licet suo modo posset hæc significatio extendi ad amorem, & prouidentiam naturalem, iuxta dicta capite præcedentia: nihilominus propriæ ac simpliciter dicitur de supernaturali. Et ita prædestinatio, & electio Dei gratitudo est maxima gratia increata: nam est singularis benevolentiæ gratia Dei omnino indebita, nomen autem gratia maximè propriæ benevolentiæ gratitudo significat, iuxta usum omnium Latinorum, & iuxta D. Thomam, & Theologos, ut dixi. Et ita D. Thomi. 3. p. qu. 7. arr. 13. ad 1. exponit Augustinus lib. de Prædestinat Sanctor. cap. 15. *Quod gratiam nominet gratitatem Dei voluntatem gratiæ beneficia largientem*: Et similiter videtur D. Th. exponere illud Pauli ad Ephes. 1. *Prædestinavit nos secundum propostum voluntatis sue in laudem gloriae gratiæ sua*, id est, gratitudo voluntatis sue, & clarus dicitur Rom. 4. *propostum gratia*, & cap. 11. *elecio gratia*, id est, gratitudo electio, ut ibi communiter exponitur. Illud vero ad Hebr. 2. *Videmus Iesum gloriam, & honorem coronatum, ut gratia Dei pro omnibus gloriet mortem*, omnino videtur intelligi de gratitudo Dei, & supernaturali amore, à quo prouenit, ut Christus pro omnibus gustaret mortem. Preterea in superioribus ostendit, vbi cumque in Scriptura dicitur aliquis inuenisse gratiam apud Deum, per gratiam significari singularem Dei amorem, & complacentiam, in aliquo omnino gratitudo, & ex benigna Dei voluntate conceptam, qua complacentia in Deo aliquid in creatum est, licet ponat in creatura effectum creatum, quod illam sibi gratiam reddit, ut tacitum etiam est, & infra latius dicetur.

6. Concluendo igitur nomine gratia, non solum creatura dona, sed etiam increata significari. Inter quæ vltimæ tempora differentiam, quam verba ipsa præ se ferunt, notari potest alia, quod dona creatæ omnia in tempore donantur, quia non possunt prius donari, quam sint; non sunt autem, nisi in tempore, ergo neque donantur, nisi in tempore, ideoq; omnis gratia creatæ temporalis est, utique quoad inchoationem, nam quoad durationem in futurum aliquæ gratiaæ creatæ erunt æternæ, nam & ipsa vita æterna gratia appellatur ad Roman. 6. At vero gratia in creatâ, licet in se sit æterna, in ratione gratia, seu doni esse potest æterna, & temporalis, quod breuiter exponendum est, quia utrumque videtur difficile. Nam considerata huiusmodi gratia videtur non posse esse, nisi æterna, quia quod est in creatum, non accipit esse in tempore, unde non videtur esse posse temporale. Considerata vero illa gratia ex parte eius, cui donatur, videtur non posse esse, nisi temporalis, quia ille, qui donatur, non est nisi in tempore, & illa non habet rationem gratia, nisi cum sit, seu donatur.

7. Nihilominus certum est aliquam gratiam incretam esse æternam: nam dilectio Dei, & prædestinatio inter has gratias increatas computantur, & tamen sunt gratiaæ æternæ, dicente Paulo ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in confessio eius in charitate*. Quis prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum secundum propostum voluntatis sue in laudem gloriae sue. Et Roman. 9. de Jacob ait, *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni iugis aut mali, &c. (id est, ex æternitate) Jacob dilexit, tunc ergo æterna illa dilectio, quæ maxima fuit gratia*. Neque huius gratiaæ æternitas repugnat ex parte eius, cui sit, quia non sit ad extra per realem inhesionem, aut effectiō, sed per solam obiectuam terminatiō, quæ licet dicat habitudinem ad rem in tempore futuram, non tamen supponit existentiam eius in re, sed tantum in intellectu diligenti, & prædestinanti. Deinde etiam est certum, aliquam gratiam incretam esse temporalem, quod tamen de 2 pars dubi nominatiō, Quod à simili declarari potest in gratia unio, quæ increata quidem est in se, & ta-

men non, nisi in tempore data est. Sicut enim Spiritus ^{de modo, que} Sanctus, licet in se sit æternus, non nisi in tempore ^{autem gratia} datur, propter quod dicitur venire ad eum, qui diligit, quod in tempore fieri incipit, & habitare in iustis, ^{alia tempora} non vero in peccatoribus, etiam si imperfectam ^{lis dicuntur} contritionem habere incipiant, ut loquitur Concil. Trid. sess. 4. c. 4. Ergo Spiritus Sanctus, licet in se sit gratia increata, tamen ut peculari modo donatur homini, illique coniungitur, est gratia in tempore communata, ac subinde temporalis. Neque hoc repugnat æternitati ipsius doni, quia licet ab æterno sit donabile (ut sic dicam) non nisi in tempore donatur, & sic habet rationem gratiaæ temporalis.

Ethinc colligimus primo, priore gratiam incretam, & æternam concedi homini sine mutatione aliqua in illo facta, posteriorem vero incretam gratiam non concedi homini in tempore sine intrinseca eius mutatione, quia gratia ipsa increata non potest in se mutari, & ideo non incipit denuo habitare in homine, nisi per aliquam eius mutationem: sicut gratia unio non est in tempore facta humanitati Christi, nisi per mutationem aliquam in ipsa humanitate factam. Vnde fit secundo, ut prior gratia increata in re ipsa, acciduratio separetur à gratia creata, & illam antecedat, ac propterea esse possit gratia æterna. Posterior autem gratia increata non recipit propriam denominationem gratia, nisi ut coniuncta aliqui gratiaæ creatæ, seu mediante illa, quia increata per se, vel divinitas ipsa nobis non datur denuo, ut specialis gratia, nisi quatenus mediante aliquo dono gratiaæ creatæ incipit novo modo esse in nobis, vel quatenus in ordine ad specialem effectum gratiaæ nobis vnitur, ut in dicto libro 12. de Trinit. explicauit, & in sequentibus iterum, atque iterum occurret. Atque hinc fit tertio, ut quoties in Scriptura dicimus per gratiam iustificari, vel sanctificari, licet formaliter intelligendum sit de gratia increata, nihilominus non excludit in creatâ gratia, quæ simul cum creatâ datur, in modo sèpè cum illa expresse coniungitur. Vead Tit. 3. cum ait Paulus, *Non ex operibus iustitiae, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam fatus nos feci per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde (ecce gratiam incretam) per Iesum Christum Dominum nostrum, ut iustificati gratia ipsius, (utique creata) Heredes sumus secundum spem vitæ æternæ*. Sicut etiam ad Roman. 5. dicit. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, quidam est nobis*.

Hinc denique sit, ut nomine gratia simpliciter dñe, & quasi per anonomiam significetur gratia temporalis, in qua significatio maximè usus est illa voce Augustinus disputans de gratia contra Pelagianos, ut eam à prædestinatione distinguere. Nam quia prædestination, & donatio gratiaæ in re ipsa distincta sunt, ideo oportuit eas etiam vocibus discernere, ut utriusque clare, & sine ambiguitate loqui possumus, & ideo licet prædestinatio ipsa generali modo gratia sit, nihilominus Augustinus eius est etibus specialiter nomine gratiaæ accommodauit, & appropriauit, & in hoc sensu priori loco gratia à prædestinatione, tanquam temporale quid ab æterno distinxit. Et de gratia in hac significatio in presenti tractamus. Nam de prædestinatione, electione, seu dilectione Dei æterna in proprio loco tractatum est, quiamus adeo sit illa duo coniuncta, ut etiam altera ex professo tractatur, non posse alia omnino omitti, & ideo aliqua etiam in sequentibus de diuinis prædestinationibus, & æternis decretis attingemus, breuiter tamen, & solum quatenus ad temporalem gratiam explicandum fuerit necessarium. Atque eodem modo agentes de gratia temporali, præcipue, & quasi per se dicendum est de gratia creatâ tanquam de proprio, ac immediato huius materiæ obiecto, quæ ipsa increata non habet prædictâ gratiaæ ratione, nisi veluti per denominationem extrinsecam à mutatione aliqua, quæ per gratiaæ creatâ in nobis sit, & ideo explicando mutationes

tationes gratiae creatae, que in nobis per Spiritum Sanctum sunt, simul declarabimus, quomodo ipsis Spiritus Sanctus per modum doni increati mouentis, vel in habitantibus nobis tribuatur, præter quam quod in dicto loco de Trinitate tractando de Missionibus Spiritus Sancti explicuimus, quomodo idem Spiritus Sanctus, tanquam speciale gratiae donum nobis in tempore donetur.

10. Altera diuisa gratiae, seu quarta in ordine, est in gratiam internam, & externam, quam partitione cum mediis in precedente coniungimus, quia in aliquo sensu est illi extrema & qualis, & ad illam magis explicandam inservit. *Quarta gratia*

mutur autem diuisa hæc per respectum ad ipsum hominem, cui gratia sit, quia licet omnis gratia sit in ordine ad aliquam internam perfectionem hominis, nihilominus non omnis gratia interna homini affect, & ideo recte diuiditur gratia in externam, & internam. Hæc autem voces varias habent significations, iuxta quas duobus modis accipi potest hæc diuisa. Nam in primis externa gratia dicitur potest omnem donum Dei gratiæ conferens ad salutem, quod ipsi homini non inhæret. Sicut in rebus humanis dicuntur bona externa pecunia, & alia bona fortuna, que formaliter ipsum hominem non perficiunt: & sumptu hoc modo gratia externa, illi opponitur gratia, que ipsi homini inhæret, & consequenter illa sola gratia interna dici poterit. Atque ita in hoc sensu omnis gratia interna est creata, quia non potest homini inhæret, nisi quod creatum est. Externa autem gratia distingui poterit in incretam, & creatam. Increta enim sive ex aeternitate, sive in tempore data, homini non inhæret, & ita sub illo membro comprehenditur omnis gratia increta in superiori capite declarata. Sub creato vero gratia externa multa comprehenduntur, que statim enumerabimus.

11. Alterio modo potest dici gratia interna omnis, & sola illa, que & spiritualis est, & ipsi spirituali, a rationali anima, aut potentijs eius intime vnitur quoque modo; & sic etiam respectu, ac seruata proportione gratia externa dicitur: vel spiritualis non est, sed quæ aliquo modo sensibilis, vel licet in se sit spiritualis, anima hominis non infunditur, nec intime vnitur. Et iuxta hunc sensum sub veroque membro internæ gratiae, & externæ potest tam increata gratia, quam creata reperiri. Et primo inter increatas gratias illæ, quæ sunt externe, ut prædestinatione, electio, prædestinatione, a dilectione, sive in se maxime spiritualis sunt, & quodam modo sunt intra hominem, quatenus sunt ipsa essentia Dei, quæ est intime in homine per essentiam, presentiam, & potentiam, nihilominus semper sunt gratiae externe, quia secundum propriam rationem non vniuntur ipsi animæ, neque dicunt respectum temporalem ad illam, unde illa etiam presentia quæ localis, quam in anima habent, cum temporalis sit, veluti accidentaria est ad proprias earum rationes, & solum ratione identitatis cum essentia illis contentit: præterquam quod illa presentia non pertinet ad dona gratiae, sed omnibus rebus communis est.

12. At vero illa gratia increata, quæ in tempore homini datur, id est, ipse Spiritus Sanctus, quatenus est donum homini infusum, & incipiens esse in illo ut specialis habitator, rector, adiutor, & motor, dici merito potest gratia interna, non inhærent, sed inhabitans, & intime absens, quia non solum est in se spiritualis gratia, sed etiam intime penetrat spiritum hominis, eique specialiter vnitur, iuxta illud. *Qui adharet Domino, vnu spiritus est.* Cor. 6. Et infra, *Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, & caput tertio. Ne sitis, quia templum Dei est.* Et Spiritus Dei habitat in vobis quod Roman. 8. & alij in numeris locis Paulus repetit. Potestque duobus exemplis explicari. Vnum de humanitate Christi, & diuinitate illi personaliter vnit, & prædestinatione, & dilectione aeterna, quæ fuit ille homo ad tantam gratiam electus. Nam gratia talis prædestinationis,

semper est gratia extrinseca illi humanitati, & nihilominus filatio ipsa increata dici potest gratia illi intrinseca, quia illi est in tempore intime vnit, non per inhærentiam, sed alio inestibili modo. Secundum quam rationem ita persona Verbi est gratia specialis illius humanitatis, ut illa ratio gratiae in personam Patris, & Spiritus Sancti non conueniat, quia non sunt ita humanitati vnitæ, licet mediate, & secundum aliam quandam denominationem in illa peculiari modo habitent, qui est etiam modus quidam gratiae, necessariò tamen coniunctus cum gratia vniuersalium. Ad hunc ergo modum ipsam Spiritus Sanctus, ut nobis speciali modo datus, & vnitus per gratiam, potest dici gratia interna, etiam si increata sit, & nobis non inhæret. Semper tamen est obseruanda inæqualitas in exemplo adducto: Nam Verbum vnitur humanitati substancialiter: Spiritus Sanctus autem vnitur iustis tantum accidentaliter, hoc tamen non obstat, quo minus in suo gradu ad gratiam internam sufficiat. Vnde est aliud exemplum *Exemplum* quod hoc magis accomodatum, quia in beatitudine *de generatione* eo modo, quo vita aeterna est gratia, & gloria, est gratia consummata, non solum visio beatifica, sed etiam lumen gloriae est quædam interna gratia, & parim modo ipsa essentia divina, quatenus vnitur intellectui per modum speciei intelligibilis, potest dici gratia increata, & interna, quia & est supernaturale, ac in creatum donum, & quodam intimo spirituali modo intellectui coniungitur ad se illi manifestandum, que vno accidentalis est, & non per inhærentiam, sed altiori modo, qui satis est, ad rationem interioris gratiae: idem ergo cum proportione intelligi potest in via de Spiritu Sancto, ac tota Trinitate in nobis per gratiam speciali modo inhabitate.

Facilius vtrumque membrum in gratia creata explicatur. In quo ordine illa maximè dicitur gratia interna, que vel substantia animæ, vel potentia eius *13.* *Creatæ gratiæ* spiritualibus, intellectu scilicet, & voluntati inhæret. Quia illam spiritualiter esse oportet, ac subinde manifestandum, que alias non posset in spirituali potentia spiritualibus subiecto inesse. Neque etiam potest intelligi gratia *interna* *spiritualibus* creata, quæ ipsi animæ, vel potentia eius aliter, quam heret, ac per modum inhærentis formæ, vniatur. Atque haec *externa* *divitiae* gratia est, de qua potissimum in hac materia disputatur, ideoque illam nunc esse supponimus, qualis autem, & quoque sit, postea videbimus in discursu vero materiae hanc præcipue nomine internæ gratiae intelligimus. Omnis autem alia gratia creata, quæ hoc modo rationali animæ, ut spiritualis est, non inhæret, dici potest gratia externa creata. In illa vero est magnalitudo, plures enim sunt gratiae magis, vel minus externæ. Et inter eas proxime videntur ad internas gratias accedere immutaciones aliquæ supernaturales, quæ in sensibus internis, vel in appetitu sentiente possent, & solent fieri, vt infusio, vel extirpatio phantasmatum, vel specialis aliqua operatio ipsiusmet phantasie, seu cogitatio potentia, auctoratio aliqua, vel delectatio sensibilis: hæc enim, & proxime iuvant ad actus mentis, & interna suo modo sunt, & ideo possunt etiam quodammodo gratiae internæ vocari, magis tamen ad externas pertinent, quia & spiritualia dona non sunt, & per sensus externos, ac obiecta sensibilia ordinari cōparantur. Vnde *secundus* gradus secundum gradum in hoc ordine habent actus exteri- gradus, norum sensuum, & species ad illos deseruientes, quatenus ad bonos actus mentis, & supernaturales ordinantur, & conducunt, & ex proutientia supernaturali proueniunt, nam, vñsc, beneficia sunt gratuita, & modo aliquo supernaturali, id est, nature non debito, nobis donantur, & ideo sub vera gratia comprehenduntur. Et licet, ut nobis inhærent, aliquem modum interne gratiae participare videantur, simpliciter sub gratia externa continentur, quia & in se materialis res sunt, & sensibiles, & a sensibus, ac externis causis, & obiectis proximè proceduntur.

Pars I.

H 2

Atque

88 Prolegom. III. De communi ratione grat. & de varijs eius membris.

14.
Tertius gra-
dui de can-
sis, & obie-
ctis, & pro-
positione
legi Dei.

Atque hinc viterius sub hac gratia externa comprehenduntur causa; & obiecta externa, que sensibus nostris exterioribus species tribuunt, quibus tandem animus ad res diuinis, & supernaturales exercetur, & sic externa prædictio, & propoſitio diuinæ legis, vel doctrina fidei inter diuinis gratias computanda est, iuxta illud Psal. 118. Octon. 14. *Lucerna pe-
dibus meis verbum tuum, & lumen semitum meum,* & in Octon.
vlt. *Induc tua adiuuabunt.* Quanquam enim Augustinus lib. de Grat. Christi, & alibi sspè, vt detegat ter-
giuerationes Pelagiiorum: gratiam à lege, & doctrina
distinguat ostendatq; præter legem, & doctrinam ef-
fe necessarium spiritum gratia, ipsiusque adiutorium,
quia externa gratia sine interna non sufficit, vt
laet docet super Psal. 87. nihilominus non negat, quin
loquendo generatim de gratia, etiam lex, & doctrina,
eiusque propoſitio speciali modo à Deo data, & pro-
uisa sint veræ gratiae, licet externæ. Vnde idem Augustinus lib. de Spirit. & liter. cap. 34. inter opera gratia ponit suationes ad bonum per æternam obiecta vi-
sibilitia, & per Euangelicas exhortationes, & manda-
ta legis. Et similem doctrinam habet lib. 83. Quæſtio.
quæſt. 68. & quæſt. 2. ad Simplician. & lib. 1. de peccat.
capit. 22. inter magna beneficia gratia computatione
eo loco nasci, vbi quis posuit in doctrina fidei eruditiri.
Et idem latè proſequitur in id Psalm. 134. *Educens
nubes ab extremo terre.* Eandemque doctrinam habet
Proſper. contra Collator. capit. 14. Et ratio reddi po-
test, quia externum verbum Dei est veluti diuinum inſtrumentum, quo maximè ad interna gratia bene-
ficia conferenda Deus vtrit, vt eleganter idem Au-
gustinus exponit lib. 50. Homiliar. in 56. & optimè
Chrysostom. lib. 4. de Sacerdotio post medium, ergo
ipius etiam diuinum Verbi predicationem quadam est be-
neſiciorum gratia inchoatio, ac subinde vera gratia,
licet externa. Vnde est illud Gregor. Homil. 12. in Ezechiel. *Magna omnipotens Dei est gratia, cum inique-
agentibus durus à Doctoribus sermo increpationis profertur.*
Et idem hanc vocat. *gratiam doctrina, & infra ait, ho-
mines interdum priuari hac gratia propter peccata
sua, quod latè proſequitur, tum ibi, tum etiam hom.
17. in Euang. & libr. 17. Moral. cap. 11. Hoc (inquit) quod
spiritus sanctus agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis
adiuuamus.*

15.
Quartus
gradus effe-
ctus ad salu-
tem ordinat-
ur.

Eucharis-
tia cur bona
gratia.

Vnde etiam intelligimus, ad hoc genus gratia ex-
terioris pertinere omnem effectum diuinæ prouide-
ntiae supernaturalis ad salutem hominum ordinatum, seu institutum, sive in generali pro vniuersitate hominum, sive in speciali pro aliquius priuata per-
sona spirituali salute, aut commoditate, sive promo-
uentre bonum, sive remouente malum. Et hoc modo
ipſameri Christi redemptio potest externa gratia di-
ci, iuxta illud Iſai. 52. *Gratis venundat eſſi.* Hæc autem
tam excellens gratia est, vt gratiam vniōnis includat,
& ex ea parte, nec omnino externa sit, nec omnino
creata, dicitur autem externa, quatenus exterius conſummatæ est, & visibiliter verbum ipsum nobis
apparuit, & creata dicitur, quatenus in natura creata
perfecta est. Et in eodem sensu Christus ipſe est quæ-
dam gratia, quam Deus nobis contulit, *Sic enim dile-
xit mundum, vt filium suum unigenitum daret, Ioann. 3.*
Dedit autem illum nobis iuxta illud Iſai. 9. *Parvulus
datus est nobis, & filius datus est nobis.* Siceriam sacramen-
ta ipſa sunt quædam gratia, quatenus eorum institu-
tio fuit magnum beneficium gratuitum in se con-
tinens salutarem gratiam. Maximè verò sacramen-
ta Eucharistia per antonomasiam vocatur bona
gratia, quia ipsum gratia auctorem in se verè, ac rea-
liter continet, & internam gratiam in nobis nutrit.
Occasiones etiam bene operandi à Deo specialiter
præparata inter has gratias externas merito com-
putantur, quia licet nihil in homine formaliter po-
nant, neque interdum per se efficiant, iuuant morali-
ter ad salutem, & ita rationem beneficij gratuiti par-
ticipant. Ac denique etiam auferre occasiones pec-

candi, vt obiecta, quæ possent ad libidinem excitare, vel similia, gratia quedam sunt. Vnde Augustinus lib. 50. Homiliar. in 23. hæc gratia Dei tribuit dicens, *Rigebam te in hi seruabam te mihi: vt adulterium non com-
mitteres, si tu deſſet, vt tu deſſet, ego feci, locus, & tem-
pus deſſit, vt hæc deſſeret, ego feci.* Et concludit, *Agnosce ergo
gratiam, &c.* Et similia habet in Soliloquij cap. 15. &c
16. Hæc autem tanta varietas externarum gratiarum, ad praesentem materiam, & considerationem secundum proprias eorum rationes non pertinet, nam de Christo, eiusque redemptione, ac sacramentis eius in proprijs locis disputatur: hic ergo solum illas externas gratias attingemus, quæ internæ gratiae annexæ sunt, & ad internos actus gratiae aliquid con-
ferunt, & operantur.

C A P V T . I V .

De diuīſione gratia in gratia datam, & gra-
tum facientem.

A **Lia** est diuīſio celebris gratia, quæ in ordine po-
test esse quinta, in gratiam gratis datam, & gratiū 5. **Celebre**
facientem, quam tradit D. Thomas i. 2. q. 111. art. 1. **gratia diuīſio**
non nulli ex Scholasticis in 2. d. 28. licet non omnes in 5o, in gratia
eodem sensu, vt iam dicam. Prius enim tollenda est **dati gratiū**
vocum ambiguitas, videri enim potest vnum diuīſionis membra cum diuīſo converti. Diuiditur enim **que faciunt**
donum gratia proprium sumptum respectu illius per-
sonæ, cui datur, vt est specialis perfectio, vel opera-
tio eius. De ratione autem talis doni est, vt gratis de-
tur, vt supra dictum est: ergo diuīſum ipsum cum al-
tero membro recurrat. Item consequenter videri po-
test, aut membra inter se posita non esse, aut alterum
membrum diuīſo repugnare, quia ea gratia, quæ à
gratis data distinguitur, non dabitur gratis, & ita
non erit gratis. Sed hoc per solam vocum interpreta-
tionem facile dissoluitur. Est enim quædam gratia, **Soluitur.**
qua hanc solam proprietatem gratia habet, quod
gratis datur, & hæc per antonomasiā vocata est gratia
gratis data, generali nomine (quod confutetur
est) ad speciem minus perfectam specialiter applicato. Alijs vero est gratia, quæ ita gratis datur, vt homi-
nem Deo gratum, & amabilem aliquo modo reddat.
Hanc enim supra inter nominis gratia significatio-
nes possumus, vt rei perfectio, quæ illi aliorum amo-
rem, & benevolentiam conciliat, gratia vocetur. Vnde
est illud Ecclesiasti. 26. *Gratia super gratiam mulier
sancta, & pudorata.* Illa igitur dona Dei, que homini
dantur, vt ipse bonus, & sanctus sit, & ita sit Deo gra-
tus, per quandam excellentiā sub gratia sanctificata-
tio, seu gratum faciente comprehenduntur, & à gratia
gratis datais distinguuntur, non quia ipsa non gratis
deatur, sed quia non tantum ex eo capite habent ra-
tionem gratia, sed etiam ex alio nobiliori, à quo spe-
ciali nomine accepuntur. Atq; ita neutrum membrum
cum diuīſo convertitur, quia diuīſum est gratia, vt
abstrahit à dono gratuito faciente, vel non faciente
hominem gratum, gratia vero gratis data specialiter
dicitur donum, quod licet gratis detur, non reddit ex
se personam gratam. Et hoc membrum opponitur
alteri, non in hoc, quod est gratis dari, nam in hoc sub
diuīſo conueniunt, vt obiectio probat, sed in eo, quod
per se non reddit hominem gratum,

Hinc vero nonnulli Theologi gratiam gratis da-
tam vocant omne donum à Deo liberaliter datum, **2.**
quod animam non sanctificat, etiam si naturale fit, sum plac-
tique naturales proprietates, & virtutes, & concur-
sum, etiam generalem ordinis naturalis gratiam gra-
tis data appellarent aliqui Scholasticci, vt Dionysius, **Nonnulli**
Cisterciens. in 2. dist. 27. art. 1. in principio, & sicut etiam **liberaliter**
Albert. in 2. dist. 27. & 28. art. 1. ad vlt. distinguit
gratiam gratis superadditam natura à gratia gra-
tis data cum natura, quarum prior supra naturam est,
vnde posterior esse non pot, nisi vel proprietatis natu-
ralis,

ralis, vel generalis concursus ordinis naturalis. Imo etiam D. Thomas ibi q. 1. art. 3. voluntatem Dei gratiæ in nobis omnia causantem, etiam naturalia opera, gratiam gratis datam appellat. Et similiter Abulensis in ca. 19. Matt. q. 17 4. ad 1. dixit, sine donis gratiæ, id est, superadditis naturæ posse aliquid boni ab homine fieri, Non tamen sine Deo gratis donante, quam etiam gratiam vocat, vtique gratis datam, vel potius gratis dantem. Nonnulli vero ex modernis Theologis licet non omnia dona naturæ debita vocent gratias, nihilominus gratias gratis datas appellant omnia beneficia, quæ licet ordinis naturalis sint, modo præternaturali & non debita naturæ dantur, si non propter sanctitatem, vel morum honestatem, sed propter aliam corporis commoditatem, vel animi ornatum datur, vt sunt sanitas extraordinario modo concessa, perfectio alicuius artis, aut scientiæ naturæ his peculiari auxilio data, etiam si datum propter priuatam perfectionem, & non propter communem utilitatem detur. Nam publica utilitatis intentionem non putant semper, sed regulariter, esse ad gratiam gratis datam necessariam.

^{3.} Nos autem supponimus, diuifum huius diuisionis esse veram & propriam gratiam creatam. Vnde ab vitro membro excludimus naturalia dona, naturali modo debita, quia illa neque animam sanctificant, nec possunt dici simpliciter gratis data. Et ratione illa excludit ab hac diuisione tota D. Thomas dicta q. 111. art. 1. ad 2. Deinde excludim⁹ dona ordinis naturalis, si ad spiritualem salutem non ordinentur, etiam si modo præternaturali, seu naturæ non debito tribuantur. Ratio est, quia etiam tale donum non meretur nomen gratiæ secundam Ecclesiasticum morem, iuxta doctrinam Patrum Africanorum dicentium in epistol. 95. & 105. Augustini, veram gratiam solam esse illam, quæ prædestinata vocamur, iustificam⁹, &c. Omnis ergo gratia esse debet ex prouidentia supernaturali, ac subinde propter spiritualem finem, vel recipientis, vel aliorum. Vnde addo (omissa potentia absoluta) secundum ordinariam prouidentiam non dari hominibus naturale donum supernaturale modo, quod non propter spiritualem utilitatem, vel suam, vel aliorum datur. Ratio est, quia quoties Deus sic operatur, non agit vt causa ordinis naturalis, sed supernaturalis; ergo propter finem supernaturalem; nam quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & finis esse debet proportionatus principio, omne ergo supernaturale beneficium est propter spiritualem utilitatem, quæ si sit tantum propria recipientis, pertinebit ad auxilium gratiæ gratum facientis, vt mox dicemus: si vero sit ad bonum aliorum, pertinebit ad gratias gratis data. Et ita illa sententia modernorum loquendo secundum præsentem prouidentiam, falsum supponit, loquendo autem de potentia absolute, etiam gratia data propter solam honestatem naturalem non est gratum faciens, sed gratis.

^{4.} Alij vero Theologi licet veram, & supernaturalem gratiam h̄c diuidi supponant, nihilominus nimis restringunt gratiam gratum facientem ad solum illum donum, quod formaliter iustum, & charum hominem Deo reddit, sive sit charitas, sive alia forma gratiæ: omne autem donum supernaturale, quod potest esse in peccatore, vel quod non formaliter sanctificat animam, vocant gratiam gratis datam: Ita loquitur de his gratiis Bonavent. in 2. dist. 26. dub. 2. literali, & clariss. dist. 23. arric. 2. quæst. 1. & Marfil. in 2. q. 17. art. 1. notab. 1. Et hunc modum loquendi magna ex parte sequutus est Vega. quæst. 6. de iustificatione, quamvis fateatur in vfa Conciliorum, & Augustini gratiam sanctificationis plura complecti. Quod nos etiam nunc supponimus, & capite sexto id ostendemus: ac propterea dicimus sub gratia gratum faciente, quæ eadem est cum gratia sanctificationis, non solum habitum charitatis, vel gratiæ, sed plura dona comprehendendi, quæ ad suam sanctificationem homini tribu-

untur. Hinc ergo D. Thomas alio modo illam diuisionem explicavit, eumque sequuntur sunt eius expoliatores 1. 2. q. 111. art. 1. & Bellarmin. lib. 1. de Grat. & lib. arb. cap. 2. & sine dubio ad rationem ac sufficientiam diuisionis reddendam, & ad ysum terminorum in hac materia aptior exsiftit.

Aduertendum est ergo ex D. Thoma dicto loco, o-
minem veram, & supernaturalem gratiam dari ho-
minibus, vel ad sanctificationem eius, cui datur, gratia, vel
vel ad utilitatem vtique spiritualem aliorum. Nam in ordine ad
quia homo non sanctificatur, nisi quatenus Deo con-
iungitur, & vnitur, & si adulteri sit, non saluat fine
cooperatione propria, ideo ad hominis salutem pri-
mum omnium necessaria est gratia, quæ ipsum hominem Deo iungat, eumq; ad se sanctificandum iu-
uet, & hæc tota gratia dicitur sanctificans, iustificans,
seu gratum faciens, de qua frequens est sermo in Scrip-
ptura, vt Acto. 15. Per gratiam Domini nostri Iesu Christi
credimus saluari. & Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam
ipsum, & ad Ephes. 1. Benedixit nos omni benedictione spir-
ituale, & infra. Ut essemus sancti, & immaculati in conspectu
eius in charitate. Et infra, In laudem glorie gratia sua in qua
gratificauit nos in dilecto filio suo. Et ad Tit. 3. Ut iustificari
gratia ipsius, heredes simus secundum spem vite æterne. Quia
vero fuitis prouidentia Dei quosdam homines per
alios ad fidem, & salutem promonet, ideo quibusdam
peculiares gratias confert ad alij orum utilitatem,
quem finem principaliiter respiciunt, etiam si accipi-
entes per illas non sanctificentur, & hæc vocantur gratiæ
gratis datae, de quibus loquitur Paulus. 1. Corint.
12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et in-
fra. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilita-
tem, & ad Roman. 12. H. abentes donationes secundum gra-
tiam, qua data est nobis, differentes sive prophetiæ, &c. Et de
eodem genere gratia videtur esse sermo. 1. Petr. 4.
cum dicitur. Vnusquisque autem sicut accepit gratiam, in
alterutrum illam administrantes, &c.

Atque ex his nonnullas conuenientias, & differen-
tias inter has gratias colligere possumus. Primò enim 1. Differen-
tia conueniunt, quia vtraque est aliquid supernaturale, ita utriusq;
seu præternaturali auxilio divino in nobis factum gratia,
vltra omne id, quod sola natura, quasi debitum postulat. Hoc iam probatum est, quia hoc pertinet ad
propriam rationem gratiæ. Secundo conueniunt,
quia vtraque gratia datur propter spiritualem salu-
tem vel propriam, vel aliorum. Quia hoc necessarium est ad veram rationem gratiæ, vt declaratum est. Et
quia Deus omnia conuertit ad se, & ita quando su-
pernaturaliter operatur, propter se vt finem superna-
turaliter operatur. Tertio conueniunt, quia vtraque
propter Christum datur. De sanctificante, seu gratum
faciente id certum est, vt supra tetigimus: non vide-
tur tamen minus certum de gratiæ data, quia hæc da-
tur propter spiritualem utilitatem Ecclesiæ, pro qua
Christus mortuus est, vt illam exhiberet sine macu-
la, & ruga, ergo meruit illi omnem gratiam, quæ pro-
pter eius utilitatem alicui conceditur.

Differunt autem in primis haæ gratiæ ex fine, quia
vna ad priuatam sanctitatem, alia ad communem
utilitatem per se primò ordinatur. Nam sicut in cor-
pore humano quædam potentia ordinatur ad bo-
num habentis, alia ad speciei conseruationem, seu in-
diuiduorum propagationem, vel sicut in membris
corporis aliae sunt facultates vnicuique parti de-
seruentes ad propriam utilitatem, aliae vero, quibus
quædam membra in alia influunt ad eorum utilita-
tem, ita in corpore Ecclesiæ quædam gratiæ dantur
ad singularum personarum sanctificationem, aliae
vero ad sanctificationem totius Ecclesiæ, & vt quædam
membra alijs prodesset possint: priores ergo sub gratiæ
gratis faciente comprehenduntur, posteriores no-
men gratiæ gratis datae retinuerunt. Atque ita illa duo
membra ex fine potissimum distinguuntur, quia gratiæ
gratis faciens ad recipientis bonum, gratis vero
data ad aliorum utilitatem confertur. Quod docuit

Vera refolu-
tio
ni supponi-
tur.

Pars I.

H 3 Clem.

90 Prolegom. III. De communiratione gratiæ, & de varijs eius membris.

Clem. Roman. lib. 8. Constat. c. 1. dicens, haec charismata prius data esse Apostolis, deinde alijs esse communicata. Non quidem ad illorum utilitatem, qui charismata illa operantur sed ut qui non credunt ad credendum adducantur. Et infra. Neque enim expellendis demonibus utilitas nostra agitur, sed eorum, quibz ei eripiuntur, & addit, ideo dixit Christum, Luc. 10. Nolite gaudere, quod spiritus subiicitur vobis, sed gaudete quod nomina vestra scripta sunt in celo. Nam illud inquit sit potestate Dei, hoc efficiunt nostra in Deum benevolentia, & studio, atque adiuuante Deo. Addendum vero est gratiam gratum facientem ita dari in bonum recipientis, ut possit etiam, & debeat in aliorum utilitatem redundare, & exerceri: & eō cōuerso gratiæ gratis data licet ad aliorum utilitatem dentur, nihilominus qui eas recipit, potest, & debet per earum usum propriam spiritualem utilitatem, & profectum procurare. Sed hoc pertinet ad secundariam, & quasi extrinsecam intentionem, & diligentiam hominis operantis, secundum fines autem proprios, & quasi intrinsecos ipsarum gratiarum sumuntur distinctione data modo explicato, & à D. Tho. intento.

8.

Diffinitio. gratia data communes sunt peccatoribus & iustis, Sanctificans gratia vero gratum faciens propria est iustorum. Pragratia iusti, num enim, quod gratia gratis data possint esse in iustis, manifestum est, illas enim habuerunt, & Christus, & Apostoli, & insigniores sancti, quamvis non omnibus iustis etiam perfectis conferantur. Quia non est necesse ad communem Ecclesiæ utilitatem, ut iusti omnes ministrarent alios, vel ut per speciale gratiam ad operandum ad aliorum utilitatem subleueretur. Nam, ut ait Clemens, Non est necesse omnes fideis expellere demones, aut suscitare mortuos, aut linguis loqui, sed eos, qui causa quaquam riti charismate dignati sunt ad aliorum salutem. Imd addit August. lib. 8. Quæst. q. 79. Ideo non omnibus sancti ista tribuuntur, ne perniciose errore dicuntur in firmi existimantes, in alibus factis maiora dona, quam in operibus iustitia, quibus eterna vita comparatur.

9.

Deinde quod ipsæ gratiæ possint esse in peccatoriis, docet D. Tho. 2. 2. q. 172. a. 4. vbi de Prophœtia specialiter loquitur, in solutione vero ad 1. ad operationes virtutum, & electionem dæmonum id extendit gratiam gra ex sententia Hieronymi, Matt. 7. Idemque confirmatis datum in de gratia miraculorum in q. 173. art. 2. Et eandem doctrinam habet Gregor. homil. 17. in Ezechiel. in fine, vbi id confirmat ex verbis Christi Matth. 7. Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eieimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia non quoniam noui vos, discepit a me, qui operamini iniquitatem. Simili modo induci possumus verba Pauli. 1. Corinth. 13. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, &c. Si habuero prophetiam, si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum. Vbi Paulus supponit, posse aliquem habere predictas gratias gratis datas, & carere charitate, ac subinde esse in peccato, quibus verbis ad hoc propositum vtitur Anastasius Sinait. lib. 6. Examer. in fine dicens, non in ejiciendis dæmoniis, vel miraculis faciendis Deum perfectionem hominis definire, sed in charitate, quæ sine illis signis, & hæc sine illis esse possunt. Exemplis idem etiam ostenditur, in Caiphio Ioann. 11. & in Balaam, qui cum esset ariolus, & idololatrica, nihilominus donum habuit prophetie, ut pater Numer. 22. 23. & 24. Ex quo logo vltius potest colligi, non solum sine gratia gratum faciente, sed etiam sine fide posse aliquem prophetare, vel miracula facere, vel dæmones expellere in honore nominis Christi, ut tradit Augustinus lib. 83. Quæstion. quæst. 79. & videri potest Maldonat. Matth. 7. in fine.

10. Ratio vero est, quia opera spectantia ad gratias gratis datas non pertinent per se ad voluntatem, nec illius rectitudinem postulant & ideo non pendent ex se a gratia gratum faciente, possunt ergo separari ab

ila, & a peccatoribus fieri, si Deus velit: nam cum homo in seipso non intulat repugnantiam, neque indecentiam aliquam, potest a Deo pro suo beneplacito fieri. Assumptum declaratur in primis in prophetiæ, in qua duo possunt considerari, scil. vel exterior prædictio, vel interior cognitio rei futuræ, ex quibus ilud prius si à posteriori separetur, potest fieri non solum ab homine prauo, & infidei, sed etiam ab homine actu peccante, & ex infidelitate proferente illa eadem verba, quibus nesciens, & nolens prophetat. Ita enim in Caiphia contigit, illa enim verba, Expedi, &c. in sensu, quem ipse intendebat, erant verba odij, & inuidia, & infidelitatis, qua profitebatur Christum esse purum hominem, & malefactorem, & nihilominus in sensu intento ab Spiritu Sancto erant prophetica, & ex speciali directione Spiritus Sancti. Et ita era aliquis gratia, licet in ordine minima, ita ut non propria prophetia, sed instinctus propheticus appelletur à D. Thoma 2. 2. quæst. 178. art. 4. Interior item, & vera prophetia, cum ad intellectum speculativa pertinet, per se non requirit bonitatem accipientis, immo aliquando fieri potest sine consensu voluntatis eius, quia intellectus cogitur ad assentendum, & interdum lingua ad loquendum, sicut de Balaam dicit Abulensis Numer. 24. q. 3. Quod si cognitio Prophœtæ est evidens, ut est probabile, non requirit voluntatem nec rectitudinem eius, ac proinde nec gratiam gratum facientem. Præterea in operatione virtutum, seu miraculorum id patet, quia in miraculo Deus est qui principaliter operatur, potest autem Deus ut in instrumento, quo voluerit, etiam si homo peccator, vel infidelis, sicut virtutem hominem peccatorum, vel infidelium, sacramentum Baptismi ministrando. Et idem in ceteris gratijs gratis datis potest similis discursu facile ostendi.

Dices recte hac ratione probari, hoc ex parte rei non repugnare; videtur autem non esse consentaneum sapienti prouidentiæ Dei: nam ipse has gratias

Opponitur obitio.

Ecclesiæ sua concilia ad fidem confirmandam, ut patet Marcii ultimo, haec autem fidei probatio, & confirmatione eneratur, si per malos, vel fideles talia signa Deus efficiat. Item Ecclesiæ ex miraculis à Sanctis factis argumentum sumit ad eorum sanctitatem probandum, hoc autem argumentum fallax est, si à malis possunt miracula fieri. Hanc obiectiōnem accurate tractat, & dissoluit Anastasius Nissien, in Quæstionibus Scripturae quæst. 23. tom. primo Biblioth. & impensis, miracula non esse certa signa sanctitatis hominis operantis illa, & inter alia afferit, quod Iudas etiam signa efficiebat, & dæmones cum alijs Apostoli ejiciebat. Et Saul etiam postquam malus esse coepit, prophetabat: non ergo sufficiunt signa sine motu sanctitate, ideoque Christus dixit, Ex fructibus eorum cognoscetis eos, Matth. 7. Neque Ecclesia sola miracula considerat ad sanctitatem alicuius probandum, sed propriam vitam, & mores, quibus si miracula coniungantur, sunt magnum signum probitatis vite. Nam licet Deus secreto consilio interdum per hominem hypocritam miraculum faciat, vel extra ordinariū beneficium concedat, id rarum est; ordinariū vero non, nisi per iustos, & bonos talia signa operatur, & ideo quando vita non discordat, non solum vitam bonam, sed etiam excellentem gradum sanctitatis indicant, præsertim si frequenter sint, & aliunde nullum indicium deceptionis, aut simulationis coniunctum habeant.

Vnde vltius addit allegatus Pater, quando contingit signum fieri, aut beneficium sanitatis, vel aliud simile extraordinario modo per hominem peccatorem obtineri, tunc fidem potius eius, qui accedit, quam eius, ad quem accedit, signum operari, ideoque accurate discernendum esse, & ex alijs indicis obseruandum, cui sit miraculum attribuendum. Et simile est, quod si ergo miraculum sit ad confirmandam sanctitatem operantis, & tunc non fieri ab homine peccatore, quia

Exemplis probatur

Stabilitur ratione id ipsum.

Cap. IV. De diuisione gratiæ in gratis datam, & gratum facientem. 91

quia Deus non præbet testimonium falsitati: aliquando vero fit ad confirmationem fidei, & doctrinae, & rursum nunquam quidem fieri in confirmatione in falsa doctrina: fieri tamen poterit ab homine peccatore quia tunc non operatur ad ostensionem sua iustitiae, sed ut minister verbi ad confirmationem eius, sicut de Iuda dicebamus. Denique adiutavit, quando signa fuit ab homine infidei, vel heretico, ordinarie, ac fere semper non esse vera, sed apparentia, vel talia quæ naturali virtute demonum fieri possunt, ut variis exemplis Anastasius confirmat. Quod non solum non derogat firmitatem fidei, sed potius ad eius probationem, & solidorem confirmationem a Deo permittuntur. Ideo quoniam talia sunt, vel apparent, quin si attenta mente, & recta fide considererent, eum omnibus circumstantijs, quibus fieri solent, eorum falsitas, & deceptio percipi posset, ut in signis Magorum Ægypti videre licet. De qua re videri etiam possum, quæ in secundo tomo terciae partis disp. 31. sect. 2. tractauit.

13. Supereft dicendum de altera parte assignata differentia gratiæ gratis facientem, nimis quod gratia gratum faciens propriam est iustorum: quod ex terminis videtur manifestum, quia formaliter effectus non separatur a forma, sed gratia dicitur gratum faciens, quia formaliter reddit hominem gratum Deo, quod est esse iustum: ergo hæc gratia est ita propria iustorum, ut extra illos separari non posset. Ut hoc autem explicetur, & in vero sensu accipiatur, obiectetur contra illud, quia sequitur multas esse gratias, quæ non sunt gratis datae, nec gratum facientes, quod est contra sufficientiam prædictæ diuisionis. Sequela probatur, quia fides, & spes mortuæ sunt quadam gratia, & non sunt gratis datae, quia dantur singulis ad eorum utilitatem, & non tantum aliorum: nec est sunt gratum facientes, quia sunt in peccatoribus, ergo vel gratia gratum faciens non est propriam iustorum, vel diuisione adæquata non est. Idemque argumentum sumi potest ex omnibus donis gratiæ, quæ non ad communem utilitatem, sed propriæ & priuatam singulis peccatoribus conferuntur.

14. Ad hoc, qui gratiam gratum facientem ad habitualem gratiam sanctificantem contrahunt, cum alias triam dicant, gratiam gratis data esse illam, quæ ad aliorum utilitatem datur, necesse est, ut fateantur diuisionem non esse adæquatam. Vnde Soto libro secundo de Natura, & gratia cap. 3. in principio, tria in hoc puncto dicit. Primum est, vnam esse specialem gratiam, quæ ab effectu denominatur gratum faciēs, quia nos formaliter reddit Deo gratos, reliquas vero retinere genericum nomen gratiæ gratis datae. Secundum est, gratias gratis datae, quæ distinguuntur à gratum faciente, esse illas, quæ ad aliorum utilitatem dantur, possuntque esse in malis hominibus. Tertium est, concursum gratiæ, vel subtilia gratia præuenientis, licet inter gratias gratis datae communierentur, habere tamen peculiare nomen auxiliij specialis, seu gratuiti. In quo significatur, si gratia gratis data in sua proprietate, & ut adæquata illi fini communis utilitatis sumatur, diuisionem non esse adæquatam, sed addendum esse tertium membrum auxiliij specialis. Sed hoc non placet, tum quia D. Thomas illam diuisionem nobis tradidit, ut adæquatam, distinguendo membrum per oppositionem contradictoriam, inter quæ medium non datur, qualia sunt, gratum facere, vel non facere, supposita generica ratione doni gratuiti. Idemque est, si distinguantur per positivis fines utilitatis propriæ, vel aliorum, quia inter hos etiam fines non est facile medium inuenire, cum non detur gratia donum propter nullius utilitatem. Tum etiam, quia alias neque addito illo membro auxiliij specialis soluitur difficultas tacta de fide, & spe mortui. Præterquam quod ipsum auxilium speciale commune est virtutis gratia: nam interdum datur ad opera gratis gratis datae, interdum vero ad opera gratiæ facientis, ut per se constat.

Dico ergo, gratiam gratum facientem, ut est membrum adæquatum illius diuisionis non coarctari ad solutio, omnia donata cludentem statum peccati mortalis, sed includere omnia dona gratiæ, quæ homini in ordine ad propriam iustificationem conferuntur: hanc enim Concilia Milieitan, Araufican, & Tridentinum, nec non etiam sub gratiæ sanctificatione conferuntur: Augustinus, & alii Patres gratiam iustificantem, seu sanctificationis, vel iustificationis appellant, eadem autem est gratia gratum faciens quæ sanctificans seu iustificans: ergo gratia gratum faciens omnia illa complebitur. Et hoc probat ratio facta de adæquata oppositione membrorum dictæ diuisionis, ex eo, quod gratia in propriam, vel aliorum utilitatem datur, seu recipitur, alterum enim horum in omni dono gratiæ reperitur, ut notum est. Ad difficultatem autem

In formam spandlerum.

proprietatem respondetur, cum gratia gratum faciens dicitur esse propria iustorum, aut non posse simul esse cum peccato mortali, intelligendam esse differentiam, vel devtræ gratia collectæ sumpta, aut comparando maximum, ad maximum virtusque membrum, non vero applicando differentiam ad singulas gratias virtusque ordinis, vel denique intelligendam esse hanc proprietatem gratia gratum faciens cum proportione accommoda. Itaque omnes gratiæ gratis datae tales sunt, ut etiam summae, & perfectissima illatum posse esse in homine peccatore: gratia autem gratum faciens, vel tota collectæ sumpta, vel id, quod est supremum, & maximum in illa, non potest esse in peccatore, ut patet, saltem de charitate, & habituali gratia (loquimur enim ex naturæ, quidquid de absoluta potestate sit) quamvis necessaria non sit, ut singula gratia sub hoc membro contentæ repugnant cum peccato, & ita cessat obiectio facta. Ad dimis vero etiam in hoc casu differentiam, quod gratia gratis data sit, ut omnes non perficiunt iustificationem, ita singula non inchoant, vel promouent illam, nec propter hunc finem dantur, dona vero gratiæ gratum facientes, sicut perfectam iustitiam conferunt, si sint consummata, ita singula aliquo modo inchoant iustitiam, & ita non sunt, nisi in homine, vel simpliciter iusto, vel habente aliquod iustitiae fundamentum, vel in iusto: & ita fides secundum se est donum gratiæ gratum faciens, quia est fundamentum iustitiae: imo & vocatio ad eundem ordinem gratiæ pertinet, quia est exordium iustitiae, & sic de ceteris.

Atque ex his facile potest ferri iudicium de alijs differentijs, quæ inter hæc membra solent assignari. Tertia differentia est, quod gratia gratum faciens datur per modum habitus, seu qualitatis permanentis, gratia vero gratis data per modum actus, seu motionis transiuntis. Quæ differentia tribuitur D. Thomæ in locis statum citandis. Veruntamen difficile est differentia illam accommodare: nam si virtusq; membrum statutum distributio, seu exclusio, falso, vel incertum inuenitur: si vero sumatur indefinite, seu permanenti, utrumq; erit verum, nulla tamen erit differentia. Utrumq; breuiter declaro, quia de gratia gratum faciente sumpta per antonomastiam, pro forma gratia iustificans, verum est, esse permanentem per modum habitus, & hoc est, quod docet D. Thomas, 2. questione, 110. articulo 2. & 3. Non est autem verum, quod omne donum gratiæ iustificans sit habitus, nam etiam actualia auxilia, & eorum actus sunt gratiæ suo modo gratum facientes, saltem inchoatiæ, seu dispositiæ, ut iam declarauit. E contrario vero communiter receptum est, aliquas gratias gratis datae non infundi per modum habitus, ut de prophetia & operatione virtutum testatur Diversus Thomas 2. questione, 171. articulo 2. & q. 173. articulo 2. ad primum, quod vero nulla illarum sit habitus non est certum: imo contrarium fortasse est probabilius, ut ex capitulo sequenti patet. Quapropter incerta est hæc differentia, & non necessaria.

17. *Quarta dif.* Quarta differentia assignatur quia gratia gratum faciens unius tantum est rationis, seu speciei: gratia autem gratis datae plures sunt, in qua differentia haec posterior pars certa est ex Paulo i. Corinth. 12. & capite sequenti declarabitur. Prior autem pars licet a multis Scholasticis, etiam antiquis supra allegatis, afferatur, supponit tamen gratiam gratum facientem, ut est membrum illius diuinitatis, solum accipi pro habituali gratia sanctificante, quod nos non admittimus, & ideo non putamus differentiam hanc eo modo, quo assignatur, esse necessariam. Nam etiam sub gratia gratum faciente includuntur plura dona specie distincta, quæ cap. 6. recensebimus, & pro loco opportunitate breuiter explicabimus. Solum in hoc potest assignari discrimen, quod gratia gratis data ita sunt inter se diuersæ, ut neq; sint inter se connexæ, neq; vna ad alteram ordinetur, ut patet de prophetia, & operatione miraculorum, & in ceteris sere est eadem ratio: nam licet omnes ad fidem aliquo modo ordinentur, non tamen inter se, quia vna non est propter aliam, per se loquendo. At vero dona gratia gratum faciens aliquam connexionem vel habitudinem inter se obseruant: nam imprimis omnia respiciunt gratiam illam, quæ per antonomasiam dicta est gratum faciens, et q; forma quædam simplex reddens animam Deo gratam, & acceptam. Nam omnes aliae gratiae illius ordinis, vel sunt aliquales dispositiones ad illam gratiam, vñsunt quasi potentia, vel operationes eius, aut auxilia, vel cursus illi debiti, connaturalitatis debito, & ita secundum habitudinem omnes illæ gratia vna dici possunt, non tamen essentia, & specie, ut postea late videbimus.

18. Denique hinc potest facile assignari, & explicari *Quinta dif.* quinta differentia, quia gratia gratum faciens altioris ordinis, & perfectionis est, quam gratis data. Ita sacerdos ordinis docet D. Thomas dicta qu. 111. artic. 5. & optimè probat ex Paulo i. Corinth. 12. Vbi postquam de gratia gratis data. gratia gratis data loquutus fuerat, subiungit. *Adhuc excellētiorem viam vobis demonstro*, utq; viam charitatis, quæ est gratum faciens, de qua statim cap. 13. sermonem inchoato. Et idem sicut Augustinus dicta qu. 79. in l. 32. Quæstionum ybi dicit, non omnibus iustis fidibus concedi gratias gratis data, ne in errorem, quæ pernicioſissimum vocat, inducantur, existimantes, in talibus factis maiora bona esse, quam in operibus iustitiae, quibus aeterna vita comparatur. Et subiungit. *Propterea Dominus prohibet hinc gaudere discipulos*, cum ait Luc. 10. In hoc nolite gaudere, quoniam spiritus subiungunt vobis, sed in hoc gaudete, quoniam nomina vestra scripta sunt in celis. Vbi etiam indicat rationem ex fine sumptam, quâ D. Thomas confirmat. Quia gratia gratum faciens immediate nos coniungit ipsi summo bono, & fini ultimo, quod non praefat gratia gratis data: ergo illa est nobilior. Item illa est maior participatio diuinitatis, iuxta illud 2. Petr. 1. *Magna, & pretiosa nobis promissa donavit*, &c. Denique secundum rectum ordinem charitatis magis tenemur amare, & procurare gratiam gratum facientem, quam gratis datum: ergo signum est esse meliorem. Dices: gratia gratis data ordinatur ad bonum commune, quod est diuinus, quam proprium, ad quod ordinatur gratia gratum faciens. Respondeo optimè D. Thomas gratiam gratum facientem immediatus ordinari ad ipsum bonum per essentiam, quod est Deus, cingimmediate homines coniungere, & inde habere maiorem perfectiōnem.

19. *Dubitatur an hoc sit intelligendum* conserendo gratias gratis data. *in intelligendum* parando has gratias solum ex genere suo, vel etiam comparando singulas unius ordinis ad omnes alterius ordinis. Nam in priori sensu resolutio posta clara est, & indubitate, quia id, quod perfectissimum est in ordine gratia gratum faciens, sine dubio est per gratias, gratia fecit, & melius, quam omnis gratia gratis data, quam facientibus tumuis in illo ordine perfecta cogitetur. Nam virtus

charitatis est maior omnibus, ut conuincit testimonium Pauli, & de gratia per se, ac formaliter sanctificante idem probat testimonium Petri, & ratio facta: & hoc sat is est, ut gratia gratum faciens dicatur ex suo genere perfectior. At vero si comparatio fiat inter singula, videtur res esse dubia, quia non videatur maior fides, quam prophetia, quoad internam cognitionem: ino si prophetia fit per lumen supernaturale euident, videtur perfectior, quia excedit in claritate & in certitudine, non est minus perfecta, vnde si sit obscura, saltem erit æqualis, vel fortassis in essentia non distincta à fide. Ino inter ipsas gratias gratis data numeratur fides, quæ videtur aliquam perfectionem addere communis fidei, quæ sub gratia gratum faciente continetur. Item suscitatio mortui esse potest opus gratia gratis data, & tamen videtur esse perfectius, quam multæ operationes, vel motiones gratia gratum facientis.

20. *Diluitur quæ in genere moris, sem per sanctissimam præceptum, quantum in suo ordine magna sit, item in videatur. Probatur ratione facta, quia dona gratia physico quid gratum facientis de se, & ex intentione dantis referruntur ad vniuersam animam cum Deo, quod est optimum in genere moris: gratia autem gratis data de se non hoc conferunt: ino si interdum habent aliquam perfectionem moralem, est in quantum ab aliqua virtute, vel actione gratia gratum faciens procedunt, vel imperantur. Declaratur etiam in illa comparatione fidei, & prophetia, nam si prophetia fit euident, ut sic, non haber assensum liberum, sed necessarium, & propterea in genere moris melior est fides, per quam libere captiuitur intellectus in obsequium Christi. Si vero cognitio prophetica fit obscura, assensus eius erit voluntarius, & ex eo capite habet moraæ perfectione à pia voluntatis affectione, q; ad ordinem gratia gratum faciens pertinet. Vtus autem exterior prophetæ propter Ecclesiæ utilitatem (idemq; est de sermone scientiæ, Sapientiæ, &c.) in tantum habet moralem perfectionem, in quantum ex charitate imperatur, vel alia virtute morali religionis, vel misericordia, &c. Et ita in genere moris in omni actu gratia gratum faciens semper habet primum. Si vero comparatio præcise fiat in genere physico, aut entis, sic, licet gratia gratum faciens ex genere excedat, non est inconveniens, quod aliquis actus gratia gratis data fit perfectior, quam aliquis actus gratia gratum faciens, ut actus euidentis prophetæ, quam actus obscurus fidei, vel quidpiam simile: nihil enim occurrit, cur hoc repugnet, & ratio facta id confirmat.*

CAPUT V.

Quot sint gratia gratis data, & quid unaquaque earum sit?

*D*EHIS gratijs non est iterum à nobis in discursu huius materia tractandum, & ideo vñsum est opere pretium aliquam earum notitiam legentibus hoc loco tribuere, quasdam earum, quæ faciliores sunt, integrè declarando, alias vero, quæ longiores requirunt disputationes, quantum ad vñsum, & cognitionem earum fuerit oportunum, breuiter explicando, magis exactam illarum cognitionem in alia loca Theologiæ, ad quæ proprie pertinent, remittendo. D. Thomas ergo in dicta quest. 111. artic. 4. nouem gratias gratis data ex Apostolo colligit 2. Corinth. 12. in illis verbis. *Alij per spiritum datum sermo Sapientiæ, alijs sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alijs fides in eodem spiritu, alijs gratia sanitatum, alijs operatio virtutum, alijs prophetia,*

Cap. V. Quot sīnt gratiæ gratis datae, & quid vnaquæq; earum sīt.

93

Prophetia, alijs discretio spirituum, alijs generali linguarum, alijs interpretatio sermonum. Hac autem operatur vnuus, atq; idem

dono habet Sapientia sine suo conatu loquitur, & labore, &c. Et infra de sermone scientia art. *Vt sciat legis mysteria* Rati ~~neb~~ 33
explanare. Secundo est optima ratio Diui Thomæ, *butat*, qui a gratiæ gratis data dantur ad aliorum utilitatē, vnuus autem homo prodest alijs in spiritualibus me-
dio sermone, qui vt fit efficax ad instruendum, dele-
ctandum, & mouendum hominem, necessarium est
peculiare auxilium Spiritus Sancti, cuius diuum
Verbum est instrumentum: ergo merito inter gratiæ gratis data ponitur gratia sermonis, vtique ad
conuenienter, & apte loquendum de diuinis ad alio-
rum utilitatē. Quare eandem expōsitionem Anfel-
mus primo loco ponit, licet alias adiungat. Et ean-
dem sequitur ibi Salmeron, Caeteranus, & alijs. Potest
tamen hæc posterior Diui Thomæ sententia ita cum
priori conciliari, vt quia humana loquutio non fit si-
ne concepcionē mentis, per has gratias intelligatur
etiam cognitio mentis dirigiri, quantum necesse est ad
conuenientem sermonem sapientiæ, & scientiæ, vt
statim amplius explicabitur.

Hac senten-
tia cum i.
tamen conciliatur.
Vtterius enim interrogari potest, quomodo illæ
duæ gratiæ differant: nam Diuus Thomas in i. 2 vbi *Que diuer-
sitas si inter
secundas hab-
gratiæ*
supra, nullam distinctionem declarat, imo de illis tā-
quam de vna gratia sermonis loqui videtur. Ipsa ta-
men verba Pauli cogunt, ut distinctionem aliquam
in illis cognoscamus, iuxta sententiam Augustini li-
bro duodecimo de Trinitate, capite decimo quarto,
dicentis *Vbi Paulus dixit, Alij quidem per Spiritum datur
sermo sapientiæ, alijs sermo scientiæ secundum eundem Spiritum:*
*hæc viue duo sine dubitatione distinguunt, licet non ibi expli-
cit, quid interfit, & vnde posuit utrumque dignoscit.* Quod
iterum repeatur libro 13. capite 19. & libro 14. capite
primo. Hæc vero distinctione inter has gratias, ut ad
sermonem spectant, supponit distinctionem dono-
rum scientiæ, & sapientiæ, de quibus postea in libro
secundo & sexto dicendum est. Nam sermo sapientiæ
vocatur sermo aptus ad explicandam mentis sapientiam, sermo autem scientiæ erit aptus ad expli-
candam mentis scientiam.

6.
Vnde si sapientia, & scientia mentis distinguan-
tur, tanquam scientia æternorum, & temporalium, *Amplior illa*
vel tanquam cognitionis per æternas causas, seu pro-
pria fidei principia, & per effectus, exempla, & alia
finiis inferiora, seu temporalia media: sermo et-
iam sapientiæ dicetur specialis fævor Spiritus Sancti,
quo dirigit linguam hominis ad explicanda altiora,
seu diuiniora mysteria fidei; scientia autem sermo,
quo lingua dirigit ad explicanda inferiora, & tem-
poralia mysteria. Vel etiam sermo sapientiæ, & sci-
entiæ dici possunt auxilia, quibus lingua, vel calamus
Doctoris Ecclesiæ a Spiritu Sancto specialiter guber-
natur, ita vt illi occurrant verba apta ad explicanda
eadem mysteria per sua propria principia, & ratio-
nes diuinæ, vel per exempla, & effectus, &c. Et for-
tasse ob hanc causam Diuus Thomas 1.2. has gratias
in ipsa cognitione declarauit, & distinxit, quia inde
tanquam ex radice habent distinctionem suam, ne-
que sermo ipse dirigi potest, nisi media cognitione.
Sed in hoc est diueritas, quod hæc directio, ut ad grā-
tiam gratis datum pertinet, licet immediate verse-
tur circa mentem semper, id est, in ordine ad sermo-
nem, quia per illas gratias nec datur, nec per se inten-
ditur, vt ille, cui talis gratia datur, doctior, aut sapi-
entior fiat, sed vt ea, quæ scit, vela sit, ita concipiatur
vt conuenienter ad aliorum utilitatē illa exprime-
re valeat. Possent etiam istæ duæ gratiæ distinguiri ad
modum doctrinæ sacræ speculatiæ, & affectiæ, ita
vt gratia sermonis scientiæ sit auxilium ad recte do-
cendum doctrinam fidei, illuminando tancum intel-
lectum: sermo autem sapientiæ sit auxilium ad do-
cendum mouendo affectum.

7.
Tertio inquiri potest, an hæc gratiæ transunter *Quomodo*
tantum dentur, vel permanenter per modum esse *dentur hæ-
c* *etius. Quidam dicunt esse habitus, sine villa pabatione, gratiæ.*
sed

2. Prima itaq; gratia vocatur sermo sapientiæ, secunda, sermo scientiæ, de quibus in particulari tractat D. Thomas 2.2. qu. 177. Et in primis potest de illis quæri, an immitiate versentur circa cognitionem, vel circa sermonem? Prima sententia vtramque referit ad cognitionem. Ita videtur D. Thomas interpretari has gratias in 1.2. dista qu. 111. art. 4. Vbi per sapientiam intelligit cognitionem diuinorum, conclusionem ex principiis elicendo: per scientiam vero cognitionem corundem per effectus, exempla, &c. Et in assertione consentit Ambrosius ibi, licet aliter explicet singula membra. Nam per sapientiam intelligit prudētia. Non ex literis, sed ex corruptione Spiritus Sancti, vt cer habeat illuminatum, & prudens & discernens, qua vitan-
da sunt, que sequenda. Sermonem autem scientiæ dicit esse scientiam rerum diuinarum. Nec videtur ab hac sententia alienus Augustinus, libr. 13. Confession. capi-
te 18. dum ita exponit. Alij datur sermo sapientiæ, tanquam
luminare maius propter eos, qui per specia veritatis luce dele-
ctantur. Alij autem sermo scientiæ, tanquam lumen minus.
Et infra. Sermo scientiæ, qua continentur omnia sacramenta,
qua varianter temporibus, tanquam luna, & catere notitia
dnorum, quantum differunt ab illo candore sapientiæ, quo
gaudent predictus dies. Vbi aliter quidem explicat sapien-
tiæ, quam Ambrosius, in hoc vero conuenit cum
illo, quod has gratias ad cognitionem referit. At vero
iuxta hanc sententiam, hæc duo non pertinet ad gratiæ gratis data, sed magis ad dona Spiritus Sancti,
qua sunt gratiæ gratiæ facientes, vt postea videbi-
mus. Vnde Augustinus in libro 12. 13. & 14. de Trini-
tate nihil fere distinguunt inter Sapientiam, & scienti-
am; prout inter dona Spiritus S. & inter gratias gra-
tias data numerantur.

3. Secunda sententia est Chrysostomi, qui homilia nona in 1. ad Corinth. Scientiam videtur referre ad solam cognitionem mysteriorum fidei, quam com-
muniter habent fideles. *Qui non possunt docere, facile alijs
enuntiare, quæsunt.* Sapientiam vero addere sentit
peritiam docendi, qualem Paulus, Ioannes, & alijs
Apostoli habuerunt, & ita pertinere proprie ad ser-
monem, licet etiam in mente perfectiore cogni-
tionem supponat. Vnde Theophylactus ibi sequens
Chrysostomum, ait; *Sapientia namq; docet, perspicuitas
quædam existens, quæ opera recludit, obscuraque claræ reddit.* Theodorus autem eandem sententiam sequens v-
tramque hanc gratiam in cognitione ipsa supernatu-
rali ponit, quæ tunc vocatur scientia, quando ad pre-
dicandum alijs non sufficit: tunc vero sapientia,
quando potens est ad docendum alios, concionandum, &c. Et in eadem sententia est Oecumenius. Ve-
runtamen in hoc etiam deficit hæc sententia à nostro
instituto, quia iuxta illam sermo scientiæ non per-
tinet ad gratias gratis data: quia non dabitur ad a-
liorum utilitatem, imo nec distinguetur à fide, quia
scientia diuinorum, quam communiter habent fide-
les iuxta, non est, nisi cognitio fidei.

4. Ergo tertia sententia Diuui Thomæ in 2. 2. vbi
supra, qui has gratias per se primo dicit dari ad præ-
dicanda, & docenda mysteria fidei, vnde vtramque
sub vna generali ratione comprehendit, quam vocat
gratiæ gratis sermonis, per quam Deus dat verbum euange-
lizantibus virtute multa. Psalm. 67. Et videtur hæc ex-
positio in primis valde consentanea verbis Pauli: non
enim dixit, alijs datur sapientia, alijs scientia, sed alijs sermo
sapientiæ & sermo scientiæ, vbi iuxta proprietatem ver-
borum, non sapientiam vel scientiam, quæ in cogni-
tione consistunt, sed sermonem earum vocat gratiæ,
quando fit ex speciali dono Spiritus Sancti, &
cum de virtute eodem modo loquatur, non est, cur
vna ad loquaciam, alia ad cognitionem referatur.
Vnde Hieronymus ibi. *Sermo inquit sapientia est sapienter, apte, atque rationaliter loqui.* Et infra. *Qui ex*

94 Prolegom. III. De communiratione grat. & de varijs eius memb.

Lore dico. sed quia videntur supponere has gratias in cognitione confitentes, & ita non videntur illas distinguerent sapientia, & scientia, quae sunt dona Spiritus S. Nos vero supponimus ita ab illis distinguimus, sicut gratias gratis datas a gratum facientibus. Deinde supponimus dari per se primo propter conuenientem usum loquutionis, & sermonis. Vnde inferimus non dari per habitus, sed per actualem Spiritus S. motionem.

Provo 16.

22 de Gra tia, & scientia, quae sunt dona Spiritus S. Nos vero supponimus ita ab illis distinguimus, sicut gratias gratis datas a gratum facientibus. Deinde supponimus dari per se primo propter conuenientem usum loquutionis, & sermonis. Vnde inferimus non dari per habitus, sed per actualem Spiritus S. motionem. Quod declaro per illa verba Sapientis Proverb. 16. *Hominis est animam preparare, & Domini gubernare linguam, quorum simplex, & literalis sensus (licet interdum Augustinus aliter exponat) est, hominem posse apud se disponere, cogitare, ac preparare, quae loquuntur est, non tamen id satis est, ut apte, & conuenienter loquatur, nisi Dominus specialiter linguam dirigat, quia cuius est linguam gubernare, vel, ut Hebreæ habent, quia a Domino est responsio lingue, id est, quia Deus suo auxilio facit, ut sermo apte menti, & preparationi homini respondeat. Hęc autem gubernatio lingue non potest homini tribui per habitualia dona, quia torum id, quod est in habitu, vel memoria, pertinet ad illam priorem partem, *hominis est preparare animam, quae non sufficit, ut lingua, & actualis sermo apte respondeat, nisi Dominus dirigit illam*, hęc ergo directio est per actualem Dei motionem, vel directe excitando mente, & faciendo, ut verba apta occurant, & modi loquendi congruentes, & efficaces, vel auferendo impedimenta, quae mente distrahere, aut perturbare possent. Quod si hoc diuinum regimen etiam in ordinariis sermonibus humanis, vel semper, vel frequenter necessarium est, multo certe magis in sermonibus diuinis, & in eis praecipue, qui ad aliorum spiritualem fructum ordinantur. Gratia ergo gratis data ad sermonem pertinet, per quam Deus gubernat linguam Doctoris, vel prædicatoris Euangelij, est gratia actuialis.*

8.

Obiectio.

Dices: hęc gratia actuialis supponit habitualem scientiam, vel sapientiam illius doctrinæ, quae per sermonem scientia, vel sapientia tradenda est. Respondeo, illam scientiam, vel sapientiam interdum est posse acquisitam ex principijs fidei cum humana diligentia, sicut nunc acquiritur scholastica Theologia, vel positiva. Et quamvis hęc non acquiratur siue speciali auxilio gratiae, illud vel reducitur ad auxilium gratiae gratum facientis, quatenus de se est auxilium ad quandam bonam, & piam operationem, ut in lib. 1. videbimus: vel si datur ad proficiendum in illa doctrina in ordine ad aliorum utilitatem, erit gratia gratis data, & ad idem reducetur, ut statim dicam. Interdum potest illa scientia, & sapientia confundere in donis Spiritus S. valde perfectis, quae in se sunt dona gratiae gratum facientis, vñus autem illorum ad aliorum utilitatem potest ad gratias gratis das pertinere. Deniq; potest illa esse aliqua scientia per accidens in sua, quae haec aliorum utilitatem detinatur, reducetur ad fidem, ut statim dicam. Quamvis ergo gratia sermonis supponit aliquem habitum gratiae, non videntur formaliter conferri per habitus, sed per actualem motionem, & directionem Spiritus S. Vnde haec gratia non sunt supernaturales in substantia sua, sed in modo, ut indicat D. Thomas dicta q. 177. art. 1. ad 1. vbi ait per has gratias Spiritum S. perfectiori modo facere, quod ars posset naturaliter operari.

9.

Placitum 1. *detentia gratia, fides.*

Tertia gratia gratis data a Paulo numerata est fides: quam idem D. Thomas varijs modis explicare vñus est. Nam in 1.2. q. 111. art. 4. nihil aliud per fidem intelligit, nisi certissimum assensum principiorum fidei catholicæ, quem in Euangelico Doctore supponi oportet. Quam interpretationem sequitur Lyra 1. Corinth. 12. & iuxta illam hęc gratia non est distincta a fide infusa, & catholicæ nam tota certitudo fidei quantumcumq; magna cogitur, ad eandem virtutem fidei spectat: hoc autem videntur inconveniens, quia

hęc fides domini est gratiae gratum facientis, ut ea pote præcedenti declaratur. Dicit vero potest, non esse inconveniens aliquem gradum perfectionis simul esse gratiam gratum facientem, & gratias datam diueris respectibus: vel melius fortasse dicetur, illam certitudinem non esse in formalis assensu credendi, sed in alia cognitione antecedente, vel comitante ipsius, ut mox explicabo.

At vero idem S. Doctor in 2.2. qu. 17. 8. artic. 1. ad 5. videtur hanc fidem exponere de fidei miraculorum, quae fuit sententia Chrysostomi, & Graecorum 1. Corinth. 12. & habetur in Commentariis Hieronymo, & Ambrosio attributis, & eam sequitur Caietan. & Salmeron ibi, & Vazquez 1.2. in notat. ad dictum ar. Quia de eadem fide videntur loqui Paulus cap. 13. cum ait. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, &c. Item quia haec fides distincta est a fide dogmatum, per quam iustificamur, ut infra tractando de iustificatione videbimus: ergo non pertinet ad gratiam gratum facientem: ergo ad gratis datam. Respondeo: rero potest, illam fidem esse quidem gratiam gratis datam, comprehendit autem sub operatione virtutum, & sanitatum. Vnde huic explicationi obstat videtur, quod iuxta illam fides non fuerit distinguenda ab operatione virtutis. Ad hoc vero respondet tacite D. Thomas supra, quod sicut sermo scientia, & sapientia distinguuntur a fide, quia licet ab illa procedant, sunt gratiae externe ad propagationem fidei interne ordinata: ita operatio virtutum ponitur, ut distincta gratia exterior, quia licet a fide procedat secundum quandam rationem, & perfectionem eius, aliunde ad illius confirmationem ordinatur, & propriam gratiam requirit, quae licet per fidem impetratur, diuersum auxilium est, & ideo ponitur specialis gratia. Imo talis fides abstrahit ab operatione signi exteriori, nam per illam impetrari possunt alia extraordinaria dona, etiam interna.

Alij per fidem intelligunt fidei confitanciam. Ita dicti Caietanus in 1.2. loco citato circa dictam solutionem ad 5. D. Thomæ, quem interpretatur. Et fuit exppositio Glossæ interlinealis, & sequitur Anfelmus ibi, qui clarius exponit: quid per constantiam fidei intelligat, dicens. Alij fides id est, constantia fidei, ut quamvis alios predicando nequaquam rueret, tamen recte, & si intercedat nulloq; metu, vel pudore fidem suam ore confiteri omittat. At enim haec constantia fidei non ad gratias gratis datas, sed maxime ad gratum facientem pertinet, quia per se non ordinatur ad aliorum utilitatem, & ad propriam sanctitatem maxime necessaria est. Alij per fidem sermonem fidei exponunt, quae fuit altera exppositio glossæ interlinealis, & illam tertio loco posuit, tom. 1. in 3. p. disp. 21. sect. 2. & explicui esse peculiare Spiritus S. dominum, quo ministri Ecclesie, vel alij etiam fideles, qui apti non sunt ad publice docendum, vel prædicandum doctrinam fidei, iuuantur ad instruendos alios in fide, doctrinam fidei simpliciter proponendo, & accommodante, ut ab ignorantibus etiam, & rudibus percipi possit. Nam quod hic modus auxilij gratuitæ possibilis sit, & Ecclesia utilis, non videntur dubitum: potest ergo optime sub nomine fidei comprehendendi. Quamvis verum sit, Paulum in hac tertia gratia non loqui de sermone fidei, ut in duabus prioribus, sed deside. Nihil tamen vetat, & in prioribus comprehendendi non solum sermonis directionem, sed etiam quidquid interiorum necessarium est, ut sermo exterior dirigitur, & in hac tertia gratia sub fidei intelligi quidquid ad illam simpliciter alios tradendam, etiam in modo illam exterius proponendi, & explicandi vtile est.

Præter hos quatuor modos explicandi hanc gratiam fidei occurunt duo alij, qui videntur probabiles, licet ab alijs auctoribus non tradantur. Vnus est, ut per hanc fidei gratiam intelligamus non simpliciter fidei assensum, vel aliquam intrinsecam, & quatinus intensuam certitudinem eius, sed quasi extensuam per-

Cap. V. Quot sint gratiæ gratis datæ, & quid vnaquæq; earum sit.

perfectionem cognitionis fidei quoad modum con-
cipendi, persuadendi, & defendendi doctrinam fi-
dei. Nam hoc fidei perfectio nomine fidei, vel pleni-
tudinis fidei significari optime potest, & intelligi, vt
cum de Stephanu Actorum 6. dicitur. *Elegunt Stephanum virum plenum fidei, & Spiritu Sancto. Et* Estque
huiusmodi in structio in fide Ecclesie valde utilis: i-
mo necessaria in ministris verbi Dei: & quamvis stu-
dio, & diligencia humanae acquiri possit, tamen illa
potest parum prodesse, nisi speciali auxilio Spiritus
Sancti iuuetur, quod auxilium ad gratiam gratis
datam pertinet. Et s^ep^t Spiritus Sanctus hanc per-
fectionem vel sine humano studio, vel ultra vires il-
lius confert, interdum fortasse per modum habitus,
s^ep^tius vero iuxta occurrentes occasiones per actua-
lia auxilia. Quod frequenter contingit, quando ra-
tio fidei reddenda est, vel sapienter, ac erudit^e illam
confiteri oportet, iuxta promissionem Christi, *Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loqua-
mus, non enim vos estis, qui loquimini sed spiritus Patris ve-
bris, qui loquitur in vobis.* Math. 10. Atque ad hunc
fentium trahit potest sententia *Glossa*, & Anselmi, ut
per hanc fidem intelligatur constantia in fidei con-
fessione, venio tamen intelligatur quoad mora-
lem perfectionem (vt sic dicam) constantia, & fortiter
perseverandi in confessione fidei, sed quoad modum
confidendi fidem cum singulari eruditione, &
doctrina imbibita in ipsa confessione fidei. Non o-
portet tamen limitare hanc gratiam hoc modo intel-
lectam ad tempus, seu occasionem confidendi fidem
coram tyranno, optime enim ampliari potest ad o-
mnem occasionem confidendi, vel proponendi fidei
altiori modo, quoniam sine tali gratia posset homo
id facere per eam doctrinam, vel eruditioem, quam
sua diligentia, & industria posset acquirere, vel iam
habet acquisitam. Hoc enim totum optime compre-
henditur sub nomine fidei, vt dixi, & s^ep^t esse potest
necessarium ad Ecclesie commodum, ut per specia-
lem gratiam gratis datam conferatur.

dum, fidem, ut habet peculiarem rationem gratiae gratis datae, in actuall motione Spiritus Sancti confistere: nam licet fortasse habituale lumen fidei, vel habituale species, vel habitus aliquis scientiae, seu doctrinae sacre vbi comparatis possit esse principium huius actus fidei quoad subitanum, nihilominus talis actus non habet rationem gratiae gratis datae, nisi in quantum ex speciali motione Spiritus Sancti accipit aliquem peculiarem perfectionis modum, aut quia ex peculiari reuelatione procedit ut in ultima explicatione, vel quia cum singulari certitudine, fiducia, aut meliori modo concipiendi, & proponendi res fidei exercetur, ut in aliis explicationibus declaratum est. Quomodo vero aliqui habitus possint etiam inter gratias gratis datae numerari, & ad hanc reduci, dicam in sequentibus.

Quarto loco ponit Paulus gratiam sanitatum, & *Gratia sanitatis* in quinto operationem virtutum, quas duas sub *gratia*, & *opera* faciendi miracula comprehendit D. Thomas 2. 2. *ratio virtutum* q. 178. Quia collatio sanitatis non pertinet ad gratiam, *ut proponatur* nisi quatenus aliquo modo virtutem naturalem futurum sub *gratia faciendi miracula* ad D. Thomas, sperante sit: quia aliter facta neque est proprium opus Dei, neque ad confirmandam fidem potest esse efficax, cum etiam peritus medicus possit sanitatem efficere & multo magis *deus* in interdum possit veram sanitatem ita conferre, ut facta miraculosa appareat, cum tamen miraculum non sit, quia per solam virtutem causarum naturalium, scientia, & virtute dæmonis applicatarum sit. Vera igitur gratia sanitatis miraculosa operatur sanitatem: ergo comprehenditur sub generali gratia faciendi miracula. Operatio autem virtutum, si in tota sua generalitate sumatur, identitatem, quod gratia miraculorum. Nam ut ibi dicit D. Thom. art. 1. ad 3. miracula dicuntur virtutes, quae sunt per virtutem superantem facultatem causarum naturalium: ergo operatio virtutum, & miraculorum eadem est: ergo comprehendit sub se operationem miraculosa sanitatis. Dubius autem modis possit considerari hæc opera, primo ut sunt prodigia quædam, seu effectus super naturales in modo, quo sunt: & hoc modo non distinguuntur gratia sanitatis ab aliis miraculis formaliter, seu in communione ratione operis superantem naturam, sed materialiter in re effeta, vel secundum magis, & minus in excessu naturalium facultatum. Secundo modo considerari possunt in ratione signi, seu in utilitate, quam habent ad confirmandam fidem: & in hoc gratia sanitatum hoc habet speciale, quod præter operationis, seu effectus admirationem confert utilitatem recipientibus, & ex hac parte animum conciliat, & effectum inducit, quod multum ad doctrinam suadendam iuuat.

Dices: Etiam expulsi dæmonis est magnum beneficium, & utilitas eius, à quo ejicitur, & refuscitatio mortui est multo maius bonum, quam sanitatis; & tamen hec non separantur ab operatione virtutis, sed in eis maxime ponunt exempla Occuminius, Ambros. Anselm. & Hieronymus ibi. Verum ita necesse non est exactam rationem in his omnibus servare, nam fortasse Paulus sine speciali mysterio illa *respondebat*.

uare, nam forte Paulus sine specie misterio illa ~~explicatur.~~
enumeravit, quæ tunc occurserunt, & ad rem confe-
reabant, & sibi ciebant, etiam potissimum alijs nodis
commemorari. Dici vero potest, sub gratia sanit-
atum comprehendendi omnia beneficia corporalia, qui-
bus homo à quacumque vexatione, vel miseria cor-
poris liberatur, & ita ibi comprehendendi etiam resus-
citationem mortuorum, & expulsionem demonum:
sub operatione autem virtutum indicari supplicia,
vel documenta visibilia, que miraculose interdum
operatur fidei magister, ut ad verbum Peri mortui
sunt Analias, & Saphira, Act 5, & ad verbum Pauli
exercitatus Elimas Act. 15, ut Chrysostomus, & Græ-
ciib[us] interpretantur. Verilimilius autem est, gratiam
sanctatum solum significare, quod verbi proprietas
præ se fert, curationes miraculosas à morbis cor-
poris, sub operatione autem virtutum omnia alia-
opera

Omnia pla-
cita dicta
probabilia
sunt.

14. Vnde si inquiratur, an haec gratia fidei sit habitus, vel auxilium, seu motio actualis, & transiens, iuxta varias explicationes traditas duersimode respondendum erit, vt lector facile ex dictis poterit intelligere. Absolute autem loquendo, videtur dicen-

de hac propheta loquitur Paulus ex omnium sententiæ, & maxime de præcognitione futurorum, ut mox amplius explicabimus. Et ita intellexit hanc gratiam D. Thom. 1. 2. & 2. 2. locis allegatis, & super Paulum, vbi etiam expoñentes omnes.

22. Secundo aduerto, ad hanc gratiam duo requiri, vnam appreßensio num est appreßensio, seu conceptio rei, quæ per præcognitionem plectam cognoscenda est. aliud est assensus, & iudicium inveniendi rei sic proposita; seu appreßensio. Ad primum necessaria est reuelatio veritatis prophetica, quam necesse est fieri per alias species intelligibiles, & per locutionem internam, quæ in mente fiat, siue incipiat à sensibus, siue non. Ad secundum vero, id est, ad assensum, necessarium est lumen internum, vel virtus aliqua, quæ iuuet intellectum ad plementum assensum veritatis reuelata. Supponimus enim hunc assensum supernaturalem esse, quia excedit omnem naturalem rationem cognoscendi, & ideo per virtutem supernaturalem fieri necesse est. Vtrumq; igitur horum ad hanc gratiam necessarium est, quia posteriori necessario pender à priori, nemo enim potest iudicium de reali qua ferre, nisi illam, & rationem, seu medium assentiendi illi, sufficienter appreßendat: prius autem, licet separari possit à posteriori, ad hanc gratiam non sufficit, quia propheta non consistit tantum in sola appreßensione, sed etiam cognitione, & iudicium rei reuelata requirit. Et ideo neque Pharaon Genes. 41. neque Nabuchodonosor, neque Baltasar Daniel. 2. 4. & 5. veri propheta fuerunt, licet aliquam inchoationem prophetice habuerint, neque etiam Caiphas Ioannis 11. dicens verba habentia sensum propheticum, quem non intelligebat, propriam gratiam prophetice habuit, sed quendam instinctum eius, ut supra attigimus. Quæ est sententia Augustini libr. 12. Genes. ad lit. capite nono, Epiphan. contra hæres. 48. Gregorius libr. 11. Moral. cap. 12. & D. Thomas 2. 2. qu. 171. art. 1. & sequentibus, & q. 173. articul. 3. & 4.

23. Tertio loco ex his potest breuiter colligi, quid sentiendum sit in dubio huius loci proprio, an hæc gratia sit habitus, aut saltē sit permanens ad modum habitus, vel solum sit per modum transiuntis motionis. In quo vera, & recepta sententia est, non dari per modum habitus, nec permanenter, sed solum quamdiu durat actualis locutio, & motio spiritus Sancti. Ita docet D. Thom. 22. q. 171. art. 2. & late Abulensi. 1. Reg. 10. q. 5. & Math. 23. q. 59. & Scholastici communiter, & aliqui eorum censent esse hanc sententiam de fide certam. Quia Scriptura særissime docet, prophetam non habere vim prophetandi, ne in id ad He que cognitionem ad hoc sufficiem, nisi quando 1. Multi-Spiritus Dominici actu loquitur, & inspirat, ergo si uis, mal supponit non habere cognitionem prophetice quia habitualem, quia cognitionem habitualem habet homo in manu sua, habitibus enim vtrum, cum volumus. Antecedens autem patet ex varijs locis Scripturarum, in quibus docemur, prophetas non semper posuisse assentiendi veritatem, nec respondere ad interrogata, donec vel Deus illis loqueretur, vel ipsi consulenter Dominum, ut Exod. 33. libr. 1. Reg. capit. 16. libro 2. capit. 19. libro 4. capit. 3. Daniel. 2. & 4. & in alijs locis. Propter quæ loca, & familia tradunt etiam sententiam hanc Hieronym. in capit. 28. Hierem. & in 35. Ezechiel. & epist. 125. ad Damas. question. 3. & Gregorius homil. 1. in Ezechiel. & libr. 2. Dialog. capite 21.

24. Vt autem, & certitudo huius veritatis, & efficiacia fundamenti eius clarissim innotescat, duo, quæ diximus, esse ad prophetiam necessaria, distinguenda sunt, scilicet, locutio, seu reuelatio Dei, quæ in mente prophetæ sit per conceptus appreßensios veritatis proposita, & assensus, vel virtutem assentiendi, seu lumen, quod ad assentiendum præbetur. Deinde oportet distinguere statum prophetæ vel antequam reuelationem habeat, vel postquam illam femeſit accepit.

Pars I.

Item loqui possumus vel de eadem materia prophætia semel reuelata, vel de alijs. Deniq; distinguere oportet de propheta per cognitionem, & assensum obscurum, & certum vel per assensum non solù certum, sed etiam evidenter, saltē in attestante. His positis, aliquæ sunt assertiones certæ, & aliquæ esse possunt sub opinione.

25. Primo certum est, nullum purum hominem habuisse cognitionem propheticam in habitu, vel in manu sua, priusquam actualē reuelationem, & motionem acciperet, per inspirationem, ac locutionem diuinam. Hoc maxime affirmant Hieronymus, & Gregor. & ex dictis Scripturis aperte habetur. Loquor autem de puro homine ad excipiendum Christum Dominum, qui ex vi visionis habuit etiam in via scientiam beatam, & inditam, per quam cognovit omnes veritates reuelabiles hominibus per prophætiam, & ita potuit ex propria habituali, seu permanente scientia prophetare, nulla expectata reuelatione, vel loquitione diuina. Et ita illum expresse excipit Hieronymus, de quo plura in dicto tom. 1. in 3. p. disput. 2. section. 1. diximus. Alij vero homines cum non habent comitatem cognitionem rerum illarum, circa quas propria prophetia versatur, non possunt inchoare propheticam cognitionem, nisi à reuelatione, & locutione diuina. Vnde si qui forte in Scriptura vocantur prophetæ, priusquam actualē reuelationem recipient, non ita vocantur, quia iam tales sint, sed secundum anticipationem, & præordinationem diuinam, quia iam à Deo ad tale mutuus designati sunt. Et hoc modo de Ieremias dicit Deus Hierem. 1. Præsquæ reformarem in vtero nouit, & Prophetam in gentibus dedit, vt exponit D. Thom. dicta quæ. 171. art. 2. ad 2. Quando vero nobis non conflat de tali præordinatione, vel designatione diuina, non vocatur aliquis prophetæ, donecincipiat Deus ad eum loqui. Et sic de Samuel dicitur 1. Reg. 3. Cognovit unius Iſrael, quod fidelis Samuel Prophetæ esset Dominis, scilicet, quoniam reuelatus fuerat Dominus Samuei. Maxime vero dicebantur eo tempore aliqui Prophetæ, quasi permanenter in habitu, non quia locutionem Dei semper audirent, aut prophetiam semper actu reciperent, sed quia frequenter ad eos Deus loquebatur, & inde credebantur esse à Deo quali ad illud munus deputati, quod insinuatur in loco proxime allegato, cum additur. Cœnit autem Samuel, & Dominus erat cum eo. Et infra. Et addidit Dominus, vt appareret Samuei in Silo, &c.

26. Secundo est certum, nullum Prophetam (Christum semper excipio) quantumvis insignem, & in statu, vel munere prophetandi constitutum, & qui nullum ad plures propheticas reuelationes accepit, ita receperisse in habitu donum prophetæ, vt quamcunque occultum comprehendere posset. Hanc etiam censeo de fide certam, prophetandi quia evidenter colligitur ex Scriptura, & Patribus habitum allegatis, & quia nullus Prophetarum fuit, vel Apostolorum, qui non multa ignorauerit, præsertim cogitationes cordium, & futuros euētus ex diuina dispositione, vel libertate arbitrij pendentes. Ratio etiam est clara, quia res ipsæ, quæ per prophetiam cognoscuntur, non sunt inter se connexæ, vt reuelata vna, alia necessario reuelentur, neq; omnium præcognitionis, aut reuelatio est singulis Prophetis necessaria; ergo talis cognitionis habitualis non est cur omnibus vel alicui particulari Prophetæ conferatur.

27. Tertio dico, maxime certum esse, Prophetas non habuisse hanc habitualē vim prophetandi de qua cuncti re occulta, quia non obstante diuina reuelatione vnius, vel aliquarum rerum occultarum, de alijs nullam habebant diuinam locutionem, vel testificationem, & consequenter carebant propositione, & apprehensione obiecti, à qua cognitione prophetica inchoanda est. Hoc probat ratio facta, ideo enim multa à Prophetis ignorabantur, quia nec naturaliter il-

la cognoscere poterant, neque illis reuelabantur. Unde dixit Eliseus 4. Reg. 4. Dominus celavit a me, & non indicauit mihi. Et ca. 3. cum prius ignoraret quid responderet Regibus, iussit adducere psalmem, Cumque caneret psalmes (ait scriptura) facta est super eum manus Domini, & ait. Hec dicit Dominus: nihil ergo aliud fuit fieri super Elium manum Domini, nisi Deum loqui ad illum, nam ideo statim ipse dicere potuit. Hec dicit Dominus, & similiter modo ideo antea ignorabat, quid diceret, quia Dominus ei non loquebatur. Et similiter i. Reg. 16. cum esset Samuel missus a Deo ad vngendum in regem aliquem ex filiis Isai, antequam Deus de aliquo loquutus esset, interrogauit eum Eliab, Num coram Domino est Christus eius? coniectans forte ex vultu, & statura eius illu esse a Deo electu, & ideo dixit illi Deus, Nesciias vultumeius, neque altitudinem statuarieius, &c. ac subinde de ceteris intellexit, non fuisse electos, quia nihil de illis a Deo audierat, donec de Davide dixit illi Deus, surge, vngue eum, ipse est enim. Et idem obseruari potest in ceteris Scriptura locis. Denique cognitione propheticâ nitor essentia in testificatione diuina, iuxta illud 2. Petr. 1. Non voluntate humana allata est aliquando prophetia sed Spiritu Sancto inspirati loquuntur sancti Dei homines, & illud Paul. ad Heb. 1. Olim Deu- loquens Patribus in Propheta. Et ipsimet Propheta saepe id testantur, & in hoc distinguunt veros a falsis Prophetis, ut patet Ierem. 23. 26. &c. ergo si Deus non loquitur ad Prophetam de omnibus rebus occultis, propter unius, vel alterius reuelationem non potest in illo permanere habitualis cognitio omnium rerum occultarum, ita ut in potestate illius sit, illas cognoscere, vel de omnibus prophetare.

Dico quartum. Non est certum, principium assentendi, & iudicandi esse veram rem conceptum per reuelationem propheticam, non esse aliquod habitualle lumen, sed potius est probabile, aliquando saltem esse lumen permanens, vel praexistens ante reuelationem propheticam, vel in illa infusum. Et in primis quod non sit certum, hoc lumen non esse habitualle, probatur, quia exignoratione, quam Prophetæ habent de his rebus occultis, de quibus non habebant reuelationem, non colligitur, non habuisse lumen habitualle de se sufficiens ad assentendum, & iudicandum de illis, si reuelarentur; sed ad summum probant, non habuisse, species illarum rerum, vel non habuisse medium sufficiens propositum, quo de illis possent iudicium ferre, nullum autem est aliud principium, ex quo possit colligi, caruisse etiam habituali lumine sufficiente ad tale iudicium ferendum, si diuina locutio, seu reuelatio proponeretur. Explicatur a simili, nam in lege veteri, aut natura fideles ignorabant communiter mysterium Trinitatis, quia illis non erat reuelatum, neque propositum, & nihilominus habebant habitualle lumen fidei de se sufficiens ad cognoscendum, & credendum illud mysterium, si sufficiens proponeretur; ergo ex ignorantia, vel carentia reuelationis non recte infertur carentia habitualis luminis. Et nunc parvulus baptizatus educatus in sylvis perueniens ad vnum rationis carebit notitia actuali, & cognitione fidei, & nihilominus retinebit habitum fidei; ergo ex sola ignorantia non recte colligitur carentia habitualis luminis.

29. *Confirmatur hæc pars, probando alteram de probabilitate huius luminis. Nam cum omnes Doctores catholicæ cœantur assensum propheticum esse certum, dubitant tamen, an sit euidentis, vel obscurus, & quidam affirmant, esse euidentem, alij esse obscurum. Ego vero vtriusque generis esse posse propheticam reuelationem sentio: & quibusdam personis, vel de quibusdam rebus fieri reuelationem cum euidentia veritatis reuelare; in alijs vero fieri sine euidentia veritatis cum sufficiens propositione ad certum assensum. Censeo hæc duo genera prophetae esse inter se species distinctæ, & illam, quæ est eu-*

dens, esse etiam species distinctam à cognitione fidei infusa: alteram vero, quæ est obscura, non differre species à fide, sed in materia, velin modo accidentaria reuelationis. Quæ nunc suppono, & probationem in proprium tractatum de fide remitto. Iam ergo probatur intentum quia si Propheta non cognoscit euidentem rem sibi reuelatam, non indiget alio lumine ad assentendum, nisi lumine fidei; at hoc lumen habitualle est, sed est probabile illam cognitionem sive esse obscuram, & eius assensum non esse species diuersum à fidei actu, ergo etiam est probabile, lumen illud, quo Propheta vitetur, habitualle esse, ac permanens, solumque indigere actuali motione gratiae auxiliantis, & reuelationis gratis data per infusionem, vel compositionem, aut aliam similem motionem specierum intelligibilium, per quam res sufficiens proponatur, tanquam à Deo testificata. Ut v. g. cum Deus dixit Abraham, Suspicere colum, & numerare stellas si potes, sic erit sententia. Valde probabile est, illam fuisse obscuram, licet propheticam reuelationem, cui Abraham praebuit assensum per habitualle lumen fidei, quod iam habebat cum actuali auxilio, & reuelatione. Et ita hoc lumen communiter supponebatur in Prophetis ante actuali reuelationem, posset vero primò infundi, si homini non habentifidem, talis fieret reuelatio, qua ad assentendum efficaciter induceretur, & tunc transacta reuelatione actuali lumen permanet, quia de se est habitus permanens, ut constat. Neque contra hoc obstat, quod Propheta sit gratia actualis, quia illud lumen, ut permanens, sine actuali reuelatione non habet rationem prophetæ, nec per se ordinatur ad aliorum utilitatem, ut magis statim explicabimus.

At vero si prophetia sit per reuelationem, & cognitionem euidentem, vel quoties ita sit, tunc cessat ratio facta, quia talis cognitio non fit per lumen fidei, lumen non & tunc probabilissimum est, verumq; esse existimo, infunditur ad talem assensum, & cognitionem non infundit habitualle lumen, quod transacta reuelatione, & cognitione actuali per modum habitus permaneat. Hoc non potest efficaciter probari ex Scriptura, & Patribus, tum propter dicta, quia ex Scriptura, & Patribus solum probatur, Prophetas non accipere cognitionem aliarum rerum, præterquam earum, quæ actualiter eis reuelantur, quod vero illarum rerum, de quibus semel illuminantur, non retineant lumine per modum habitus, nullib; in Scriptura, vel Patribus, quod ego sciam, legitur; tum etiam quia Scriptura, & Patries eodem modo loquuntur de Prophetis, sive obscuram, sive euidentem notitiam recipient. Neque etiam ratione conuincit potest, quia non repugnat, tale lumen esse euidentis, & esse permanens, licet non sit lumen gloriarum, sicut est lumen scientie infusa abstracti. Nihilominus sententia communis probabilior est, & ratio eius reddi potest ex differentia inter vtrumque genus prophetæ, quia quando est obscura, in substantia est cognitio fidei, & ideo lumen à quo procedit, est habitualle, non quia hoc per se sit necessarium ad propheticam cognitionem ex generali ratione sua, sed quia alioqui lumen illud de se tale est, & essentialiter pertinet ad ordinem gratiae gratum facientis. At vero quando cognitio Prophetæ est euidentis, non est à lumine fidei, nec ab aliquo habitu, qui per se pertineat ad ordinem gratiae gratum facientis, & ideo non sit per aliquod principium creatum permanens per modum habitus, quia solum datur ad aliorum utilitatem, & ideo tantum datur in ea occasione, & opportunitate, in qua ad huiusmodi finem illius vius necessarius est. Unde quia illius non est ordinarius, sed raro, & iuxta dispositionem diuinam prouidentia confertur, ideo congruentius est, ut ad illum habitualle lumen non infundatur.

31. *Accedit, quod tale lumen esset quædam scientia per se infusa: hæc autem secundum ordinariam legem non*

*Explicatur
Gregorius
non*

non infunditur permanenter viatoribus, sed ad summum in quodam raptu, vel actuali mentis eleuatione, quod etiam est utilius ad ostendendam gratiam Dei, & conservandam hominis utilitatem. Ac deniq; Deus non infundit scientiam ex parte luminis, nisi etiam infundat species, & vsum talis luminis homini concedat, sicut in scientia Christi videmus, quia opera Dei perfecta sunt, & utilia. Cum ergo Deus non concedat Prophetæ permanenter reliqua requisita ad vsum illius luminis, ut declaratum est, credendum est, neq; ipsum lumen permanenter tribuere. Statim vero occurrebat tractandum, an illud lumen actuale, quod in actu prophetica cognitionis confertur sit aliquid creatum distinctum ab ipso actu, quo Propheta videret rem sibi reuelatam: vel sit tantum speciale auxilium Dei, seu ipsius actus, ut ab ipsa virtute Dei immediate procedens. Itē si sit aliquid creatum distinctum ab actu, an sit transiens cum actu ex natura sua, vel solum quia Deus non vult amplius illum conseruare. Sed haec dubia eiusdem rationis sunt cum similibus, quae de aliquibus motibus gratiæ sanctificantibus infra tractanda sunt, & ideo illa nāc omittimus: nam si in prophetia aliquid habent speciale, ad proprium tractatum de fide, & prophetia speciat.

32. Ultimo dicendum est, post acceptam reuelationem prophetiam, & transactam actualem cognitionem, & iudicium de illa, manere in Propheta aliquid per modum habitus, quo possit eandem rem cognoscere, eq; assentire cum voluerit. Hoc ostendit experientia, nam Propheta recordabantur eorum, quæ prothauerant, & postquam ea verbo prædicauerant, poterant eascribere. Imo interdum priusquam verbis illa proferrent, eorum reuelationem accipiebant, & post aliquod tempus illa enunciabant. Vt v.g. cum Genef. 59. dixit Iacob filiis suis, Congregamini, vi annūtiem, que ventura sunt vobis in diebus non iustis. Certe est valde verisimile iam ante habuisse cognitam, quæ postea illis prædicta. Et 1. Reg. 9. expresse dicitur de Samuele. Dominus autem reuelauerat auriculam Samuels anteviam diem, quām veniret Saul, dicens, hanc hora, quæ nunc est, eras mittam virum ad te, &c. & quia his verbis non reuelauerat ei perlonam in particuli, de altera die additur. Cumque appaseret Samuel Saulem, Dominus dixit ei, ecce vir, quem dixeram tibi. Recinebat ergo Samuel in memoria reuelationem sibi factam, & ideo prævenit interrogationem Sauli, dicens. Omnia, quæ fuit in corde tuo indicabo tibi, vñque ad illud. Et cuius erant optima quæq; Israoli nomine tibi, & domui Patri tui? Et postea dixit. Ecce quod remansit, pone ante te, & comedie, quia de industria seruatum est tibi. Ostendens, ex præcedenti reuelatione iam ante operatum fuisse, & postea indicavit ei verbum Domini, quod ante audierat, & mente, ac fidei retinebat. Et similiter 3. Reg. 14. Ahias Propheta prius edocitus est à Domino, quām ad illū accederet vxor Ieroboam, & postea illi futura prædicta. Non est ergo dubium, quin reuelationes propheticas non sunt ita transeunte, quin aliquo modo in Propheta durent, & transacto actu permaneant, tum quoad memoriam verborum, vel signorum, quæ Propheta vidit, vel audiuit, tum quoad intelligentiam significationis eorum, tum deniq; quoad fidem, vel aſſentem veritatem sibi reuelatarum.

33. Dices, assertionem hanc repugnare superioribus, quia non potest propheta permanere quoad hæc omnia in mente Propheta sine aliqua forma in illo rellata per modum habitus, & consequenter propheta non erit tantum motio transiens, ut dictum est. Responde, sicut visio, vel auditio est aliquid actuale, quæ non manet per modum habitus, & nihilominus relluit aliquid in memoria, quo recordantur viduisse, vel audisse, & hæc in memoria esse potest ratio, seu medium credendi, vel aſſentendi rem esse, aut fuisse, vel futuram esse talam, qualem illam vidimus, vel laudi-

imus. Ita propria gratia prophetæ, cum in actuali reuelatione, ac locutione ex parte Dei, & auditione ex parte hominis constat, non habet esse permanēs per modum habitus, sed cessat eo ipso, quod cessat illa visio, vel auditio, quam tempore prophetæ homo percipiebat, & nihilominus potest inde manere in mente aliquid per modum actus primi, ac subinde per modum habitus, quo Propheta postea recordatur reuelationis sibi factæ. Ut autē intelligatur, quid illud sit, tria illa distinguenda sunt, scilicet, memoria *Explanatio* signorum, aut verborum, itemq; memoria significationis eorum, & firmus assensus veritatis reuelatione. Hæc enim distinctasunt: nam in primis sicut potest quis videre res significatas, vel audire verba, & non intelligere, quid significent, sicut accidit Pharaoni Genef. 41. & alijs Regibus Daniel. 2. 4. & 5. & postea recordabantur signorum sine intelligentia: ita licet in ipsa visione data esset intelligentia signorum, potest postea manere memoria materialium signorum, & non significationis eorum: in Propheta autem virtutum in memoria permanet, vt ex assensu facile abatur. Nam in Propheta manet memoria reuelationis sibi factæ, quæ ad cognoscendam, & credendam veritatem sibi reuelatam sufficiat, vt probatum est: ad hoc autem necesse est recordari non tantum materialium signorum, sed etiam significationis eorum: nam per hanc significationem, & cognitionem eius mente concipitur veritas, quæ credenda est: ergo hæc tria manent in memoria Propheta.

34. Primum ergo, scilicet memoria signorum, manet per species impressas reliquæ in mente ex vi signorum, *Memoria signorum materialis, & formalis.* aut verborum præcedentium, quæ species vim habent representandi illa signa non tantum materialiter, vt res sunt, sed etiam formaliter, vt signa sunt, & ideo per easdem species permanet secundum, scilicet memoria rerum per talia signa representatarum: sicut enim ego audiens verba alterius ænigmatica, & interpretationem eorum ab ipso mihi traditam, postea recordor non tantum verborum materialium, sed etiam significationis eorum. Vel sicut Apostoli audientes parabolam à Christo, & significationem eius ab ipso declaratam, vtrumq; memoria retinebat, ita Propheta v.g. Daniel cap. 7. vidi quatuor bestias, &c. & postea significationem, & interpretationem audiuit. Hec sunt quatuor regna, &c. ita postea tam bestiarum formas, & numerum, quām interpretationem, & significationem eorum recordabatur, nimirum, per species impressas ab illis imaginibus, quas viderat, & à verbis, quæ audierat, quæ species supposita priori ostensione naturaliter fieri poterant, quia imagines illæ sensibiles, sicut modo supernaturali effectus formatæ, naturalis ordinis erant, & poterant sui speciem relinquere, & idem est de quocunq; mentis conceptu quoad illam primam apprehensionem, seu representationem.

At vero tertium, quod est iudicium, & assensus de veritate signorum in tali significatione, & quod per iudicium de veritate talis rei reuelata per talia signa in signorum veritate sit vi tali significatione sumpta, hoc, inquam, tertium nentis in Propheta, vt per se manifestum est. Et quidem si cognitio prophetica à principio fuit obscuræ, manentia. consequenter etiam fuit in virtute luminis fidei, vt dixi, & ita facile intelligitur, per quod lumen postea Propheta eidem reuelationi fidem habeat, nimirum per efficaciam eiusdem luminis fidei. Sicut Isaia v.g. qui per reuelationem prophetica prius creditit Christum nascitum ex Virgine, postea toto sua vitæ tempore per eandem fidem id credit, prædicavit, ac scripsit. Si vero illa reuelatio, & cognitio in eo momento, in quo facta est, fuit euidentis in seipso, & in suo ordine, postea non potest esse ita euidentis, quia non causatur ab eisdem signis, vel effectibus euidenter cognitis, sed sit medijs quibusdam speciebus abstracti, & imperfecte representantibus priora signa, & eorum effectus.

effectus. Sicut si Paulus vidit diuinam essentiam in raptu, licet postea retinuerit aliquam memoriam eorum, quae viderat, & illa vera esse iudicaret, non ramen poterat hoc iudicium esse ita evidens, siue fuit prior visio: & nos cum recordarum aliquid oculis vidisse, non habemus tam evidenter cognitionem rei visa, sicut in eius praesentia. Et hinc sit, hæc cognitionem non manere in Propheta ex vi eiusdem luminis evidenter, quod prius fortasse habuit, quia ille auctus, quem postea habet, est longe alterius rationis, & speciei. Et hinc confirmatur quod supra dicebamus, illud lumen quando est evidens, non esse permanens: sicut Paulus post rapturn non assentiebatur rebus, quas viderat per lumen gloriarum, sed per aliud inferius principium. Ita ergo est in prophetis quoad hoc genus prophetarum. Si autem queratur a quo principio sit ille auctus ex parte luminis intellectus, respondeo duobus modis haberi posse. Primo ab ipso naturali lumine intellectus adiuto memoria prioris evidenter cognitionis, & inde eliciente quasi assensum theologicum virtute huius syllogismi: quod Deus semel reuelat, semper ita est, vel futurum est, sicut cognitum fuit per evidenter reuelationem, sed hoc mihi reuelatum fuit: ergo ita est, velita futurum est. Secundo potest ille assensus esse postea assensus fidei, quia iam est obscurus, & potest immediate inniti auctoritate Dei attestante eo tempore, aut modo, quo non est evidens eius attestatio. Atque hæc nunc de hac gratia sufficiunt.

36. *Discretio spiritus spirituum, quæ duobus præcipue modis exponitur. Primus est, ut hæc sit cognitione cognitionem cordium. Ita exponit D. Thom. 1. 2. dicta q. 11. art. 4. dicti enim hanc gratiam, & præcedentem ordinari ad confirmationem doctrinae fidei, Manifestando ea, que solius Dei est scire. Et hoc (inquit) sunt contingentia futura, & quantum ad hoc ponuntur prophetæ, & etiam occulta cordium, & quantum ad hoc ponitur discretio spirituum. Potest hæc sententia suadere, quia hæc cognitione fine dubio est ex gratia, quæ aliquibus communicatur, & non propter sanctificationem eorum, quia ad hoc per se non confert: ergo ad utilitatem aliorum: est ergo gratis data. Et optime, ac sat proprie significatur illis verbis, Discretio spirituum, quia nomine spirituum, significari solent in Scriptura interni motus animi, iuxta illud Probare spiritus, an ex Deo sint, 1. Ioann. 4. nullo autem modo melius discernuntur spiritus, quam ipsis internos cordis motus cognoscendo. Obiectio vero potest, quia hoc modo discretio spirituum sub prophetia comprehenditur, ut ex generali ratione prophetarum supra data constat, & omnes communiter docent. Refunderetur autem, sicut gratia sanitatem distinguuntur ab operatione virtutis ob specialem confirmationem, etiam si alias sub generali ratione gratia miraculorum comprehendendi posset: ita hæc licet reuelatio cognitionum cordis posset comprehendendi sub generali appellatione prophetarum, nihilominus per antonomiam prophetarum dictam esse de cognitione futurorum, nam hæc solum communis usu maxime significari nomine prophetarum, & specialiter positam esse discretionem spirituum, quia magnam vim habet ad communendum hominem, & ad perfunendum illi si occulta cordis eius in confirmationem doctrinæ ipsi reuelentur, ut 1. Cor. 14. idem Paulus (quamvis alia de re agens) significauit.*
- Hac ergo interpretatione iuxta posita, licet hæc gratia dicto modo sit distincta a præcedenti, multum cù illa conuenit, & iuxta ea, quæ diximus, explicata est. Notatur *discretio spirituum* & futurum contingentibus, vel non est evidens, vel ad prophetam. Solum est notandum discrimen, quia prophetia de discretionem spirituum & futuris contingentibus, vel non est evidens, vel ad prophetam. Simum potest esse evidens in testificante, iuxta probabilem sententiam. Hæc autem discretio spirituum, quæ per cognitionem internarum cognitionum datur, potest esse certa non solum per reuelationem obscuram, neq; solum evidens in attestante, sed etiā
37. *Notatur discretio spirituum & futuris contingentibus, vel non est evidens, vel ad prophetam. Simum potest esse evidens in testificante, iuxta probabilem sententiam. Hæc autem discretio spirituum, quæ per cognitionem internarum cognitionum datur, potest esse certa non solum per reuelationem obscuram, neq; solum evidens in attestante, sed etiā*

per claram intuitionem cognitionum cordium, quæ reuelantur. Nam cum illæ cogitationes sint iam existentes in seipso, solumq; sint occultæ, vel ex defectu principiorum cognoscendi, specierum scilicet, & luminis, vel in nobis ex dependentia cognitionis nostræ à phantasmatibus, potest facile hæc impotentia suppleri per infusionem specierum, & luminis, vel per auxilium Spiritus Sancti, quo intellectus hominis, etiam coniunctus, eleuetur ad intellectu alterius operandum sine dependentia à phantasmatibus: hoc enim facile posse à Deo fieri, tanquam manifestum suppono. Vnde etiam si, ut hæc cognitione hoc modo *Discretio* communicata facile possit infundi per modum habitus, quia non pender ex locutione, & testificatione diuina actuali, sed ex speciebus, & lumine, quæ postea concursum, & auxilium connaturale ad operandum circa talia obiecta sine dependentia à phantasmatibus: hæc autem principia facile possunt comunicari à Deo per modum habitus, sicut data sunt anima Christi Domini per scientiam infusam. Atque hoc modo de aliquibus sanctis refertur, habuisse virtutem habitualem cognoscendi aliorum cognitiones pro arbitrio suo, vel quod maius est, ad intuendum, an anima alterius sit in statu gratiae, vel culpe, quæ profecto si datur, maior discretio spirituum est, quæ sit in cognitione cognitionem. Sed hæc, quæ ad sacramentum pertinent, incerta sunt, & fortasse probabile est, nemini extra Christum datam esse hanc gratiam per modum habitus, licet aliquibus tam frequenter data fuerit, ut quasi in habitu illam habuisse videretur, sed re vera non videtur fuisse absolute in eorum potestate, quia nec est verisimile potuisse videre omnes omnium cognitiones, nec etiam aliquas suo arbitrio sine illo prævio recursu ad Deum per orationem, vel mentis elevationem, quasi expectando ab ipsi illam cognitionem, quæ ad eius gloriam, & aliorum utilitatem magis expediret.

Altera explicatio huius gratiae est, ut sit peculiare donum Spiritus Sancti ad discernendum inter varios motus, a quo spiritu proueniatis, malone, an bono, quando vel ad mores, vel ad doctrinam excitamus, sive interius, & inuisibiliter, sive exterius per homines docentes, aut confundentes, vel per Angelos sensibiliter loquentes, vel apparentes. Ita exponit hanc gratiam Chrysostomus, dicitur hom. 29, dicens. *Quid est discretio spirituum? Noste quis sit spiritualis, & quis non spiritualis, & quis impostor.* Et sequuntur Theophil. Theodor. & Occumen. & idem habent commentaria Hieronymi, & Ambrosij. Item Glossa ordinari. & interlineal. & Anselmus, & D. Thomas ibi, & Salmer. disp. 20. in illam epistolam. Et sane hic videtur sensus ad literam à Paulo intentus. Quia hæc etiam gratia valde necessaria est Ecclesiæ Dei, nam ut Anselmus dixit, *Discretio difficultissima est, quia nimis Angelus malus transfiguratur se in Angelum lucis, & ideo discerni non potest, sine dono Spiritus Sancti, ut idem Anselmus ait.*

Nihilominus tamen aduertere oportet, duobus modis posse hanc discretionem fieri, uno modo per humanam, vel potius Christianam prudentiam, vnde potest haberi regulis ab Ecclesia traditis, vel probatis ad discernendos malos spiritus a bonis. Nam si hoc non caderet sub diligentiam humanam, non moneret Paulus, *Omnia probate, & quod bonum est, tenete, ab omni specie mala abstineatis.* Et Ioann. 1. canon. capit. quarto *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, an ex Deo sint.* Hæc autem probatio, & discretio, ut dixit etiam Anselmus, non est difficultis, quando doctrina, confilium, vel interius impulsus discordat à communis, & orthodoxa regula fidei, & morum. Nam hæc regula quoad doctrinam est Ecclesia Catholica, vel Scriptura Sacra, ut ab Ecclesia recepta, & intellecta, vel traditio Apostolica eodem modo ab Ecclesia probata: in moribus vero est, vel eadem fidei doctrina, vel reæ ratio, quæ à Catholica fide non discordat. Vnde quando

Cap. V. Quot sīnt gratiæ gratiæ datae, & quid vnaquæq; earum sīt.

101

quando per hanc regulam potest verus Doct̄or à ſe-
ductore, vel bonus ſpiritus, aut impulſus à malo di-
cerni, illa ſufficit, nec tunc eſt neceſſaria ſpecialis gra-
tiæ gratiæ data, ſed fides cum auxilio gratiæ gratum
faciēt ſufficit, quod auxilium eſt neceſſarium ma-
lius, aut minus iuxta maiorem, vel minorem grau-
tatem tentationis, aut periculi, conſiderat etiā con-
ditione perſonæ, alijq; circumſtantij.

40. At vero quando ſpiritus non diſcordat manifeſte
quando rei à regula fidei, & recte rationis, ſed reſt anceps, &
egi ances
humano et
ram diligen-
tia eſt opus.
Vide quod re
fert Lorin. 1.
Iann. 5. in
p. 1. Quod
late tradit
Salmer. eode
loco.
probis, & Deo ſervientibus eueniunt, & in eis diſcer-
nendis anxiſunt. Quia & bono ſpiritu, diuino ſci-
cet, vel Angelico, vel immediate, vel homine aliquo
intercedente, vel à malo ſpiritu dæmonis per ſe etiā
, vel per mundum, & prauos homines loquen-
te prouenire poſſunt. Et iſi ſunt ſpiritus, inter quos
haec gratia diſcernit, diſjudicando inter verum Ange-
lum lucis, & Sathanam, qui ſe in eam transfigurat, &
per iudicium diſcernendo, à quo horum ſpirituum
motio, reuelatio, impulſus, vel alia ſimiliſ inspiratio
procedat. Haec ergo eſt materia, & hoc huius gratiæ
munus.

41. Secundo inquiri potest, quale ſit hoc iudicium,
per quod haec diſcretio ſit, id eſt, an ſit omnino eu-
dens, vel obſcurum? certum, vel incertum, fallibile,
cunda cum
rationibus
vel inſallibile? Et quidem non videtur eſſe euidentis,
dubitari de
quia ne habetur per euidentiam rei in ſe, ſeu in cau-
ſa, quia per hanc euidentiam non conceditur clara & certa in-
ſigilatio illius ſpiritus, a quo talis effectus procedit, ſiue ne de iudicio
bonus, ſiue malus fit, vt eſt per ſe maniſtum: nec et diſcretio
iam per euidentiam ab effectu, vel ab aliquo ſigno,
quia ſupponimus, talem eſſe effectum, vt cauſa fit oc-
cultă: nam ſi ex signis, vel effectibus poſſet euidenter
cognosciri, non eſſet ad tale iudicium ſpecialis gratia
gratiæ data neceſſaria. Vnde etiam conſtat, talem eu-
identiam non eſſe naturalem, at vero neq; ſuperma-
turalis eſt, quia eſſet per ſcientiam inſuſam: haec au-
tem ſecundum ordinariam prouidentiam homini-
bus viatoribus non communicatur: non eſt ergo il-
lud iudicium euidentis. Vnde conſequenter fieri vide-
tur non eſſe certum, quia alias eſſet aſſensuſ fidei, cui
proprium eſt, eſſe certum, & obſcurum, non videtur
autem eſſe aſſensuſ fidei, quia vel eſſet aſſensuſ fidei
Catholica, vel quidam aſſensuſ Propheticus, neutrū
autem dici poſſet cum probabilitate. Videtur ergo
concludi, eſſe aſſensuſ obſcurum, & incertum, ac
ſubinde fallibilem, quod videtur etiam inconueni-
ens, tum quia non eſt conſentaneum inſallibili veri-
tati, & auctorati ſpiritus Sancti mouentis homi-
nem ad hoc iudicium, tum etiam quia tale iudicium
eſſet conieſtrare, hoc autem ſine ſpeciali gratia po-
tent humano diſcurſu comparari.

42. Alio iugurto modo ſi potest haec diſcretio per ſpe-
cialem inſinutum, & motionem ſpiritus Sancti, &
Proprio diſ-
creto ſpiri-
tus ſan-
cti ſit.
hæc eſt propria gratia gratiæ data, de qua Paulus lo-
quuntur, quia non omnibus datur, ſed ſolet dari ali-
data ſpeciali quibus ſpiritualibus, & Sancti viris ad diſcernen-
di ſpiritus, non ſolum in ſe ipſis, ſed etiam in alijs,
ad communem Ecclesiæ vtilitatem, & eos, qui hanc
gratiæ habent, videtur vocare Paulus ſpirituales
viros, 1. Corinthiorum 14. cum ait. Si quis videtur
Propheta eſſe, aut ſpirituale, cognoscat, qua ſcribo vobis, quia
Domini ſunt mandata. Conſiſtit ergo haec gratia in pe-
culiari motione ſpiritus Sancti ad diſcernendum per
iudicium rationis rectum inter ſpirituum bonum, &
malum. De hoc autem iudicio multa queri poſſunt,
quæ ad huius gratiæ intelligentiam videri poſſunt
neceſſaria, ea tamen breuiter percurram. Primo in-
quiri potest, quæ ſit propria materia huius gratiæ,
quidue nomine ſpirituum ſignificetur. Ad priorem
partem repondeo, materiam huius gratiæ eſſe om-
nem humana mentis excitationem, impulſum, aut
motionem inducentem ad aliquid credendum, vel
agendum, quod in ſpecie ita appetit verum, ut fit in-
certum, vel tale appetit bonum, ut occulum fit, vel
dubium, an fit vere bonum, vel tantum appetens,
vel ſi conſtitit eſſe verum, an ad aliquam falſitatem
ordinetur, vel denique ſi ſit in diſcrens, an ad aliquid
turpe viam ſternat. Nam ſi materia inspirationis, aut
motionis ſit clara, vel in falſitate contraria fidei, vel
in turpitudine rationis, aut fidei contraria: non ha-
bet locum propria gratia diſcretionis ſpirituū, quia
per regulas certas, & notas poſt diſjudicari. Opo-
ret ergo, vt materia ſit occulta, & dubia, ſub qua
comprehenduntur priuatae reuelationes, apparitiones,
aut visiones ſenſibiles, vel imaginariae, & nouæ
doctrinæ, preſertim occulite traditæ. Item internæ
motiones, & inspirationes, quæ ad aliquid extraor-
dinariū, vel ſuperſtitiosum ſub ſpecie religionis
incitant, vel ad aliquid ſupra vires hominis ſub fidu-
cia aliquiui miraculi, vel extraordiñarij auxiliij, vel
ad aliquam mutationem à bono, & perfecto ſtatu
ſub ſpecie maioriſ perfectionis, vel è contrario mo-
tioneſ ſub ſpecie boni, & pietatis ad aliquid impedi-
ens perfectionem, & familia, quæ quotidie hominib⁹

43. In hoc puncto dico breuiter, hoc iudicium non eſ-
ſe euidentis, vt rationes factæ probant. Deinde aſſero Duplici con-
illud iudicium non eſſe formaliter, & proprie certū diſtinc-
tione quæ ſit, ſe ratione aſſentendi, quando autem in ſoluitur,
ex motu, ſe ratione aſſentendi, quando autem in ſoluitur,
re ipsa eſt ex motione ſpiritus Sancti, eſſe certum ma-
terialiter, vel potius inſallibile ex materiali obiecto,
& direſtione ſpiritus Sancti. Probatur, & declaratur
hoc ex quadam doſtrina D. Thomæ 2. 2. quæſtio-
171. artic. 5. vbi ait, Prophetas quædam cognoscere
per expreſſam reuelationem, & tunc recipere veram
gratiæ prophetiæ: de cuius ratione eſt, vt inſitatur
in diuina veritate, & auctoritate: alia vero cognof-
ſere per inſinutum diuīnum ſine expreſſa reuelatione.
In priori ergo cognitione (vt idem Sanctus doceſt)
certiſſimus eſt Prophetæ de veritate reuelata, quia
certiſſime cognoscit Deum eſt, qui reuelat, & testifi-
catur: in posteriori autem non eſt ita certus, quia nō
eſt certus, ſpiritus Sanctum eſt, qui illum inſigat
& dirigit: quia ille inſinutus eſt quid imperfectum
in genere prophetiæ, & ſolum eſt à Deo effectu, non
obiectu, & ita non certo cognoscit Prophetæ Deum
eſt, qui inſigat. Vnde fit, vt nec de rebus iudicium
certum proferat, nec inſallibile, quia interdum in his
decipi coniungit, teſte Gregor. hom. i. in Ezechiel. &
Richard. Viſt. 2. p. cap. 33. in Cantic. Hanc ergo do-
ſtrinam in preſentis applico, qui haec diſcretio ſpiri-
tuū non perimet ad expreſſam prophetiam, vt po-
bat obiectio facta: ergo ad inſinutum quendam ſpiri-
tuū Sancti, qui non cognoscitur cum certitudine à
recipiente, quia non fit illi reuelatio expreſſa, quod
Spiritus Sanctus fit, qui mouet: alioqui iam eſſet ex-
preſſa reuelatio, & prophetia, quod non ita eſſe pa-
ret, quia qui diſcernit hoc modo ſpiritus, negat de
Pars I.

I 3 certa

102 Prolegom. III. De communione grat. & de varijs eius memb.

certa credit, Deum esse, qui ipsum mouet ad ita iudicandum, nec illud proponit alteri, ut de fide credendum. Hoc ergo modo dicimus, illud iudicium non esse formaliter certum, quia ex parte obiecti, & rationis assentiendi non nititur in Dei testimonio, nec in alio medio infallibili, sed in coniecturis, & regulis prudenter applicatis ad talem materiam cum talibus circumstantijs.

44. Et confirmatur, quia per talem gratiam gratis datum, nunquam fit discretio spiritum sine discursu ex generalibus principijs fidei applicatis magna diligentia, & circumspectione omnium circumstantiarum, simul etiam innocata Spiritus Sancti directione, & impulsu, ut constat ex vnu, & ex his, quae de hac probatione spiritum viri experti, & erudit tradiderunt: ergo signum est, non fieri hanc discretionem per revelationem expressam, sed per instinctum, interueniente ex parte medijs, & rationis assentiendi cognitione, & iudicio ex effectibus, signis, & alijs coniecturis: ergo tale iudicium ex vi sui formalis obiecti nunquam est certum, & infallibile. In hoc vero aliqui constituant discrimen inter eum, qui de se, vel de alio iudicat. Nam discretio spirituum minus certa est in iudicio ferendo de his, quae in alio fiunt, quam de his, quae aliquis in se experitur, quando alio quilibet, & ars, seu peritia discernentis spiritus est eadem, vel aequalis. Ita notat Gerson. p. tract. de Probat. Spirit. Alphab. 17. liter. R. & S. quia nemo certo cognoscit in alio infallibili certitudine illa, quae in se ipso potest per experimentalem notitiam comprehendere. Vnde infert, posse aliquem certum iudicium ferre probando proprium spiritum, quando per inspirationem intimam, & internum saperem, ac spiritualem dulcedinem, vel illustrationem a montibus aeternis effugantur tenebre omnis dubitatis. Non tamen posse ita experiri motionem alterius, & ideo neque posse per infallibile iudicium probare spiritum in alio. Sed requiritur, ait, donum Spiritus Sancti, quod Apostolus nominavit discretionem spirituum. Existimo tamen utrumque esse intelligendum de quadam morali certitudine, seu infallibilitate, que certis paribus, est maior per propriam experientiam in se ipso, quam in alio. Ad utramque, effectum ad res proprias posse aliquo modo reflectere, vel inclinare intellectum ad unam partem, & ex hac parte regulariter securius probari spiritus per alium, quam per se ipsum.

45. Addidi vero, hoc iudicium, quando est ex motione Quid sit gratia, esse infallibile materialiter (vt sic dicam) quia serialiter per Spiritus Sanctus non mouet speciali instinctu, nisi ad id, quod in re verum est, aut bonum, vel melius, aut magis homini conueniens secundum ordinem prouidentiae sua, & ideo quoties in re ipsa discretio fit per gratiam gratis datum, iudicium ex parte principijs mouentis est infallibile, ac subinde materialiter certum: quamuis ipsum hominem nunquam reddat simpliciter certum, quia nunquam omni certitudine assuebit, vel cognoscit, iudicium illud esse ex directione, & motione Spiritus Sancti. Atque ita non est contra veritatem, aut auctoritatem Spiritus Sancti, quod iudicium procedens ex gratuita motione illius secundum se, ac ex formali motu spectaturum infallibile non fit: quia ille assensus ita formaliter spectatus, non nititur in auctoritate Spiritus Sancti, sed in alijs motiis, & coniecturis, quas ex parte potentiae iuuat instinctus Spiritus Sancti, & tunc satis est, quod ex ea parte assensus sit in re ipsa infallibilis, quia si ex tali motione procedat, nunquam potest esse falsus. Et in hoc differt hic assensus ab illo, qui per solum discursum, & coniecturas comparari potest. Praterquam quod ipsa directione, & instinctus Spiritus Sancti efficit maiorem certitudinem moralem, vel faciendo, ut signa, & indicia plura, & maiora occurant, vel ut melius, & modo magis congruentia ad inducendum intellectum considerentur.

46. Ex quibus etiam facile intelligitur non communione

cari hanc gratiam per modum habitus, quia licet in men habituale, & scientia, vel experientia multum non est habita.

possint ad hanc discretionem conferre, non erit ex tua. peculiari gratia gratis data, nec participabit inde certitudinem aliquam, vel infallibilitatem, nisi actualis motio Spiritus sancti intercedat, ut ex dictis satis declaratum est. Vnde etiam colligi facile potest, hanc gratiam regulariter non tribui malis, imo nec quibuscumque medio criteri bonis, sed viris spiritualibus ac sanctis, quoniam Spiritus Sanctus, qui suauiter omnibus disponit, non praebet hanc gratiam, nisi his, qui possint per aliquam experientiam spiritualium rerum de qualitate spiritus coniecturam facere. Quamuis eius solum de autem hoc regulariter sit, interdum potest Spiritus Sanctus ad ostensionem potentie, & gratiae sua donum ter posse. hoc etiam peccatori homini conferre, & fortasse interdum id facit propter bonum aliorum, maxime quando ratione muneris, vel doctrinae hanc discretionem per eum fit, qui bonus, vel spiritualis reputatur, etiam apud Deum talis non fit.

47.

Octaua gratia vocatur a Paulo genera linguarum, Linguarum communiter vero donum linguarum appellatur. De donum veile quo dono scimus communicatum esse Apostolis in exordio de Pentecostes, & aliquibus alijs fidelibus per alias, nascientis Ecclesie Act. 2. classis, quod tempus in principio nascientis Ecclesie Act. 2. & sequentibus. Utilitas autem, vel necessitas eius principia fuit, ut Apostoli, & eorum discipuli sine impedimento posset vbiq; praedicare, & ab omnibus nationibus intelligi: consequenter vero, quia Ecclesia ex omnibus gentibus congreganda erat in eiusdem mystici corporis unitatem, conuenientissimum fuit, ut Doctores ad ceteros loqui, & se in iuicem intelligere posset, ut sic facilius & melius in unam societatem cogerentur. Denique inde etiam factum est, ut Spiritus Sanctus, & fidei veritas plurimorum confirmaretur, & quasi publice innotesceret.

48.

Duobus autem modis cogitari potest hanc gratiam. Eius donum communicari fidelibus, uno modo ex parte auditentium, alio modo ex parte loquentium. Prior erit, si in infundere predicatorum vna tantum verborum prolatione, & in loquenti solo idiome proprio loquens, simul ab omnibus ignotis linguis audienter diuerarum linguarum intelligatur. Quod gratia, quae possit potest dupliciter accidere, scil. vel quia omnes verba eiusdem idiomatici audientes significacionem eorum percipiunt, vel quia licet concionator vnius lingua verba proferat, in auribus audientium multiplicantur, qui quando ad singulorum aures verba perueniunt, in unoquoque imprimuntur species verborum auditentis, non vero loquentis, & quod sunt auditores diuersi idiomatici, tot effectus, seu conceptus diuersarum rationum generat idem verbum in auribus, & mentibus eorum. Et ita quidquid in hac gratia est supernaturale, fit ex parte auditentium, non ex parte loquentium. Alter principialis modus est, si loquenti infundantur species, & notitia diuersarum linguarum, deturque ei facultas loquendi in omnibus illis, non simul, & eiusdem vocis formatione (id enim impossibile est, simul fieri in ore loquentis) sed successione, & iuxta occurrentes occasionses. Et in hoc modo gratia conceditur loquenti: ex parte autem auditentium nullum est miraculum, vel supernaturale opus, quia tunc loquente predicatoro in una lingua, qui illam non nuntiatur, naturaliter intelligent, alii vero non percipient sensum, donec in eorum lingua loquatur.

49.

Dubium ergo est, quo istorum modorum communetur hanc gratia. Prior modo exponit Carthusian. Act. 2. & probari potest ex Cypriano, vel Auct. de Cardinal. Christi operib. cap. vltim. de Spiritu Sancto, dicente. Spiritus Sanctus ad instar prioris facultatis in ueritatem fidulium unius labi esse voluit, ut quorum erat cor vnum, & anima vna, vna esset & lingua, nec posset impeditre intellectum credentium aliquam diuersitas verborum, sed euangelica doctrina propria lingua prolatu ad omnium auditum eandem efficientiam obtineret. Quod magis expponens posteriorem partem prioris modi indicat, dicens.

Cap. V. Quot sint gratiae gratis datae, & quid unaquaque; earum sit. 103

dicens. Homines dum Hebreæ lingua Apostoli predicarent, locutio Indiana enunciatione articulos cursu coniuncto evoluens, nullo exponebatur interprete sed verborum per Spiritum San- dum inerat virtus, & gratia, vt habitantes Pontum, & Asiam suam illi dicerent lingua, quam audiebant. Alludens ad verba illa Luce, Acto. 2. Quomodo nos audiuius vnuquisque lingua nostram, in qua nati sumus? Et iterum. Audiuit vnuquisque lingua sua illos loquentes. Et in fratre. Audiuius eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

Ex quibus verbis cuius est enter refellitur primus modus priori modo explicatus, nam apertissime dicitur non omnes audiuius eandem lingua, & illam intellexisse, sed singulos audiuius linguis suas: ergo non erat hæc gratia interna in mentibus audientium, sed exterius erat varietas verborum in auribus eorum, quibus verbi auditus sine noua gratia singuli intelligere poterant significationem verborum, quæ audiebant. Et ita etiam exponit hanc gratiam Basilius Seleucus Episcop. in serm. de Innocent. apud Suri. die 28. Decemb. vbi ita explicat hoc dominum: Quando rore spiritus, qui ecclæsia fluxerat, in lingua Apostolorum accepto, congregatarum gentium auribus distribuit oris operationem, vnuquisque vocem ad omnium gentium sensus accommodante, & adaptante gratia: adeo vt fluenter sermonis quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus a Spiritu Sancto transformato in id, quod erat cognatum vocis vnuquisque eorum, qui audiebant. Eademque sententiam indicat Occumenius Acto. 2. dicens. Apostolos nouisse quia dicentes, quibus autem linguis dicent, non nouisse, sed vnoquaque audientium sciuisse, quod sua lingua loquerentur. Quid profecto, si verum est, inde proueniebat, quia loquens vnum idioma sibi notum proferebat, quod in auribus audientium multiplex siebat. Et ita videtur accidisse, quando Petrus vnicæ concione tria vñilia audientium diuerſarum linguarum, & nationum conuerterit Acto. 2. quomodo enim fieri poterat, nisi quia vna vocis prolatione loquenter omnes in suis linguis audiebant, & intelligebant?

51. Posterior autem modus intelligendi hoc donum ex parte loquentium est magis probatus, & receptus, 2. modus ex-nimis in hoc consistere, vt vni, eidemque personæ plicandi hæc detur omnium linguarum peritia, & facultas illa vñi. Hanc sententiam ita docet D. Thomas in 2. 2. qu. 176. artic. 1. vt in solutione ad 2. priore omnino reiçere videatur, & sequitur Caietan. Acto. 2. & Viguier. in insti. capit. 9. §. 1. vers. 8. Eundem modum approbat Beda, & Glos. Acto. 2. & Anselm. 1. Corinth. 12. Nazianz. item orat. 44. expreſſius dubium tractans, & duos illos modos conferens, posteriorē præfert. Et potest probari primò ex Acto. 2. vbi homines plurium linguarum dicebant. Audiuius eos loquentes nostris linguis magnalia Dei: nam, vt notat Nazianzenus, illa verba, noſtris linguis, non cum solo verbo, Audiuius, sed cum principio loquentes coniungenda sunt, ita vt idèo illi audirent suis linguis, quia Apostoli eorum linguis loquebantur. Et ita videtur intellexisse illa verba Ecclesia, cum in officio Pentecostes canit, Loquenter varijs linguis Apostoli magnalia Dei. Idem sentit Cyprianus in Expositio Symboli in principio ibi. Ut loqueli diuersis, varijsque loquerentur, & Augustinus tract. 32. in Ioan. Omnia (inquit) linguis loquuntur. Et cum postea interroget. Quarenunc nemo baptizatus loquatur linguis omnium gentium, responderet, Quia iam ipsa Ecclesia omnium gentium linguis loquitur. Scit ergo nunc Ecclesia illis loquitur, ita primitus singuli eisdem loquebantur, vt idem dixerit exponit sermon. 11. de Verb. Domini. capit. 17. & sermon. 59. cap. 7. & sermon. 9. de Verb. Apostoli capit. 3. Et idem aperit docet Chrysostomus homilia 35. in 1. ad Corinth. & homilia Quod Christus sit Deus. Præterea hoc videtur de se expresse assermare Paulus. 1. Corinth. 14. dicens, Gratias ago Deo meo, quod omnium verbi lingua loquor. Idemque de alia fidelibus eius temporis supponit, cum ait, Volo autem omnes vos loquuntur

guis, & cap. 12. vocat hoc donum generalis linguarum, tum qui per illud datur recipienti, vt multis linguis loquatur, tum etiam quia non est donum audientium, sed loquentium, quibus datur, vt varijs linguis loquantur. Et fortasse ob hanc causam dixit Hieronymus ad Eghes. 1. Quid in fabricatione turris linguarum vnitatis scissa in Actibus Apostolorum portendebat dona linguarum, & Sophon. 3. non longe à fine Apostoli (inquit) universis linguis loquuntur, & veteri errore sublatu, vnum confessionis redditum est labium, & ad hunc modum loquuntur ferè alij Parres in sermonibus de Spiritu Sancto, seu de Pentecoste.

Quocirca in hoc puncto certum mihi videtur, hoc donum linguarum consistere in facultate diuinitus alicui data ad loquendum varijs linguis, quas antea ignorabat. Hoc probant omnia posteriori loco ad-^{52.} ^{ta quæ confitentur} ducta, quia neque Scriptura, neque Pætres possunt proprie, & sincere alter explicari. Item ratio Nazianzeni fundata in verbis Pauli est optima, quia si gratia hæc solum operaretur in audientibus, non fuisset data Apostolis, nec fidelibus, qui Spiritum Sanctum recipiebant, & linguis loquebantur, sed audientibus, quod est contra vim verborum Scripturae. Item est optima ratio D. Thomæ, quia hoc donum non fuit necessarium tantum, vt auditores inteligerent prædicatores loquentes, sed etiam vt prædicatores inteligerent alios, etiam infideles, sibi loquentes, quia ad illorum conuerthendum non solum erat necessarium ad illos loqui, sed etiam interrogationibus eorum respondere, difficultates soluere, & confessiones audire; ergo hoc donum per se, & proximè (vt sic dicunt) instruit accipientem, seu docentem, licet propter aliorum utilitatem detur. Augetur hæc ratio, quia hoc donum non solum dabatur in principio Ecclesiæ propter disciplinam audientium, sed etiam propter societatem, & vnitatem fidelium, ad quam necessarium erat, vt secum conuersari, & mutuo intelligere, ac loqui possent. Vnde obiter colligitur, donum hoc, licet ad loquendum detur, immediate tribui ad cognoscendum non res, sed verba, & significationes eorum, quia datur ad loquendum humano, & rationali modo, in quo ex præcognitione assumuntur verba, quæ sint notæ, seu signa conceptuum, & rerum, quas exprimere volumus. Propter quod verisimile non est, quod Occumenius ait, Apostolos non cognouisse in qua lingua singulis loquerentur, alias non humano, & rationali modo loquerentur ad illos, nec potuissent vnicuique loqui modo illi accommodato, & prout singulis expedire iudicabat, quod imperfectissimum est, & alienum a suaui Spiritus Sancti prouidentia, & efficacitate.

Ex dictis ergo duobus modis posterior certus est, & nullo modo negandus, siue prior admittatur, siue prior modus non. Non est enim dubium, quin etiam ille prior modus scripus fuerit possibilis, non est tamen sufficiens vel ad puerum intelligendam Scripturam, vel ad finem, & effectus huius gratie. Crediderim etiam illum priorem modum primo modo explicatum nūquam fuisse in vñi, quia nullum est fundatèum ad id affirmandum, & quia alias hæc gratia ante fidem communicaretur infidelibus, vt concionantem possent intelligere. Vnde est posteriori modi declaratum, arbitror, regulariter non fuisse in vñi fidelium in primitua Ecclesia, quia nec illius ordinaria necessitas appetet, neque ex his, quæ de hoc dono traduntur, colligi potest. Quod autem in aliquo casu raro, seu extraordinario illud etiam donum, seu miraculum factum fuerit, facile defendi potest. Et de illa prima concione Petri Apostoli videtur esse verisimile. Quamvis dici possit, vñ illa tria millia hominum fuisse ex Iudeis habitantibus Hierusalem, & per Iudeam, qui linguam Hebream, vel Syriacam (si forte in illa concionatus est Petrus) intelligebant: vel non fuisse omnes conuersos in una concione facta in eodem loco, & in eadem hora, sed in diuersis, factis in diuersis locis ciuitatis, & distin-

etis horis diei, & fortasse non in eadem, sed in distin-
ctis linguis, nec forte per solum Petrum, sed etiam per alios Apostolos, quia Scriptura solum dicit. *Et ap-
posita sunt in die illa anima circa tria millia.* Verisimile enim est, non solum Petrum, sed etiam alios Aposto-
los eodem die aliquos conuertere, quia de omnibus dicitur. *Nonne isti, qui loquuntur Galilaei sunt? &c.* Et de om-
nibus dicebant, *Audiuimus eos loquentes magnalia Dei.* Possunt ergo illa verba de conuersione trium milliū hominum referri ad conciones omnium Apostolorum eo die factas. Præterquam quod idem Petrus potuit in illa concione nunquam in una lingua loqui, nūc in alia, prout audiētibus expedire prospiciebat. Propter quæ non cogimur illum priorem modum expone-
nendi hanc gratiam, etiam in illo facto admittere: nihilominus tamen satis probabile est, hoc fuisse con-
cessum Petru in illa concione ad faciliorem modum prædicandi simili dixerarum linguarum homini-
bus, & fortasse in alijs opportunitatibus simile miracu-
lum factum est per Apostolos, vel alios Euangelij prædicatores. Nam hoc etiam nostra etate, vel non multum ante illam aliquibus sanctis viris esse con-
cessum testantur Bozzius libr. 6. de Signis Ecclesiæ cap. 5. & Lorin. Actor. 2.

54. Ex his facile responderi potest interrogationi, an hoc donum datum fuerit per modum habitus, vel prius modus? Dicendum est enim, si aliquando explicata concessum est illo priori modo, scilicet, vt vna vox non concedi loquentis, à multis in diuersis idiomatis audiatur, id nunquam esse concessum per modum habitus, sed solum per actualem Dei mutationem in verbis fa-
tus, sed per mutationem in tantum in verbis faciliā: quando ad aures audientium perueniebant, quia nullus habitus, vel facultas loquentis potest habere tam mirabilem virtutem, vt est per se notum, vnde non minus certum est, tale opus non posse fieri ex habitu, quam alia miraculosa opera. Proprium autem donum linguarum, quod à nobis explicatum est, facili dari potest per habitum per accidentem infusum: nam sicut habitus vnius linguae vni acquirebitur, ita potest à Spiritu Sancto per accidentem infundi; eadem autem ratio est de multis, seu de omnibus linguis, quæ de vna. Adenique ita de facto esse datum in primitiuā Ecclesiæ docet D. Thomas 2. q. 17. 6. art. 2. ad 3. idque recte colligit ex verbis Pauli citatis 1. Corint. 14. *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum linguis lo-
quor; id est, scio, & valeo loqui, non enim tunc omni-
num linguis actu loquebatur.* Neque hoc indicat maiorem perfectionem in illo dono, vt recte ibidem attigit D. Thomas, sed potius quia est inferioris ordinis, & actio eius, supposito habitu, est mere naturalis, & ad ordinarium coniunctum, & societatem hominum inseruit, ideo data est per modum habitus. Nunc vero quia non est tanta necessitas, fortasse non ita infunditur, licet per occasionem interdum transfor-
mati, & per modum actualis motionis aliquando concedatur.

55. Nona gratia gratis data vocatur ab Apostolo in-
terpretatio sermonum, de qua quid sit, & quomodo et-
gratia inter- ian à præcedentibus differat, varijs modis exponi-
tationis tur. Duo autem modi videntur esse præcipui, & pro-
sermonum, babiliores. Vnus est, vt interpretatio sermonum ad de verbis significacionem verborum referatur, alius est, vt de *Sententijs* sensibus, & mysterijs in verbis inclusis intelligatur. Priori modo interpretari sermonem, est, verba vnius idiomatici per alterius verba expondere, quod potest fieri vel scripto, vel voce. Priori modo vocamus se-
ptuaginta interpres eos, qui vetus testamentum ex lingua Hebræa in Græcam primitum transtulerunt: posteriori modo vocamus confessionem per interpretationem illam, qua sit ab homine, cuius lingua cō-
fessor ignorat, intercedente alio, qui verba penitentis in idioma confessoris transferat. Sic ergo interpretatio sermonum est ad vitilitatem fidelium neces-
saria, & fuit etiam in primitiuā Ecclesiæ, primò ad in-
terpretandas epistolas, vel canonicas, quas Apostoli

scribabant, & alias quæ ad ædificationem Ecclesiæ-
rum ad illas mittebant Episcopi, vt Clemens, Ignatius, & similes. Secundò ad interpretandam concio-
nem in una lingua factam, aliquibus foras adstan-
tibus, qui linguam illam non intelligebant.

56. Dicit fortasse aliquis propter neutram causam
fuisse illo tempore necessariam hanc interpretatio-
nem, quia donum linguarum erat tunc commune
toti Ecclesiæ; dabatur enim non tantum Doctori-
bus, sed vniuersis fidelibus: ergo omnes intellige-
bant quancunque lingua, ergo non indigebant illa
interpretatione. Antecedens colligitur ex Actor. 10.
vbi prædicante Petro gentibus cōgregatis cum Cornelio. Cecidit Spiritus Sanctus super omnes visibiliter. Au-
diebant enim (vt subiungitur) illos loquentes linguis, & ma-
gnificantes Deum. Et similiter ca. 19. cum Paulus veni-
set Ephesum, & quosdam baptizari iussisset, cum im-
posuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos,
& loquebantur linguis, & prophetabant. Et coniectura fit
verisimile illud antecedens, quia donum linguarum
non dabatur tantum ad loquendum, sed etiam ad
intelligendum, neq; dabatur solum propter doctri-
nam, sed etiam propter societatem, & vniōnem; er-
go non dabatur solum prædicatoribus, sed etiam cō-
tēris fidelibus, vt se inuicem intelligere, & in unum me-
lius sociari possent.

57. Respondeo negando assumptum: nam potius vi-
detur certum etiam in primitiuā Ecclesiæ plebem
Christianam communiter non habuisse donum lin-
guarum, neque omnes linguis intellexisse. Id aperte
probatur ex Paulo 1. Corinth. 12. dicente. *Nunquid om-
nes Apostoli? Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes Do-
ciles? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam ha-
bent curationem? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes in-
terpretantur?* Vbi de dono linguarū dicit nō fuisse omnib-
cōmune, eodē modo, quo nec cetera gratia. Quod si
nō fuit cōmune omnibus quoad locutionem, profe-
cto neque quoad intelligentiam, quia eadem est v-
triusqueratio, imo primo, ac per se dabatur propter
sermonem. Et ideo in cap. 14. monet Paulus eum, qui
habet donum linguarum, vt illo non vitatur adlo-
quendum lingui, quam audientes communiter
non intellexint, quia hoc iactantia potius, & vani-
tatis esset, quam utilitatis, & cōfusionem potius, quam
ædificationem pareret, non solum apud infideles, sed
etiam apud fideles ineruditos, quos ibi *idiotas* vocat,
vt Anfelmus D. Thomas, & Caietanus indicant. Et
Theodoreetus addit, laicos eo nomine appellasse. Sup-
ponit ergo, non omnes fideles intellexisse tunc pere-
grinas linguis, & ideo necessarium fuisse illis loqui
in propria lingua, vel interpretari alienam, si aliquid
in ea dicebatur, vel legebatur.

58. Vnde licet in dictis locis Actor. 10. & 19. donum
linguarum datum fuerit aliquibus ad sermonem Pe-
tri, vel manus imponente Paulo, non inde sequitur
locus factus
Scriptura datum esse omnibus fidelibus, neque id commune
fuisse in omni baptismate, vel omni manuum im-
positione, sed in aliquibus occasionibus, iuxta diuinæ
prudentiæ dispositionem, & occurrentes occasio-
nes. Vt in priori casu id concessum videtur Cornelio,
& socijs ad confirmandam vocationem gentium,
quia tunc primum coepit illis ex profeso prædicari
Euangelium. In alio vero casu id fuit opportunum
ad offendendam virtutem baptifini Christi, & diffe-
rentiam eius à baptismate Iohannis, & ad confirmandos
fideles in fide Spiritus Sancti. Et fortasse etiam tunc
non omnibus indiscriminatim datum est linguarum
donum, sed his, qui postea futuri erant Doctores, vel
Pastores popularum, & spirituales viri dicebantur, *Ad unius*
vt notat Irenæus libr. 5. cap. 6. Neque denique tale
donum necessarium fuit dari omnibus plebibus fi-
delium propter Ecclesiasticam societatem, & vni-
tatem, quia hæc vniō, & societas proximè (vt fidicam) *non fuit lin-
guarum do-*
*num in ex-
ordio Ecclesiastica*

Cap. V. Quot sint gratiae gratis datae, & quid vnaquaque earum sit, 105

Ecclesiastica vnitate. Neque nationes diuersae habent inter se aliam humanam societatem, sed aliquam communicationem, vel per literas, vel quando vnius in alieno solo peregrinatur, propter quam non erat necessarium hoc donum, alias etiam hodie dandum esset, non datur autem, quia sufficit interpretatio, vel humana eruditio: praterquam quod illa communio naturalis est, & non perficitur per dona gratiae.

59. 59. Hinc vero potest secundo obiici, quia interpretatio sermonum in illo sensu non est gratia distincta a dono linguarum, sed est quidam vñus eius, qui naturaliter sequitur, seu fieri potest, si habituale donum supponatur: sicut comparata per infusionem Spiritus Sancti peritia linguarum, loqui illis, vel eas intelligere, non est specialis gratia, sed vñus connaturalis prioris gratiae; ergo nec interpretatio sermonum in eo sensu erit specialis gratia. Propter hoc dicendum videtur, interpretationem hanc sermonum non esse simplicem, & puram versionem vnius lingua in aliâ sola industria humana factam, supposita vtriusque lingua notitia, sive acquisita, sive per accidentem infusa: sicut enim argumentum conuincit, non esse specialis gratiam. Addit ergo hoc donum peculiare auxilium, ad seruandam fidelitatem, & asequendam veritatem sensus, ita ut verba in aliâ lingua translata eandem sententiam referant. In hoc enim errare facile potest etiam is, qui veriusque lingua habet peritiam, & ideo ultra donum linguarum utilissima esse poterat specialis gratia interpretandi sermonem, ne in his, quæ ad mysteria fidei pertinebant, in interpretatione errare cureret. Cuius enim in congrua interpretatione necessarium sèpè sit, non verbum de verbo transferre, sed sensum obseruare, ut latè Hieronymus, epist. 101. docet, ideoque difficile sit in huiusmodi interpretatione sensum, & veritatem absque vilo errore attingere, multoque difficulter in rebus diuinis, & maximè in Scriptura Sacra, vbi & ordo verborum, & verba ipsa mysterium habent, utibidem dixit Hieronymus; merito ad huiusmodi interpretationem specialis gratia gratis data à notitia idiomatum distincta desideratur. Quæ gratia tuncerit maxima, quando ita direxerit mentem transcribentis, ut infallibiliter à mente Spiritus Sancti, seu principalis auctoris nunquam disreperi, ut aliqui putant, datum esse in Scriptura septuaginta interpretibus, vel vulgato interpreti. Pertinet etiam ad hanc gratiam, ut interpretatio non solum vera sit, & fidelis in sensu, sed etiam ut sit clara, quantum ad vtilitatem audiendum necesse fuerit, maximè in concionibus ad populum locum habere potuit in primitiva Ecclesia, & nunc etiam concedi creditur, praesertim inter eos, qui circa infidelium conversionem occupantur.

60. 60. Venio ad alium modum huius interpretationis, qui non sicut in idiomate verborum, nec est propter illos, qui idiomam ignorant, sed datur ad docendam mysteria, quæ in verbis latent, & sèpè non intelliguntur ab his, qui significationem verborum non ignorant, vel certè datur ad explicandas profundius, vel distinctius res per verba significatas. Et de hac interpretatione sermonis putamus loqui Paulum in dicta numeratione gratiarum, & i. Corinth. 14. vbi hoc genus interpretationis prophetiam lato modo vocat, & illam praefert dono linguarum, quia est cognitio rerum, & non tantum significatio verborum, & est vtilior accipienti, & Ecclesiæ, ut latè declarat D. Thomas 2. 2. questione 176. articulo 2. Et per se manifestum est, hanc scientiam, seu peritiam necessariam esse in Ecclesia, multi enim non sunt optimè latini lingua, qui non possunt Scripturam sacram, etiam latine scriptam, in proprio sensu expondere, vel ad explicationem fidelium interpretari, sed peculiari studio, & doctrina ad id opus est. Hoc ergo dabatur olim pastoribus, & doctribus Ecclesiæ pergra-

tiam interpretationis sermonum, & fortasse aliquibus sanctis postea data est absque humano corum studio, ut de Bernardo, & similibus creditur, & frequenter concedi creditur alijs concionatoribus, doctribus, & scriptoribus Ecclesiasticis, non ut humana diligentiam in suis ministerijs temere omittant, sed ut in illa proficeret, & ea conuenienter uti valeant. Et de hac gratia aliqui intelligunt verba Pauli 1. ad Timotheum 4. Nolite negligere gratiam quoniam te est, quæ data est tibi per prophetam, cum impositione manum presbyteri. Nam hoc genus gratiae, & prophetæ quarenus ad cognitionem, & intelligentiam pertinet, concedi solet per modum habitus, ut licet detur immediate ad actus, per illos acquiritur habitus, qui postea ad eandem interpretationem inuitat.

61. 61. Vna superest obiectio, quia Apostoli habebant dominum linguarum, & erant sapientissimi in intelligentia, & interpretatione Scripturarum, & mysteriorum fidei, & nihilominus indigebant interpretibus; nam Petrus Marco interprete vtebatur, teste Papia apud Eusebium libro 3. histor. capit. 1. & libro 5. cap. 8. ex Iren. lib. 3. cap. 1. Idemque habet Hieronymus de Scriptoribus. Ecclesiasticis in Marco, Epist. 150. ad Hebridam questione 11. vbi similiter dicit Titum fuisse interpretem Pauli; ergo illa interpretatione aliquid aliud erat præter translationem ex uno idiomate in aliud; & præter expositionem doctrina fidei, vel Scripturæ, nam ad hanc non indigebant Apostoli interpretes. Ad hoc acitatem responder Hieronymus supra dictis de Paulo, quod licet habere scientiam sanctorum Scripturarum, & sermonis, diuersarumque linguarum gratiam posidere, diuinorum sanctorum maiestatem digno non poterat. D. Hieron. respondet. Gracielogum explicare Jerome, & ad hoc ait. Habet Titum interpretem, sicut Petrus Marcum. Quæ doctrina Hieronymus declarari potest ex altera D. Thomæ 2. 2. questione 176. art. 1. ad primum dicentis, Paulum & Apostolos instructos fuisse in linguis omnium gentium, quantum requirebatur ad fiduci doctrinam, sed quantum ad quendam, quæ superaduntur humana arte ad ornatum, & elegantiam locutionis Paulum instructum fuisse in propria lingua, non in aliena. Ergo hacten potuit ut eloquentia Graeca ad interpretandam diuinam mysteria.

62. 62. Et iuxta hanc sententiam Hieronymi hæc interpretatione reducitur ad priorem modum: nam eiusdem rationis est, in eadem lingua eandem sententiam simplicibus verbis dictam elegantioribus interpretari, quod ab una lingua in aliâ transferre. Addo vero, hunc etiam vñus interpretationis potuisse habere locum in Apostolis: nam in una coniōne Paulus, verbi gratia, in una tantum lingua concionabatur, & contingere poterat, ut multi audientes lingua illam ignorarent; propter illos ergo utilis esse poterat interpres, ut eis in propria lingua concionaret, & Apostoli laborem leuaret. Denique etiam quoad reram ipsarum, & mysteriorum interpretationem poterat Paulus indigere interprete, non quia non posset ipse copiosè, & perfectè omnia exponere, sed quia poterat vno contextu, & stylo sermonis alta, & profunda mysteria prædicare, quæ non omnes audientes percipere, aut penetrare potuerint, munus autem interpretis posse ea esse potuisse, ad captum singulorum et distribuere, & magis accommodare, ne Apostolum postea in hoc occupari oporteteret. Qui plura de hoc puncto desiderat, legat Baronium. 1. Anno Domini 45. n. 32. & sequentibus. Nobis enim hæc satis fuerit dixisse de nouem gratiis 63. gratiis datis à Paulo numeratis, quæ vñus est hæc loco. Ratio Di- Thome de numeris hæc rum gratiarum congre-
datis rationem illius numeri reddere, achi gratiis de-
clarare, licet non co-
gar, neque plura
res numeri possint
potest.

64. 64. Soluta superest aduertendum circa numerum hæc rum gratiarum, D. Thomam in dicto art. 4. accurate studuisse rationem illius numeri reddere, achi gratiis datæ neque plures, neque patioces numerari possent. Veruntamen licet illa congruentia, quam adducit, optimè declarat, quam conuenienter, & ap-

potest potuerit Apostolis gratias illas distingui, & tanquam sufficientes numerare, nihilominus non cogitur dicere, aut illas omnes necessario esse distingui, aut illis alias adiungi. Nam idem D. Thomas in 2. 2. ad pauciora membra illas reuocare videtur, nimirum prophetiam, donum linguarum, gratiam sermonis, & gratiam miraculorum. Imo etiam Paulus in eodem capite sub uno Doctorum nomine eos comprehendit, qui sermonem scientiæ, vel sapientiæ, vel fidem habent. Et sub nomine Prophetarum videtur etiam discernentes spiritus complecti. Aliunde vero ex varijs interpretationibus istarum gratiarum, quas reculimus, non obscurè colligitur, sub aliquibus earum plures contineri, quæ vt distinctæ possunt recensi. Nam gratia sapientiæ, & scientiæ vt ad cognitionem spectat, & ad aliorum utilitatem datur, possit distingui à gratia sermonis veriusque membris, & singulis modis fidei, quos explicimus, quatenus, & in se verisunt, & distincti, licet à quicunque nomine fidei significetur, possent in plures gratias distingui, si propria singulis nomina imponerentur. Gratiam item sanitatum paulo post vocavit Paulus gratiam curationis, quia varia sunt dona curationis, & cuidam datur virtus contra vnam morbi speciem, alteri contra aliam, & ab hac gratia, & ab operatione virtutum potestas ejiciendi demones separari possit, cum in Ecclesia vnum gradus ministrantium exorcistarum nominetur. Ac denique eadem interpretatione sermonum varios modos complectitur, qui se rē solo nomine conueniunt, & re ipsa distingui possunt.

64. Præter hæc item multa sunt alia dona supernaturalia, quæ per se non dantur propter sanctitatem rebaptismatis, cipientis, sed propter Ecclesiæ utilitatem, quæ sub Confirmatione prædictis non videntur comprehendendi, cum tamen illas esse gratias gratias datae negari non posse videatur, cum illis definitio huius gratiae conueniat. Huiusmodi in primis est character ordinis. Nam character baptismi merito ad gratiam sanctificantem reducitur, quia non ordinatur per se ad aliorum utilitatem, sed ad propriam sanctificationem, sicutem virtutem ad recipiendam illam per sacramenta. Idemque cum proportione de charactere sacramenti confirmationis dici potest, datur enim solum in ordine ad fidei confessionem, ad quam vnuquisque debet esse armatus, & paratus, non propter aliorum utilitatem, sed propter propriam sanctificationem, & quasi ex personali debito pugnandi pro fide. Character autem ordinis solum datur ad utilitatem Ecclesiæ propter ministeria spiritualia, & publica in illa necessaria, quæ maximè ordinantur ad publicum Dei cultum, & ad fideliūm sanctificationem. Est enim ille character potestas quædam actiua supernaturalis, ergo est gratia, nam gratia datur. Et licet detur certa legge recipienti tale sacramentum, & consensum, seu intentionem postulet recipiendi sacramentum, hoc nihil derogat ratione gratiæ, nam gratia sacramentalis vera gratia est, imo maximè gratuita, cum detur præter opus operantis, etiam si detur ex lege volenti recipere sacramentum. Non datur autem illa potestas ordinis in bonum recipientis, sed propter utilitatem fideliūm. Optimè ergo dici potest gratia gratiæ data.

65. Secundo idem dici potest de potestate iurisdictionis, præsertim in foro interno: nam illa est supernaturale potestas, rale donum gratuitum ad fideliūm spirituale confirmationem gratiæ modum ordinatum. Neque est necesse, vt ad confirmationem fidei conferat, quia Paulus non dixit, has gratias dari solum ad confirmationem fidei, sed absolute ad utilitatem: ergo satis est, quod data sit propter fideliūm sanctificationem. Facto autem hæc dona, quæ ad sacramenta ministranda Ecclesiæ relata sunt, posse ad gratiam sanctificantem reduci, quatenus, & adiunctum habent ex vi sacramenti or-

dinis auxilium gratia sanctificantis, ut indigne ministrantur, & ad causas gratiæ sanctificantis pertinent, qua cause sub illo respectu ad ordinem gratiæ gratiæ facientis reuocantur, ut infra videbimus. Terriodici potest gratia gratis data illa, quæ datur Pontifici, aut generali Concilio ab ipso approbat ad definiendas res fidei, quæ in Pontifice clavis scientiæ appellatur. Nam illa sine dubio est supernaturale donum gratis datum propter Ecclesiæ utilitatem. Potest autem non immixtum reduci ad gratiam prophetiæ, vel interpretationis sermonum: nam si interpretatione Scripturæ non authentica, sed utilis Ecclesiæ, facta ex speciali auxilio, est gratia gratis data: cur non multo magis erit ex gratia authentica interpretatione? Erit ergo vel interpretationis sermonum, vel participatio quædam Propheticis spiritus, seu instinctus.

Quarò Paulus in eodem capite 12. iterum recentens dona data Ecclesiæ ponit *Apostolos, Opitulationes, Alia gratia gubernationes*, & licet non dicat hæc pertinere ad gratias gratiæ data, simul illa coniungit cum alijs gratiæ gratiæ data, vt sunt *Prophetæ, Doctores, virutes, gratia curationum, genera linguarum, & interpretationis sermonum*, quæ superioribus coniuncta eundem numerum novenarium reddunt: cum tamen illa tria priora non videantur à gratiæ gratiæ data omnino distincta, nec sub priori nouenario comprehensa. Nam licet idem Apostolus in principio capituli tria distincter, scilicet gratias, ministeria, & operationes, nihilominus hæc (vt notat Chrysostomus Homilia 29.) nominibus distinguuntur, non rebus, nam ministeria, inquit, donum est gratiæ, sed significatum nomine laboris, ne fortasse doleat, qui illud non recipit. Idemque de operatione subiungit, adducens illud Galat. 2. *Qui operatus est Petro in Apostolatu, Operatus est mihi inter gentes. Igitur ex sententia Chrysostomi Apostolatus etiam est charisma, seu donum gratuitum, ac subinde gratia gratiæ data: nam sine dubio propter utilitatem Ecclesiæ datum est. Opitulationes videntur esse curationes infirmorum, distributions elemosynarum, & familia ministeria, quæ sine iurisdictione exercentur, & illis Ecclesiæ membrina inuicem inuuntur, & quatenus ex dono gratuito Spiritus Sancti fieri possunt, inter charismata à Paulo numerantur. Denique gubernationes, seu ministeria ex iurisdictione speciali concessa Ecclesiæ ad spiritualem suam gubernationem, quæ iurisdictione donum gratuitum est, & ad communem utilitatem. Sunt ergo ista suo modo gratia gratis data Ecclesiæ, quanvis in priori numeratione omisæ sint, vel quia specialiter gratiarum nomine illæ tantum operationes significatae sunt, quæ in ipso opere vel modo operandi aliiquid habent supernaturale, vel quæ non pertinent ad ordinariam gubernationem Ecclesiæ, sed extraordinariè pro re nata, & iuxta occasiones occurrentes conferuntur.*

CAPVT VI.

Quotuplex sit gratia sanctificationis, seu gratum faciens, & de varijs nominum huius gratiæ significationibus.

Gratia gratum faciens propter excellētiam suam simpliciter nomen gratiæ obtinuit, & in ea potissimum significatione in titulo huius tractatus sumitur, est enim proximum obiectum eius, ac proprium. Sub hac autem generali appellatione multa gratiarum genera continentur, quæ licet in discursu huius materiæ tractanda, & explicanda sint, hic sunt saltem quoad nominum significationem distinguenda, vt de rebus ipsis distinctè disputare, & vniuersaliter gratiæ necessitatem, essentiam, causas, & effectus, ac proprietates explicare valeamus. Nam de hac gratia in sua generalitate sumpta non possunt hæc omnia, nisi valde confusè, & imperfectè declarari.

Solum

Titulus quæ fitione enodatur.

Cap. VI. Quotuplex sit gratia gratum faciens, & de nominum signi. 107

^{5.} Solum ergo in communi supponimus, loqui nos
de gratia gratum faciente, quae in anima aliquid crea-
tum sit, eique inhæreat. Creatum appellamus, licet
per propriam creationem ex nihilo non fiat, sed ali-
quo modo sit ens participatum à natura, & perso-
na in creatura distinctum, & anima inditum, sive in
essentia, sive in potentia, de hoc enim postea vide-
bimus. Ita enim supra divisionem gratiae in crea-
tam, & increatam varijs Scriptura testimonijs pro-
bando, dari nobis creatam gratiam, quae nobis in-
trinsicè sit, & non tantum extrinsecè ostendimus. Et
ex eisdem locis illam ad ordinem gratie gratum fa-
cientis maximè pertinere conuincitur: nam per il-
lam dicimur fieri sancti, & iusti, & Spiritum Sanctum
nobis infundi, vt ad recte operandum adiuvemur.
Et simili modo hanc gratiam probant omnia Scriptura,
Conciliorum, & Patrum testimonia, quæ doc-
cent gratiam Dei, qua sanctificamur, & ad operan-
dam iustitiam iuuamur, nobis donari, infundi, in
nobis fieri, augeri: nam hæc vel non habent locum,
nisi in rebus creatis, vt fieri, augeri, vel saltem sine
creatis donis fieri non possunt, vt donari, infundi,
vulgaria loca sunt ad Romanos 5. ad Ephes. 1. & 4. 2.
Corinth. 1. & similia, quæ postea suis locis tractabili-
mus, & optima sunt verba illa Psalmi 50. Cor mundum
creare me Deus, quibus David & gratiam sanctifican-
tem postulabat, & per quandam creationem dan-
dam esse supponebat. Et ideo Paulus ad Ephes. 4. ho-
minem iustum nouum hominem **vocat**, qui secundum
Deum creatus **est**.

^{3.} Hoc ergo supposito, gratia hæc gratum faciens in
habitaculum, & actualem distinguitur. Nam, vt supra
dixi, gratia sanctificans, quæ eadem est, quæ gratum
faciens, vtrumque genus donorum includit. Di-
cunt vero aliqui, nunquam Augustinus, vel alios
Patiens antiquos contra Pelagianos de gratia dispu-
tantes, per gratiam intellectis habitaculum, sed au-
xiliantem tantum, quia de hac fuit illis contentio
cum Pelagio, non de habitaculo gratia, vt significat
Augustinus epistol. 105. dicens, non satis esse, si Pelagi-
us admittat gratiam remissionis Peccatorum, quia
per hoc non posset defendere gratiam sine merito, Alii
vero Scholastici, vt supra revulsi, solam gratiam ha-
bitaculum volunt esse gratum facientem, qui conse-
quenter illam distinctionem non admitterent, vt
que sub illo diuiso. Sed hæc diuersitas est in vsu ver-
borum, nam rem ipsam, id est, verumque genus illius
gratiae nullus Catholicus negat, sive hoc, sive illo no-
mine illam appellat. Nos autem addimus etiam quo-
ad usum verborum vtrumque gratiam a Patribus
antiquis esse traditam, & sub gratia sanctificante,
quæ eadem est cum gratum faciente, comprehen-
sam. Eademque doctrina sumitur ex D. Thoma. q. 27.
d. Verit. art. 5.

^{4.} Et in primis manifestum est, remissionem pecca-
torum ad gratiam sanctificantem pertinere: illam
autem vocat gratiam remissionis peccatorum Au-
gustinus dicta epistola 105. & eam distinguit à gratia
fidei in hoc, quod gratia fidei non cadit sub meri-
tum, quia non supponit aliam fidem, per quam im-
petretur: at vero gratia remissionis peccatorum ca-
dis sub aliquod meritorum, quia per fidem impetratur.
Per hanc autem gratiam remissionis peccatorum,
sanctificantem intellectis Augustinum ex co-
dem sumi potest primo retract. cap. 24. & 25. vbi re-
cognoscens quod in epistolis ad Roman. & ad Galat.
exponendo illa Apostoli verba, **Gratia vobis & pax**, di-
xerat, gratiam esse in dimissione peccatorum, pacem vero in
reconciliatione Dei, seu gratiam esse, qua nobis condonantur
peccata, vt reconciliemur Deo, pax autem, qua reconciliamur
Deo, adiungit. Sic accipendum est, vt tamen sciamus etiam
vtrumque ad generalem Dei gratiam pertinere. Per hanc
autem generalem gratiam sine dubio intelligit san-
ctificantem gratiam, de qua illi erat cum Pelagio

contentio, & ad illam maxime pertinet pax reconcili-
ationis cum Deo, vt est per se notum; ergo ad ean-
dem spectat gratia remissionis peccatorum, & per
vtrumque significatur habitualis gratia, quia illa duo,
scilicet, remissio peccatorum, & reconciliatio cum
Deo, licet distinguantur, tanquam duo beneficia, re-
vera sunt ab una gratia sanctificante, quæ præcise
concepta in ordine ad illos duos effectus illas duas
denominationes recipit.

Vnde in eadem explicatione inchoata epistola ad ^{5.}
Romanos idem Augustinus subiungit. Cum enim per ^{August.}
gratiam remissio peccatis, absuptione fuerint inimicitia, refata, pars & elabo-
ritate adhuc amissi illi, à quo nos sola peccata dirimebant. Il-
lam vero esse unam gratiam, & illam esse habitualis
donum, paulo inferius declarat. Quærens enim ra-
tionem, cur Paul. dixerit. **Gratia vobis & pax à Deo Pa-**
tre nostro, & Domino Iesu Christo, & Spiritum Sanctum
omiserit, ait. **Non mihi alia ratio videtur, nisi vt ipsum do-**
nūm Dei Spiritum Sanctum intelligamus. Gratia porro, &
pax quid aludeat quam donum Dei, vnde nullo modo dari ho-
minibus gratia potest, quia liberamur à peccatis, & qua recon-
ciliamur Deo, nisi in Spiritu Sancto. Igitur longe aliter po-
suit Augustinus gratiam remissionis peccatorum,
quam Pelagius; cum quia Pelagius per gratiam re-
missionis non intelligebat donum aliquod infusum,
sed extrinsecam condonationem peccatorum, sicut
Augustinus indicat lib. de Grat. de lib. arb. 6. 14. cuius ^{In quo 102}
contrarium ipse docet, tunc etiam, quia licet illam ^{Augustinus}
vocaret gratiam, ponebat aliquod eius meritum in ^{per fidem Pelagius}
solis liberis arbitriis viribus fundatum, & ita non po-
gitis dicit.

terat in remissione peccatorum saluare veram ratio-
nem gratiae: Augustinus autem licet ponat aliquod
meritum huius gratiae, docet illud esse fundatum in
priori gratia, & ideo non esse gratia contrarium. Et
ita Patres disputantes cum Pelagio de gratia, & con-
tendentes nō dari ex merito, etiam de hac gratia dis-
putarunt. Si ergo Patres sub gratia sanctificante ve-
ram gratiam remissionis peccatorum comprehen-
dunt, negari non potest, quia habitualia dona sub illa
gratia complectantur, quod pluribus in libro sexto,
capite primo comprobabimus. Hæc enim solum hic
præmitto, vt constet, quid sit apud Augustinum gra-
tia remissionis peccatorum, quod eodem ferè modo
expositum D. Thomas 1. 2. q. 10. ar. 1. ad 3.

Deinde non minus certum est, in vsu Sanctorum ^{6.}
Patrum sub gratia sanctificationis, seu gratum faci-
ente comprehendunt actuales gratias, quibus ad remis-
sionem peccatorum obtinendam, & ad rectam ope-
rationem homo iuuatur. Id constat in primis ex Co-
cilio Mileuitano cap. 3. dicente. **Quicumque dixerit gra-**
tiam Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum Dominum
nostrum ad solam remissionem peccatorum valere, quia iam
commissa sunt, nō autem ad adiutorium, vt non committantur,
anathematizantur. Et in cap. 4. declarat, ad eandem gratiam
pertinere omnia auxilia, quæ vel ad fidei veritatem
cognoscendam, vel ad Deum diligendum nobis do-
nuntur. Et in cap. 5. similiter definit, gratiam justifi-
cationis esse necessariam, vt præcepta implere posse-
mus, quod maximè propter actuales gratias dictum
esse, ex diendis in lib. 1. & 2. constabit. Et eadem re-
petuntur in Concilio Africano sub Bonifacio canon.
78. 79. & 80. Et ex Concilio Carthagin. referuntur,
& approbantur in epistol. Cœlestini 1. & ad Episcop.
Galli. cap. decimo. Sic in epistol. 90. inter episto-
las Augustini, quæ est Concilij cuiusdam Carthagin.
ad Innocent. Papam, **Gratia, qua Christianus, com-**
plete dicunt omnia auxilia, quibus ad bene ope-
randum iuuamur, constat autem gratiam, qua Chris-
tiani efficiuntur, maximè illam complecti, quæ nos
Deo gratos reddit. Et in epistol. 95. quæ est quinque
Episcoporum Augustino ad eundem Innocent.
eandem vocant, **gratiam, qua iustificamur ab iniqui-**
tate, & qua saluamur ab infirmitate, & infra dicunt, ad
hanc gratiam spectare, quidquid per subministracionem
in Spiritu Sancti pertinet ad concupiscentias, tentationesque
vincendas,

vincendas, quem diutissime effudit in nos, qui ascendit in celum, & captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. Dat autem Christus per subministrationem Spiritus Sancti non tantum habitualia dona, sed etiam auxilia omnia, quibus contra concupiscentias dimicamus; omnia ergo illa ad gratiam pertinent, qua iustificamur. Et in hac significatione loquitur Augustinus de divina gratia in omnibus suis operibus, ut legenti facilè confitatur. Rectè ergo hæc gratia in habituali, & actuali diuiditur, ut quæ enim necessaria est ad nostram iustificationem, & illam Deus operatur inchoando, vel perficiendo illam. Vnde si nomen gratiae gratum facientis quasi collectiū sumatur, utrasque gratias complectitur, tanquam partes illius collectionis: si vero proprius sumatur, ut generale nomen sub se plura dona complectens, sic per modum generis in species, in habituali, & actuali gratiam diuiditur, & in hac significatione in presenti sumitur.

7. Subdiuīsio gratia, an dīscant in gratiam vñ, & patriæ, seu inchoatam, & consummatam, quæ diuīs vtrique membro prægatiam vñ, & patriæ. cedentis diuīsionis accommodari potest. Nam omnia dona gloriae, gratiae quædam sunt, & ad omnia, & singula potest accommodari illud Romanor. 6. *Gratia Dei* vita eterna, & si respectu ad dona viæ comparentur, se habent ut perfecta, & consummata respectu eorum, quæ inchoata fuerant, vel ex parte data. Sic comparatur visio Dei ad fidem, & cognitionem viæ, iuxta illud 1. Corinth. 13. *Ex parte cognoscimus, cum autem venerit, quod perfectum est, euacabitur, quod ex parte est.* &c. Sic etiam possessio beatitudinis comparatur ad spem, & charitas patriæ licet sit eadem in substantia, in statu, modo, & gradu est consummata, respectu sui, prout in via fuerat inchoata. Nam hic semper est imperfecta, ibi autem erit plena, iuxta illud ad Philipp. 3. *Non quod iam acceperim, aut quod iam perfectus sum, sequor autem, si quo modo comprehendam.* Eademque ratio est de ceteris actibus, & donis, seu virtutibus, & de ipsa gratia habituali, quæ ibi, & non antea consummabitur. Ad quam consummationem omnes huius viæ gratiae, & ministeria conferuntur, dicente Paulo ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos, &c. ad consummationem Sanctorum in opus mysterij, in adiunctionem corporis Christi, donec occurramus omnes in virum perfectum.* &c. Veruntamen licet gratia consummata in Ratiō gratiae suo esse sit perfectior respectu, nihilominus ratio perficiō in gratia simplicius, & perfectius inuenitur in gratia viæ, quam viæ, quia gratia patriæ iam est corona iustitiae, & in patria est. In gratia, & ministeria conferuntur, dicente gratia, & in patria gloria. In via gratia, & in patria gloria. Atque ita de gratia nunc loquimur, nam ea, quæ sunt propria gratiae consummatae, in tractatu de Beatiudine considerantur.

8. *Gratia qua est in essentia animæ, & eam, quæ est in potentia. De priori intelligi optimè possunt illa testimonia, Ita si faciat gratias per gratiam ipsius. Roman. 3. & In laudem glorie gratiae sue, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, ad Ephes. 1. De posteriori sum illa testimonia Roman. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, & ad Ephes. 1. *Gratia est salutis per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est.* Sed quia vtriusque ordinis testimonia sunt ambigua, & varias habere possunt expositiones, id eo subdiuīsio hæc, & illud primum membrum præcedentis diuīsionis in libr. 6. ex professo nobis probabuntur. Nunc solum aduertimus, longè certius esse, gratiam gratum facientem habitualiter infundi, quam quod aliquod donum in essentia animæ im-*

mediatè recipiatur, vel (quod perinde est) quod sit distinctum ab habitibus virtutum, quæ sunt proxima principia operationum: id tamen nunc tanquam probabilius supponimus: & iuxta hanc hypothesim semper loquemur. Nam hac subdiuīsionē supposita, illa gratia, quæ in essentia animæ immediatè infundit, quasi per anonomatiam inter Scholasticos, & præsertim in schola Diuī Thomæ nomen gratiae sanctificantis, seu gratum facientis obtinuit, ut ab alijs habitibus per se infusis, qui virtutes, velenia vocantur, distinguatur. Nam quia illa gratia perfectior ceteris censetur, & nomen sanctificantis gratiae perfectionem magnam indicat, ideo simpliciter dictum ad perfectissimum gratiae donum significantum accommodatum est, & in hac significatione frequentius, & ordinariè in hoc tractatu loquemur, cetera vero de hac diuīsione in dictum librum & remittimus.

Gratia item gratum faciens actualis multipliciter subdiuīdi potest. Primo quidem, seu proximè illam partimur in actus supernaturales, & auxilia, seu motiones Dei, quibus nos ad illos efficiendos promouet. Supponimus, n.dari in nobis aliquos huiusmodi actus supernaturales. Ex qua hypothesi duo manifeste inferuntur, vñquum est, illos esse dona Dei non debita. & Dei contraria. Vnde dixit Augustinus in Enchirid. ca. 7. Deum præmium his actibus dando, remunerare dona sua, & Dei conuersus ad illas requisitiones.

quod latius confirmat libr. de Grat. & libero arb. cap.

6. sunt ergo gratiae, & sub gratum faciente continentur, ut dixi, quia per illos iustitia vel acquiritur, vel

augetur, & consequenter sunt gratiae actuales, quia

non permanent, nisi dum sunt. Aliud quod infertur,

est, huiusmodi actus non posse fieri sine speciali, seu

aliquo modo supernaturali auxilio Dei, quia si opus

supernaturale est homini, profecto vires eius naturales superat; ergo oportet, ut per auxilium Dei de-

fectus ille suppleatur: ergo etiam illud auxilium est

gratia aliquid ad propriam sanctificationem confe-

rens, ac subinde sub generali gratia gratum faciente

contenta. Distinguitur autem hæc gratia ab ipso

actu, vel tanquam via ad illum, velsalem ut motio

influis in illum, & ideo non transcendet ordinem

gratiae actualis; recte igitur actualis gratia in illa duo

membra distinguitur.

Vterius vero gratia hæc actualis, ut ad actus ipsos pertinet, multiplex est, & breuiter notari possunt tres Prima pars, & principiæ partitiones. Prima est, quia duobus modis esse potest actus supernaturalis, scilicet in sua entitate, & dicitur supernaturalis quoad substantiam, vel solum in modo, quo fit, nimirum, quia functus per speciale Dei auxilium, quando per naturales causas, vel fieri non posset, vel infallibiliter non feret, quam partitionem in toto libro 1. & 2. explicatur sumus. Secunda est, quia hæc actus interdum sunt perfectè humani & liberi, & sufficienti consideratione rationis eliciti; alij vero sunt sine libertate facti ex necessaria motione Dei, & absque sufficienti consideratione, & deliberatione homini eliciti, ad eum modum, quo contingit esse in nobis motus cogitationum, vel appetitionum indeliberatos, ac naturales, qui dicuntur primò primi. Prioris actus perfectè humani spectant propriè ad primum membrum gratiae actualis, quod supernaturales actus cōtinet, tum quia isti sunt propriè, & perfectè nostri, quia illorum sumus domini; tum etiā, quia alij actus necessarii sub auxiliis actualibus continentur, & ita semper loquemur. Quia licet in illis actibus naturalibus distingui posse, & ratio actus vitalis integræ, & consummata in sua ratione, & ratio viæ, seu tendentia ad illum, illa distinctio locum est physica, & ad moralem gratiae considerationem parum confert. Tertia veluti subdiuīsio illius membra supernaturalium actuum humanorum esse potest, quia quidam illorum antecedunt habituali iustitiam vel tempore, vel saltem natura, alijs subse-
quuntur, priores solent esse dispositiones adiuncti-
tiam,

Notabile,

Cap. VI. Quōdplex sit gratia gratum faciens, & de nominum sign. 109

tiam, posteriores vocantur fructus iustitiae, & ita uno vel altero modo ad gratiam sanctificantem pertinent. His addi possunt divisiones secundum varias virtutum species, de quibus in libro 2. dicendum est.

11. Tandem hæc etiam gratia actualis, vt de auxilijs dicitur, multiplex est, tamen quia illorum auxiliorum varietas in libro 3. & sequentibus ex professo tractanda est, h̄c tantum ad vñm nominum præoccupis habendum tria breuiter prænotabimus. Primum est, nouem esse præcipuas voces, quibus hæc actualis gratia nuncupari solet. Primo enim dicitur hæc gratia, vel mortis præueniens, quia tempore, vel natura, præcedit vel meritum, vel actum, vel influxu liberiarbitrij, & ita hominem præuenit, & in idem redit, si vocetur præmotio gratuita, sive auxilium præmouens, nam commune est omni actuali gratia spiritualiter mouere animam, ideo enim actualis dicitur, quia in actuali motione confitit: cum ergo dicitur præmotio, significatur antecessio temporis, vel naturæ, quam etiam nomen præueniens significat. Secundo dicitur concomitans, seu comitans, quia simul cum ipso libero arbitrio influit in actum, & ab aliquibus vocari solet auxilium simultaneum. Tertio dicitur sufficiens, quia supponit vel aliam gratiam, vel aliquem actum liberum ex gratia factum, ratione cuius datur. Quartò vocatur excitans, qui hominem non attendentem, & quasi dormientem a somno excitat, mensam actualiter illuminando, vel cor eius tangendo. Quintò dicitur adiuuans, quia ipsum hominem, vt actu operantem uiuat. Sexto dicitur operans, quia sicut Deus per illā in homine operatur, solum, inquam, id est, sine liberae hominis cooperatione. Septimò dicitur cooperans, quia cum ipso libero arbitrio actu operatur. Quibus adduntur nomina gratia sufficiens, & efficacis, quæ easdem gratias significant, easque ferè omnes sub diuidere possunt: & nunc perfunctorie possunt ita exponi, vt sufficiens dicatur ratione virtutis, & potestatis, quam habet ad operandum: efficax vero ratione actualis effectiōnis, quam vel ex se, vel ex modo, quo datur infallibiliter habet. Ratio autem prædicti numeri non est alia, nisi quia illæ voces sunt visitatae a Patribus ad significandas gratias actualium auxiliorum, & illæ sufficienter significant omnes diuinæ motiones necessarias ad opera gratia, saltem sub generalibus rationibus, & habitudinibus eorum, vt in libro 4. cap. 3. dicturi sumus.

12. Quamobrem non sunt facile alia voces in hac materia admittenda, vel introducenda, nisi aliquas species prædictarum motionum significent, & in vñ Sanctorum Patrum inueniantur. Sæpissimè enim significantur aliqua ex prædictis gratiis nomine vocationis, illuminationis, inspirations, & tacitus cordis, vt in Concilio Trident. sess. 6. & in Araucano, & alijs videlicet, sed per hæc omnia significantur eadē gratia, quæ secundum alias considerationes, aut respectus dicuntur præuenientes, excitantes, aut operantes. Nam gratia actualis mouet hominem ad sanctam voluntatem, & operationem, vnde necesse est, vt ab intellectu incipiat, vt restet notavit Augustinus de Prædestin. Sanctorum cap. 2. & quæst. ad Simplician. & ideo prima gratia, quæ hominem præuenit, & excitat, rectè dicitur vocationis, quia hominem vocat ad bene operandum, & dicitur illuminationis, quia aliquid manifestat intellectui, & omne quod manifestatur, lumen est, vt dixit Paulus, & ab Augustino supra, & sèpè vocatur sancta cogitatio. Inspiratio vero dicitur, vel quia venit ab Spiritu Sancto, qui vbi vult spirat, vel quia voluntatem etiam excitat, & mouet, vnde actus cordis meritè appellatur: nomine enim cordis voluntas significari solet, iuxta illud Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, quanvis posset etiam ad totam meritem, & intellectum referri iuxta illud, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?

13. His aliqui addunt gratiam præoperantem, solum Pars I.

quia illa vox semel vñs est Prosper in epistol. ad Augustinum, sed illa coincidit cum gratia operante, & terminatio illa particula Pro foliū indicat operantem gratiam dicitur non esse etiam præuenientem, vt infra suo loco dicam, iungatur, Addunt præterea nomen prædeterminans gratia, seu auxilijs, nos vero nunc ab hac voce abstinemus, quia nec in Scriptura, vel Concilijs, nec in Augustino, aut alijs Patribus, vel antiquis Theologis illam inuenimus ad significandam aliquam gratiam vñsurpatam. Et potest esse ambigua, nam prædeterminatio, interdum significat internum propositum personæ prædeterminantis, & sic in donis gratia pertinet potius ad gratiam prædestinationis, vel electionis Dei, quam ad internam gratiam, de qua nunc agimus. Potest etiam significare internum impulsu immisum voluntati ad determinandam illam, & sic potest vox illa salutem sensum inducere, vt in libro 5. videbis.

Facilius admitti posset vox præparans gratia, quia frequenter Augustinus utitur in hac materia illis verbis, quæ secundum 70. leguntur Proverbior. 8. Præparatur voluntas a Domino, utique per gratiam, datur ergo gratia præparans. Sed hæc etiam vox ambigua, vel

multum generalis est, quia interdum significat præparationem extrinsecam, quæ fit per propositum Dei, & sic dixit Augustinus de dono persever. cap. 14.

Prædestinationis præficiens, & præparatio beneficiorum Dei, & in hoc sensu non spectat ad gratiam, de qua loquitur, sed ad gratiam inveniatur, & extrinsecam. Alio modo significat præparatio intrinsecam subiecti dispositionem, & præparationem, & sic multis etiam modis potest voluntas per gratiam præparari. Interdum enim ita præparatur, ut ipsa se præpare, & tunc illa vox non tam significat auxilium, quam actum humanum perfectum, quo voluntas se disponit cum Dei auxilio ad vñteriorem gratia perfectionem. Aliquando vero præparatur a solo Deo, & tunc gratia præparans eadem est, quæ gratia præueniens, aut excitans, vocando, illuminando, &c. In hac verò significacione vox illa præparans gratia visitata non est. Idemque ferè est de gratia prædefinitionis, quam aliqui inter auxilia ponunt, imo & prædestinationem, & præcipientiam. Sed hæc non pertinent ad gratiam intrinsecam, & creatam, de qua nunc tractamus: nec propriè dicuntur auxilia, quia per se non operantur in nobis, nec nobiscum, vt postea videbimus. Concursum etiam diuinus, qui ad hæc operatur, inter has gratias actuales numeratur, quod in bono sensu verum est, & sub adiuvante gratia comprehenditur. Quomodo autem intelligendum sit, in fine libri tertij dicemus.

Secundo circa idem genus gratia actualis, & auxiliantis, & omnia membra eius, quæ explicuimus, oportet aduertere, sicut de actibus ipsis diximus, quod antea gratiam esse in entitate supernaturales, alios in modo, donum est ita etiam hoc donum gratia auxiliantis esse posse vel supernaturale ab solutè, vel solum ratione ordinis, & in modo, vel substantia, vel scilicet, quia in entitate sua naturalis est ordinis, datur tamen per modum beneficij gratuiti. Et primum dici potest supernaturale quoad substantiam, maximè datur ad opera supernaturalis ordinis, quæ supernaturalia quoad substantiam esse dicuntur. Secundum dici potest supernaturale quoad modum, daturque maximè ad actus morales in substantia etiam sua naturales, licet interdum dari etiam possit, vt aliquo modo iutuas ad actus per se infusos efficiendos. Quæ partitio veritati doctrinam continet: non possumus autem hoc loco illam exactè declarare, præserim quoad membrum primum eius, quia pendet ex cognitione ipsorum actuum, qui supernaturales quoad substantiam dicuntur, de quibus in secundo lib. dicturi sumus, & ideo in tertio lib. illud genus auxiliij exactè declarabimus. In altero vero membro solum est cauendum, ne illud genus auxiliij cum motionibus, vel concursibus Dei ineret naturalibus

110 Proleg III. De communione grat. & de varijs eius memb.

turalibus confundatur contra dicta in secundo capitulo huus prolegomeni.

16. *Motio naturalis gratia dicitur cum non debito modo conseretur.*

V ergo hoc explicemus, aduertimus tertio, vt motio ordinis naturalis inter auxilia gratiae computetur, in primis necessarium esse, vt non sit debita natura ex vi naturalis dignitatis, seu conditionis sua, & consequenter neque ex vi naturalis prouidentiae Dei secundum legem ordinariam ipsi naturae consentaneam, quia, vt dixi, quidquid huiusmodi est, non pertinet ad ordinem gratiae, sed naturae. Nec potest secundum dicitur, gratiam sanctificantem, & gratum facientem aliquo modo esse debitam naturae, proprium autem auxilium gratiae inter gratias gratum facientes computatur, vt ostendimus: oportet ergo vt non sit naturae debitum. Deinde, & consequenter necessarium est, vt, vel in re, vel in modo aliquid in illo pra-

stantio Deus exhibeat præterid, quod pertinet ad communem cursum naturæ, id est, ultra virtutem, & efficaciam causarum secundarum, prout cursus, & actus suos facere sinuntur cum generali concursu Dei. Nam quidquid hoc præciso modo fit, in substantia, & in modo merè est naturale, & fit ex virtute, & concursu debitum naturalibus causis, in quo nihil gratiae inuenitur. Ergo vt motio aliqua ordinis naturalis gratia sit, oportet, vt aliquid speciale Deus in ea conferat, vel mutando communem causarum ordinem, vel illas aliter applicando, quam per se possent, vel alio simili modo non debito concurrendo in ordine ad supernaturalem finem. Tunc autem ratio gratiae sufficienter in tali motione saluari potest. Quod ex dicendis in libro primo clarius intelligetur.

Finis Prolegomeni tertij.

INDEX CAPITVM
PROLEGOMENI
QVARTI.

De Statibus humanæ naturæ.

- C**ap. I. An possit homo in statu pure naturæ creari in ordine ad finem supernaturalem?
Cap. I I. Vtrum potuerit homo in statu pure naturæ creari in ordine ad naturam integratem, & consequenter an potuerit cum illa integritate creari?
Cap. I I I. Vtrum status innocentiae, seu originalis iustitiae ultra statum pure, & integræ naturæ aliquid agat?
Cap. I V. Qualis sit gratiae status, & quomodo cum alijs coniungi, vel ab eis separari possit?
Cap. V. An status gratiae, & originalis iustitiae per eandem formam constituantur; ac subinde quomodo separari possint?
Cap. VI. Quis, & qualis sit status hominis in natura lapsa?
Cap. VI I. Vtrum homo in statu naturæ lapsæ careat libertate, quam in sua pura natura habet?
Cap. VI I I. Vtrum in statu naturæ lapsæ homo sit intrinsecè debilior ad operandum bonum, quam esset in statu pure naturæ?
Cap. I X. Vtrum in statu naturæ lapsæ debilior sit homo ad operandum, quam in pura natura, saltem ob causas extrinsecas?

PROLE-